

OIKEUSTIEDE

JURISPRUDENTIA

L

2017

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN VUOSIKIRJA

Toimitusneuvosto

Pasi Pölönen, puheenjohtaja

Tuula Linna

Taina Pihlajarinne

Elina Pirjatanniemi

Toimittaja

Antti Kolehmainen

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 17

00130 Helsinki

www.lakimiesyhdistys.fi

© kirjoittajat ja Suomalainen Lakimiesyhdistys 2017

ISSN-L 0355-8215

ISSN 0355-8215

ISBN 978-951-855-373-4

Taitto Taittopalvelu Yliveto Oy

Oy Nord Print Ab, Helsinki 2017

Katja Perätalo

**YHTEISVASTUU
VAHINGONKORVAUSVELASTA
RAKENNUSURAKAN
KONTEKSTISSA**

Sisällys

1	JOHDANTO JA KYSYMYKSENASETTELU	233
2	YHTEISVASTUU VAHINGONKORVAUSVELASTA VELVOITEOIKEUDELLISESSA VIITEKEHYKSESSÄ	236
2.1	Yhteisvastuu vahingonkorvauslain perusteella.....	236
2.2	Yhteisvastuu sopimusperusteisesta vahingonkorvausvelasta	244
2.3	Yhteisvastuu velvoitesuhteena.....	256
3	ERILLISILLE NORMEILLE PERUSTUVA YHTEISVASTUU RAKENNUSURAKAN KONTEKSTISSA	261
3.1	Vastuusuhteiden kategorisointi ja rakennusurakan erityispiirteet.....	261
3.2	Yhteinen sopimuskumppani – kontekstina urakoitsija ja suunnittelija.....	263
3.3	Sopimuksen ja deliktin yhdistelmä – kontekstina urakoitsija ja viranomainen	270
3.4	Yhteisvastuu sopimusketjussa – kontekstina urakoitsija ja aliurakoitsija.....	277
3.5	Erillisille normeille rakentuva yhteisvastuukenttä rakennusurakassa	287
4	VASTUUN JAKAUTUMISESTA VELALLISTEN KESKINÄISESSÄ SUHTEESSA	292
4.1	Yhteisvastuun suhde takautumiseen	292
4.2	Yhteisvastuuseen perustuva takautuminen yleisenä periaatteena.....	298
4.3	Takautumisoikeuden laajuuden määräytymisestä.....	308
5	PROSESSUAALISIA NÄKÖKOHTIA YHTEISVASTUUSTA.....	313
6	KOKOAVIA NÄKÖKOHTIA	321
	LÄHTEET.....	326
	OIKEUSTAPAUKSET.....	332
	JOINT AND SEVERAL LIABILITY IN THE CONTEXT OF CONSTRUCTION PROJECTS	335

Yhteisvastuu vahingonkorvausvelasta rakennusurakan kontekstissa

1 JOHDANTO JA KYSYMYKSENASETTELU

Rakennusurakassa urakoitsija sitoutuu vastiketta vastaan aikaansaamaan rakennuttajalle määrätyn rakentamista koskevan työntuloksen.¹ Yksinkertaisimmillaan rakennusurakka koostuu näistä kahdesta osapuolesta eli rakennuttajasta ja urakoitsijasta. Usein rakennusurakka on kuitenkin kokoonpanoltaan monitahoisempi. Projekteihin saattaa osallistua myös esimerkiksi suunnittelijoita, valvojia, konsultteja, sivu-urakoitsijoita ja urakoitsijan käyttämiä aliurakoitsijoita.² Osapuolet eivät yleensä ole osapuolia yhteen ja samaan sopimukseen,³ eivätkä lähtökohtaisesti myöskään erillisissä sopimuksissaan sitoudu vastaamaan toistensa suorituksista.⁴ Osapuolten veloitteet kuitenkin limittyvät toisiinsa kiinteästi, ja toisinaan voi olla, että velvoitteisiin liittyy myös päällekkäisyyttä.

Vastuuasetelman myötä saattaa herätä kysymys siitä, voiko rakennusurakan osapuolten välille muodostua yhteisvastuu velvoitteidensa laiminlyömisestä aiheutuvista vahingoista. Yhteisvastuulla tarkoitetaan solidaarista vastuuta, jossa vähintään kaksi velallista on rinnakkain velkojaa kohtaan henkilökohtaisesti vastuussa veloitteen suorittamisesta sen koko laajuudelta.⁵

* *Katja Perätalo*, OTM, DI, Manager, Contracts & Claims, Procurement, Neste Oyj

¹ Määrittelystä ks. esim. *Halila – Hemmo* 2008 s. 48.

² Urakkamuodoista ks. esim. *Oksanen – Laine – Kaski* 2010 s. 61–74, *Liuksiala* 2004 s. 41–54 ja *Halila – Hemmo* 2008 s. 55–58.

³ Tästä toki muodostavat poikkeuksen nimenomaisesti yhteisvastuulliset sitoumukset, kuten esimerkiksi työyhteisöliittymät tai allianssisopimukset. Alliansseista yleisesti ks. *Lahdenperä* 2009 s. 14 ja *Yli-Villamo – Petäjäniemi* 2013 s. 57–66.

⁴ Ks. esim. alalla vakiintuneesti käytettävät kotimaiset yleiset ehdot RT 13-11143: Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot KSE 2013 ja RT 16-10660: Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998. Kansainvälisistä ehdoista ks. esim. FIDIC 1999 Yellow Book, FIDIC 1999 Silver Book ja FIDIC 2008 Gold Book.

⁵ Ks. esim. *Norros* 2012 s. 203–204, *Wrede* 1942 s. 16, *Saarnilehto* 2007 s. 185–188, *Virtanen* 2011 s. 324–330 ja *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 269–276.

Kysymys on sikäli mielenkiintoinen, että vahingonkorvausvelkaan perustuvasta yhteisvastuusta on nimenomaisia määräyksiä vain vahingonkorvauslaissa. Rakennusurakkaan liittyvät vastuuasetelmat sen sijaan ovat yleensä tavalla tai toisella sopimusperusteisia, eikä vahingonkorvauslaki siksi lähtökohtaisesti sovellu rakennusurakan osapuolten keskinäisiin suhteisiin.⁶

Tässä artikkelissa käsitellään yhteisvastuuta vahingonkorvausvelasta rakennusurakan kontekstissa. Rakennusurakka käsitellyn kontekstina merkitsee sitä, että vahingonkorvausvelkaan perustuvan yhteisvastuun kannalta olennaisia vastuuasetelmia käsitellään kautta linjan rakennusurakkaan peilaten. Kirjoituksen teema on kuitenkin yleisvelvoiteoikeudellinen ja kysymyksenasettelu sijoittuu vahingonkorvausoikeuteen. Kirjoituksessa tarkastellaan vahingonkorvausvelkaan perustuvaa yhteisvastuuta koskevia velvoiteoikeudellisia pääsääntöjä ja tuodaan esiin rakennusurakan vastuusuhteiden erityispiirteitä yhteisvastuun kannalta. Rakennusurakan kontekstia ei ole rajattu nimenomaisesti YSE 1998 -ehtoihin tai muihinkaan yleisiin ehtoihin perustuviin rakennussopimuksiin, vaan tarkastelu keskittyy laajalla tasolla rakennusurakan yleisiin vastuusuhteisiin. Ehtokohtaista keskustelua käydään soveltuvien osin alaviitteissä. Yksinkertaisuuden vuoksi artikkelissa käsitellään vain sellaista yhteisvastuuasetelmaa, joka perustuu yhden velkojan ja kahden velallisen väliseen vastuuseen. Yleisesti ottaen myös useampaan velkojaan ja velalliseen pohjautuva asetelma on yhtä lailla mahdollinen.⁷

Aihepiirin vahingonkorvausoikeudellisista elementeistä sekä sopimusperusteisen että sopimuksenulkoisen normiston perusteella syntyvä korvausvastuu on tarkastelun kohteena. Vahingonkorvauslakiin perustuvaa yhteisvastuuta käsitellään kirjoituksen alussa pääasiassa siihen liittyvien yleisten periaatteiden näkökulmasta, sillä puhtaasti sopimuksenulkoisessa asiayhteydessä tällainen vastuu perustuu lain määräykseen ja aihetta on jo aiemmin käsitelty varsin laajasti oikeuskirjallisuudessa. Sopimusperusteiseen vahingonkorvausvelkaan perustuva yhteisvastuu ei sen sijaan juurikaan ole ollut oikeuskirjallisuudessa esillä.⁸ Tästä syystä sopimusperusteiseen vahingonkorvausvelkaan perustuvaan yhteisvastuuseen ja tähän liittyvien vastuuasetelmien systematisointiin kiinnitetään artikkelissa laajasti huomiota. Sopimusperusteiseen vahingonkorvausvelkaan perustuva yhteisvastuu on myös kirjoituksen rakennusurakkaan sijoittuvan kontekstin

⁶ Vahingonkorvauslain soveltumisesta rakennusurakan keskinäisiin suhteisiin ks. *Lehtonen (Perätalo)*, OTJP 2015 s. 215–263.

⁷ Ks. esim. *Norros* 2012 s. 203–204.

⁸ Velkakirjaan perustuvia yhteisvastuuasetelmia, jotka sinänsä ovat sopimusperusteisia, on toki käsitelty.

myötä keskeinen kysymys, sillä urakan sisäiset vastuusuhteet ovat yleensä joko suoraan tai ainakin välillisesti sopimusperusteisia.

Vahingonkorvausvelkaan perustuvan yhteisvastuun systematisointiin vaikuttaa se, että yhteisvastuu voi perustua joko yhtenäiseen tai eriävään oikeusperustaan, sen mukaan, perustuuko korvausvelallisten korvausvastuu samanlaiseen vai erilaiseen normiin.⁹ Artikkelissa tarkastellaan kumpaakin vaihtoehtoa. Yhtenäiseen oikeusperustaan perustuvaa yhteisvastuuta on käsitelty laajemmin aikaisemmassa oikeuskirjallisuudessa, joten kirjoituksessa pääpaino on sellaisessa vahingonkorvausvelkaan perustuvassa yhteisvastuussa, jossa oikeusperusta on velallisten kesken eriävä. Yhtenäiseen oikeusperustaan perustuvaa yhteisvastuuta käsitellään kuitenkin yleisesti yhteisvastuuta koskevien pääsääntöjen näkökulmasta. Myös tältä osin painotus on yhteneväinen kirjoituksen kontekstin eli rakennusurakan vastuusuhteiden kannalta keskeisten ongelmayhteyksien kanssa, sillä tarkastelun kohteena ovat siten ensisijaisesti sellaiset vastuusuhteet, jotka eivät perustu nimenomaiseen yhteisvastuusitoumukseen tai puhtaasti vahingonkorvauslakiin.

Varsinaisen normatiivisen aineiston lisäksi vahingonkorvausvelkaan perustuvaa yhteisvastuuta käsitellään kirjoituksessa kotimaisen ja pohjoismaisen oikeuskirjallisuuden ja -käytännön valossa. Osittain käytetty kotimainen aineisto painottuu iäkkäämpään materiaaliin, sillä eräitä aihepiirin kannalta keskeisiä kysymyksiä ei ole kovinkaan laajamittaisesti käsitelty uudemmassa oikeuskirjallisuudessa.¹⁰ Pohjoismaista kirjallisuutta käytetään kotimaisen oikeuskirjallisuuden ohella aineistona erityisesti yhteisvastuuseen liittyvien yleisvelvoiteoikeudellisten kysymysten asiayhteydessä, sillä yhteisvastuun normatiivinen tausta on Pohjoismaissa samankaltainen. Suomessa sekä velkakirjalain (622/1947) että vahingonkorvauslain (412/1974) säätämällä tavoiteltiin alun perin yhdenmukaisuutta muiden pohjoismaisten velkakirjalakien kanssa,¹¹ ja esimerkiksi Ruotsin oikeudessa vahingonkorvauslain tausta kytkeytyy vastaavalla tavalla rikoslakiin kuin Suomessa.¹² Pohjoismaisen aineiston oikeuslähteopillinen painoarvo on toki kotimaista materiaalia kevyempi, mutta erityisesti ruotsalaisella aineistolla on laissa säätelämättömissä oikeuskysymyksissä perintei-

⁹ *Norros* 2012 s. 205. Vastaavasta jaottelusta ks. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 262.

¹⁰ Näihin lukeutuu esimerkiksi luvussa 2.3 esitetty yhteisvastuun jäsentymisestä velvoitesuhteeksi.

¹¹ Velkakirjalain osalta ks. HE 92/1945 vp s. 1–2, vahingonkorvauslain osalta ks. HE 187/1973 vp s. 1.

¹² Ks. esim. *Hellner – Radetzki* 2010 s. 30–31.

sesti katsottu olevan Suomessakin keskeinen vertaileva merkitys.¹³ Kirjoituksen fokus ei kuitenkaan ole oikeusvertaileva.

Rakenteellisesti käsittely kohdistuu aluksi yleisesti vahingonkorvausvelkaan perustuvaan yhteisvastuuseen vahingonkorvausoikeudellisena ja velvoiteoikeudellisena ilmiönä. Tarkastelu kohdistuu yhteisvastuun edellytyksiin sopimuksenulkoisessa ja sopimusperusteisessa suhteessa ja toisaalta yhteisvastuun jäsentämiseen velvoitesuhteena. Sopimuksenulkoista ja sopimusperusteista yhteisvastuuta käsitellään tässäkin yhteydessä rakennusurakan vastuusuhteiden kontekstissa, mutta tarkastelun pääasiallinen tavoite on hahmotella niitä yleisiä periaatteita, joihin vahingonkorvausvelkaan perustuvat yhteisvastuusuhteet voidaan kiinnittää silloin, kun yhteisvastuu ei perustu nimenomaiseen normiin.

Kolmannessa luvussa tarkastelu keskittyy näiden edellytysten rajoissa sellaisiin yhteisvastuusetelmiin, joissa oikeusperusta on velallisten kesken eriävä ja ainakin toisen velallisen vastuu on sopimusperusteista. Tämäkin tarkastelu käydään rakennusurakan kannalta keskeisten vastuusuhteiden kontekstissa. Normatiivisen tarkastelun pohjalta yhteisvastuuta käsitellään neljännessä luvussa suhteessa takautumisoikeuteen, ja lopuksi kiinnitetään huomiota eräisiin prosessuaalisiin erityispiirteisiin, jotka yhteisvastuun asiayhteydessä voivat muodostua merkityksellisiksi.

2 YHTEISVASTUU VAHINGONKORVAUSVELASTA VELVOITEOIKEUDELLISESSA VIITEKEHYKSESSÄ

2.1 Yhteisvastuu vahingonkorvauslain perusteella

Vahingonkorvausvelkaan perustuvasta yhteisvastuusta on määrätty vahingonkorvauslaissa. Vahingonkorvauslain 6 luvun 2 §:n mukaan ”[m]illoin vahinko on kahden tai useamman aiheuttama taikka he muuten ovat velvolliset korvaamaan saman vahingon, vastaavat he yhteisvastuullisesti”. Toisaalta yhteisvastuun reunaehtona on vahingonkorvauslain 6 luvun 2 §:n mukaan, että ”[s]e, jota ei ole tuomittu maksamaan täyttä korvausta, vastaa kuitenkin vain tuomitusta määrästä”. Vahingonkorvauslain yhteisvastuusäännöksen merkitys on velvoiteoikeudellisesti poikkileikkaava, ja sen merkityksen voidaan velvoiteoikeudellisessa tarkastelussa katsoa ulottuvan tietyssä määrin myös yli lain varsinaisen soveltamisalan.¹⁴ Vahingon-

¹³ *Norros* 2012 s. 42–43.

¹⁴ Ks. *Norros* 2012 s. 29 ja samansuuntaisesti sopimuksenulkoisten ja sopimusperusteisten korvausvastuusääntöjen osalta *Saxén* 1975 s. 1.

korvauslain mukaiseen yhteisvastuuseen liittyvien periaatteiden hahmottaminen on siksi keskeistä myös laajemmin kuin pelkästään vahingonkorvauslain suoran soveltamisalan piirissä.

Vahingonkorvauslaissa yhteisvastuun taustalla vaikuttaa kaksi vastakaista intressiä. Sääntelyn tausta on yhtäältä velkakirjalaisissa, johon yhteisvastuuperiaate tuotiin kuvastamaan velkojan intressiä.¹⁵ Vahingonkorvauslain kontekstissa tämä velkojan intressi on se, ettei vahingonkäräjälle aiheudu haittaa siitä, että vahinko on kahden tahon aiheuttama,¹⁶ vaan vahingonkäräjät voi kohdistaa koko korvausvaatimuksen kumpaan tahansa velallisista tai molempiin yhteisesti. Toisaalta vahingonkorvauslain tausta on rikoslain (39/1889) säännöksissä,¹⁷ joissa voidaan velallisen näkökulmasta katsoa olevan korostuneesti tarve itsenäiseen vastuutarkasteluun. Niinpä kantavana periaatteena vahingonkorvauslain mukaisessa yhteisvastuussa on, että velallisen vastuu ei saa ylittää korvausmäärää, josta hän on itsenäisesti vastuussa.¹⁸ Näiden reunaehtojen rajoissa kumpikin velallinen vastaa velkojaa kohtaan yhteisvastuullisesti koko korvauksen suorittamisesta, ja velkoja saa valintansa mukaan kohdistaa korvausvaatimuksen kumpaan tahansa velallisista tai molempiin yhteisesti.¹⁹

Muissa pohjoismaissa yhteisvastuuta on lähestytty samansuuntaisesti. Yleisesti ottaen pohjoismaisessa tarkastelussa katsotaan, että korvausvastuuta on arvioitava kunkin velallisen näkökulmasta erikseen. Solidaarinen vastuu siis edellyttää sitä, että kunkin velallisen vastuu ulottuu koko vahinkoon sekä syy-yhteyden että korvausvastuun näkökulmasta. Vahingonkorvausvelkoja voi vastaavasti kohdistaa korvausvaatimuksen keneen tahansa velallisista. Asia on nähty niin, ettei velallista ole syytä vapauttaa vastuusta vain sen vuoksi, että vahingon aiheuttamisesta on vastuussa toinenkin vastuutaho.²⁰

¹⁵ Velkakirjalain taustasta laajemmin ks. *Hakulinen* 1965b s. 36 ss. Velkakirjalain mukainen yhteisvastuu ei ole suoraan tässä tarkastelun kohteena, sillä kysymys ei ole korvausvelasta. Velkakirjalain mahdolliseen analogiseen soveltamiseen sopimusperusteisissa yhteisvastuutilanteissa palataan sen sijaan jäljempänä, takautumisen osalta luvussa 4.

¹⁶ Esim. *Wrede* 1942 s. 19.

¹⁷ HE 187/1973 vp s. 3, *Routamo – Hoppu* 1977 s. 182–183.

¹⁸ Ks. esim. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 269–270 ja 273. Ks. myös HE 187/1973 vp s. 26, jonka myötä yhteisvastuusta alun perin säädettiin vahingonkorvauslaissa. Esitöissä pidettiin selvänä, että korvausvastuun laajuus määräytyy kunkin henkilön osalta itsenäisesti.

¹⁹ Ks. esim. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 269.

²⁰ Ks. Ruotsin oikeuden osalta esim. *Bengtsson* 1994 s. 62, *Hellner – Radetzki* 2010 s. 239–244, Tanskassa esim. *Jorgensen* 1972 s. 266–269, Norjassa *Arnholm* 1966 s. 39–40.

Ennen vahingonkorvauslain säätämistä oikeuskirjallisuudessa on esiintynyt kannanottoja sen puolesta, että vastuu voisi olla solidaarista myös siltä osin kuin velalliset eivät välttämättä ole omalla toiminnallaan aiheuttaneet koko vahinkoa vaan ainoastaan riittävän osan siitä.²¹ Vahingonkorvauslain säätämisen myötä vastuuta on kuitenkin arvioitava kunkin velallisen näkökulmasta myös tämän oman osuuden kautta ja yhteisvastuuseen on päädyttävä vain siltä osin kuin velallisten korvausvastuu ulottuu koko vahinkoon. Lain 6 luvun 2 §:n mukaan ”[s]e, jota ei ole tuomittu maksamaan täyttä korvausta, vastaa kuitenkin vain tuomitusta määrästä ja se, joka on vastuussa 4 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyjen perusteiden mukaan, vain siitä määrästä, jota ei voida saada vahingosta 3 luvun mukaan vastuussa olevalta.” (korostukset tässä) Näin esimerkiksi sovittelun tuloksena rajoitunut korvausvastuu määrittää velallisen enimmäisvastuun velkojaa kohtaan.²² Tämä ei sinänsä tarkoita sitä, että esimerkiksi jokaisen velallisen tuottamuksesta tai edes vastuuperusteiden tulisi vahingon aiheutumisessa olla sama,²³ vaan ratkaisevaa on se, miltä osin vastuu kohdistuu aiheutuneeseen vahinkoon.

Korvausvastuun ulottuvuutta on aina arvioitava kummankin velallisen osalta itsenäisesti. Yhteisvastuu voi tulla kysymykseen sekä yhteisymmärryksessä toimimisen tuloksena että silloin, kun kaksi tekoa toisistaan riippumatta aiheuttaa saman vahingon.²⁴ Käytännössä korvausvastuun arviointi erikseen velallisten osalta saattaa olla hankalaa, jos vahinko on aiheutettu yhteistoiminnalla. Esimerkiksi pahoinpitelytilanteissa pahoinpitelijöiden aiheuttamien vahinkojen erittely voi olla vaikeaa, kun välttämättä ei voida selvittää, kumman osuus on aiheuttanut minkäkin vahingon.²⁵

²¹ Ks. *Hakulinen* 1965a s. 344 s., jonka mukaan vahingon ollessa eri henkilöiden tekojen yhteisvaikutuksen tulos, olisi voitu poiketa pääsäännöstä, jonka mukaan kukin vastaa vain oman tekonsa seurauksena syntyneestä vahingosta. Vastaavasti *Kivimäki – Ylöstalo* 1973 s. 509.

²² *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 269–270. Kirjoittajat kiinnittävät lisäksi emt. s. 271 huomiota tilanteeseen, jossa velallisten keskinäisessä suhteessa jonkun velallisen vastuuosuutta sovitellaan. Jotta tämä vastuuosuus olisi pätevä velkojaa kohtaan, korvausvastuuta tulisi sovitella myös velallisen ja velkojan välisessä suhteessa. Kantaa on pidettävä perusteltuna, sillä velkojan ja velallisten väliset suhteet ovat velallisten keskinäisiin suhteisiin nähden erillisiä, kuten edellä on esitetty. Velallisten keskinäisiin suhteisiin kiinnitetään tarkemmin huomiota jäljempänä.

²³ *Norros* 2012 s. 205 ja tuottamuksen määrän osalta *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 269.

²⁴ Esim. *Kivimäki – Ylöstalo* 1973 s. 509.

²⁵ *Henmo* 2005 s. 117 ja *Virtanen* 2011 s. 325. Oikeuskäytännöstä ks. esim. pahoinpitelystä aiheutuneita vahinkoja koskenut KKO 2013:49 ja luvattomasta käytöstä aiheutuneita vahinkoja koskenut KKO:1996:47, joissa arvioidaan eri osallisten tekojen syy-yhteyttä aiheutuneeseen vahinkoon ja kunkin osallisen vastuuta vahingonkärsijää kohtaan oman tekonsa perusteella.

Kysymys voidaan näyttötaakkasääntöjen myötä pyrkiä ratkaisemaan prosessuaalisin keinoin.²⁶ Yhteisvastuutilanteissa näyttötaakkaan liittyvistä pääsäännöistä voidaan esimerkiksi poiketa niin, että vahingonaiheuttaja katsotaan vahingonkorvausvelvolliseksi yhteisesti aiheutetusta vahingosta suoraan tuottamuksen perusteella, jos vahingonaiheuttaja ei omalta osaltaan pysty osoittamaan näyttöä siitä, että vahinko *ei ole* hänen aiheuttamansa.²⁷ Näin meneteltiin esimerkiksi ratkaisussa KKO 1990:78, jossa katsottiin, että vahingonaiheuttajilla oli varomattomuutena ilmennyt tuottamus vahingon aiheuttamiseen, eikä kukaan vahingonaiheuttajista omalta osaltaan ollut selvittänyt, että vahingon aiheutuminen *ei ollut* seurausta heidän omasta tuottamuksestaan.²⁸ Vahingonaiheuttajat katsottiin yhteisvastuullisiksi vahingon korvaamisesta.

Tässä suhteessa on otettava huomioon, että kysymys näyttötaakan arvioimisesta edellä kuvatulla tavalla on prosessuaalinen: normatiivisesti olenaista on se, että korvausvastuun edellytykset täyttyvät kummankin velallisen osalta. Huomionarvoista on myös se, että näyttötaakkaan liittyvistä pääsäännöistä poikkeamista voidaan yhteisvastuun näkökulmasta pitää perusteltuna lähinnä silloin, kun on kysymys yhteistoiminnalla aiheutetuista vahingoista. Jos kysymys sen sijaan on kahdesta erillisestä teosta, jotka toisistaan riippumatta ovat aiheuttaneet saman vahingon, korvausvastuun edellytykset tulee pystyä näyttämään toteen kummankin osalta itsenäisesti tavanomaisten näyttötaakkaa koskevien sääntöjen mukaisesti. Muuten syntyy riski siitä, että vastuu ulottuisi toisen aiheuttamaan vahinkoon.²⁹

Yhteisvastuu voi lisäksi tulla kysymykseen osittaisena, esimerkiksi niin, että toinen velallisista vastaa vahingon määrästä 75 %:n vastuuosuudella ja toinen 50 %:n. Mainitussa tilanteessa saattaa herätä kysymys siitä, miten

²⁶ Ks. *Saxén* 1975 s. 343–345 ja *Hemmo* 2005 s. 118, *Saarnilehto* 2010 s. 80 ja samansuuntaisesti ennen vahingonkorvauslain säätämistä koskevalta ajalta *Kivimäki – Ylöstalo* 1973 s. 508–509. Vastaavasti Ruotsin oikeuden osalta ks. esim. *Bengtsson* 1985 s. 70.

²⁷ *Hemmo* 2005 s. 118, vastaavasti *Saxén* 1975 s. 344–345. Ruotsin oikeuden osalta ks. *Hellner – Radetzki* 2010 s. 213–219 ja kirjoittajien viittaamat ratkaisut toisistaan riippumattomasti aiheutetuista päällekkäisistä vahingoista NJA 1961 s. 425, NJA 1950 s. 650, NJA 2009 s. 104 ja yhteisesti aiheutetuista vahingoista NJA 1966 s. 248, NJA 1961 s. 425, NJA 1992 s. 740 I ja NJA 1992 s. 740 II. Näissä tilanteissa kirjoittajat katsovat vastuun olevan solidaarista. Jos taas vahinko on eriteltävissä eri tekojen seurauksiksi, vastuu on tältä osin jaettava, ks. esim. kirjoittajien viittaamat ratkaisut NJA 1964 s. 177 ja NJA 1988 s. 226.

²⁸ Vahingonkorvauslakia edeltäneen oikeuskäytännön osalta ks. esim. KKO 1930/R73 ja KKO 1932/M26.

²⁹ Esimerkiksi *Hemmo* 2005 s. 119 kiinnittää huomiota tilanteeseen, jossa tiedetään varmuudella, että kahdesta toisistaan riippumattomasta vahingonaiheuttajasta *toinen* on aiheuttanut vahingon, mutta riittävää näyttöä ei voida esittää siitä, kumpi vahingosta on vastuussa. Silloin yhteisvastuuta ei synny, ellei korvausvastuun edellytyksiä tosiasiaassa voida näyttää toteen kummankin osalta.

osittaiset vastuut on käytännössä suhteutettava toisiinsa, kun kummankaan vastuuosuus ei yllä koko vahinkoon mutta yhteensä osuudet ylittävät täyden määrän. Jos suuremmasta korvauksen määrästä vastuussa oleva velallinen tällöin suorittaa korvausta niin, että suoritus ei kata koko korvausta velkojaan nähden, mutta kuitenkin pienemmästä määrästä vastuussa olevan velallisen velkaa vastaavan määrän, voitaisiin pitää epäselvänä, onko viimeksi mainitun velallisen korvaus silloin suoritettu vai ei.³⁰ Esimerkiksi *Saxén* on lähtenyt siitä, että osittaiset korvausvastuut tulee suhteuttaa toisiinsa kumulatiivisesti niin, että yhteismäärä kuitenkin on enintään täyttä korvausta vastaava määrä.³¹ Kantaa voitaneen pitää perusteltuna ottaen huomioon, että velallisen korvausvastuu ei silloin kuitenkaan ylitä tuomitua määrää ja vahingonkorvausvelkoja saa joka tapauksessa suorituksen enintään täydestä vahingosta.³²

Rakennusurakan näkökulmasta huomionarvoista on, että edellä kuvattu yhteisvastuu korvausvelasta perustuu vahingonkorvauslakiin. On siis selvää, että vahingonkorvauslain soveltuessa yhteisvastuu voi tulla kysymykseen. Vahingonkorvauslain soveltamisala ei ole tämän artikkelin kysymyksenasettelun keskiössä, mutta sillä on olennaisia liityntöjä tarkasteluun yhteisvastuusäännöksen soveltumisen kannalta.³³ Vahingonkorvauslain soveltumisesta rakennusurakan vastuuaselmiin esitetään siksi seuraavassa eräitä yleisluontoisia huomioita.

Ensinnäkin on pidettävä selvänä, että urakan osapuolet voivat vahingonkorvauslain perusteella yhteisesti vastata kolmannelle aiheutuneesta vahingosta. Tällaisesta vastuusta ei tehokkaasti voi sopia toisin, sillä kysymys olisi kolmannen haitaksi sopimisesta.³⁴ Urakkasopimuksen osapuolet voivat sen sijaan keskinäisessä sopimuksessaan määrätä kolmanteen kohdistuvan korvausvastuun viimekätisestä jakautumisesta. Näin usein tehdäänkin. Sopimuksenulkoinen vastuu kolmatta kohtaan voi yleisesti tulla kysymykseen esimerkiksi henkilövahinkojen ja erilaisten esinevahinkojen pe-

³⁰ *Saarnilehto* 2007 s. 185.

³¹ *Saxén* 1975 s. 324.

³² Ns. rikastumiskielto. Rikastumiskielto on Suomen oikeudessa keskeinen vahingonkorvausoikeudellinen periaate, jolla tarkoitetaan sitä, ettei vahingonkärsijä saa vahingonkorvauksen myötä päästä parempaan asemaan kuin missä hän olisi ollut ilman vahinkoa. Rikastumiskiellosta ks. esim. *Norros* 2012 s. 63, *Hemmo* 2005 s. 204–205 ja lyhyesti *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 397.

³³ Laajasti vahingonkorvauslain soveltumisesta rakennusurakan vastuurelaatioihin ks. *Lehtonen, OTJP* 2015.

³⁴ Ks. yleisesti esim. *Norros* 2007 s. 279, *Hemmo* 1998 s. 253, nimenomaisesti rakennusurakan osalta esim. *Halila – Hemmo* 2008 s. 84 ja *Hoppu* 1976b s. 48–49.

rusteella.³⁵ Näihin kysymyksiin ei tässä syvennytä, vaan tarkastelu kohdistetaan ensisijaisesti rakennusurakan sisäisiin suhteisiin.

Yhteisvastuu voi erityisesti kolmanteen nähden tulla sopimuksenulkoisesti kysymykseen myös muuten kuin vahingonkorvauslain kautta.³⁶ Rinnakkaisia sopimuksenulkoisia korvausvastuita voisi syntyä esimerkiksi tuotevastuulain (694/1990) piirissä, jos kahden tahon katsotaan yhteisesti aiheuttaneen esimerkiksi tuotevastuulain piiriin kuuluvan henkilövahingon rakennustyömaalla.³⁷ Myös esimerkiksi ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain (737/1994) 8 § mukaan ”[k]orvausvelvolliset vastaavat yhteisvastuullisesti ympäristövahingosta, jonka asianomaiset toiminnat ovat todennäköisesti yhdessä aiheuttaneet”.³⁸ Aihepiiriin ei tässä yhteydessä kuitenkaan ole mahdollisuutta syventyä.

Urakan osapuolten kesken kysymys vahingonkorvauslakiin perustuvasta yhteisvastuusta on sen sijaan monitahoisempi. Vahingonkorvauslain 1 luvun 1 §:n mukaan laki ei koske ”sopimukseen perustuvaa” korvausvastuuta. Yhteisvastuu vahingonkorvauslain perusteella ei siksi välttämättä tule kysymykseen silloin, kun vahingonaiheuttajat ovat suoraan tai välillisesti sopimussuhteessa vahingonkärsijään. Olennaista on kuitenkin se, että vahingonkärsijän ja -aiheuttajan välisen vastuumuodon arvioinnissa on yleensä keskityttävä loukatun *velvoitteen* arvioimiseen.³⁹ Niinpä, jos korvausvastuun perusteena oleva teko samalla rikkoo sopimusta ja sopimuksenulkoista normia, voi vastuu vahingon aiheuttaneesta teosta tulla kysy-

³⁵ Laajasti ks. *Hoppu* 1976b s. 48–58, joka arvioi kysymystä räjäytystyön, kaivu- ja perustustyön sekä ”vaaran lähteen avaamisen” kautta. Vastaavasti *Halila – Hemmo* 2008 s. 83–84.

³⁶ Viimeaikaista oikeuskäytäntöä yhteisvastuusta on liittynyt esimerkiksi kilpailunrajoitukseen, ks. KKO 2016:11 ja ratkaisua kommentoinut *Havu*, LM 2016 s. 810 ss., yhteisvastuusta samastamisen kautta ks. KKO 2015:17 ja ratkaisua kommentoineet *Villa*, LM 2015 s. 533–542 ja *Pihlajarinne – Havu – Vesala*, DL 2015 s. 591–602. Viimeksi mainitussa tapauksessa yhtiö oli järjestänyt liiketoimintansa ulkomaisen yhtiön kautta niin, että järjestelyn tuloksena yhtiö vältti Suomessa perittäviä tekijänoikeuslain 26 a §:n 1 momentissa tarkoitettuja hyvitysmaksuja, ja korkein oikeus velvoitti yhtiön suorittamaan laiminlyönnistä johtuvan korvauksen yhteisvastuullisesti ulkomaisen yhtiön kanssa.

³⁷ Tuotevastuusta yleisesti ks. *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 ja rakennusurakan osalta *Lehtonen*, OTJP 2015.

³⁸ Ympäristövahinkolakiin perustuvasta yhteisvastuusta ks. esim. KKO:1999:124, jossa vahingonkärsijä vaati korvausta yhteisvastuullisesti työn suorittaneelta rakennusliikkeeltä ja rakennustyön teettäneeltä rakennuksen haltijalta. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että vain rakennusliike oli vastuussa. Ratkaisuun liittyvästä oikeuskirjallisuudesta ks. esim. *Mäöhönen*, LM 2000 s. 239–263.

³⁹ Laajasti ks. *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 218–223 viitteinen. Ks. myös *Norros* 2015 s. 83.

mykseen myös sopimuksenulkoisen normiston perusteella.⁴⁰ Tämä kuitenkin edellyttää, ettei rikottuun normiin liittyvää vastuuta ole osapuolten kesken modifioitu sopimuksella.⁴¹

Sopimuskumppaneiden välillä sopimuksenulkoisten vahinkojen korvattavuus saattaa rakennusurakassa rajoittua merkittävästi siksi, että sopimus mahdollistaa vastuunrajoitusehtojen ulottamisen myös vahingonkorvauslakiin perustuviin korvausvastuuihin. Kolmanteen nähden sopimuksen osapuolet eivät sen sijaan edellä mainitusti voi sopia rajoituksista siihen nähden, mikä tilanne olisi ilman osapuolten sopimusta.⁴² Lisäksi sopimuksenulkoisen korvausvastuu edellyttää, että rikotulla normilla on ylipäättään aiheutuneiden vahinkojen ehkäisemiseen tähtäävä suojatarkoitus. Tämän yleistävä arviointi voi olla hankalaa,⁴³ mutta esimerkiksi henkilö- ja esinevahinkojen osalta normin suojatarkoituksen on yleensä katsottu olevan olemassa.⁴⁴ Esimerkiksi työmaalla aiheutuneet henkilö- ja esinevahingot saattavat siksi tulla kysymykseen vahingonkorvauslain yhteisvastuunmääräyksen piirissä, jos vahingon aiheutumisessa on tunnistettavissa useampi vastuutaho. Huomiota on kuitenkin aina kiinnitettävä asetelman sopimusmääräyksiin.

Normiin liittyvän vastuun modifioinnin kannalta mielenkiintoinen kysymys on edelleen, vaatiiko sopimuksenulkoisen vastuun poissulkeminen

⁴⁰ Ks. esim. *Hakulinen* 1965a s. 241–242 ja *Norros*, LM 2008 s. 649. Hakulinen käyttää esimerkkinä vuokralaisen saamaa ruumiinvammaa huoneiston puutteellisen kunnan johdosta, jolloin vuokranantaja tuottamuksellaan on velvollinen korvaamaan vuokralaiselle aiheutuneen vahingon sekä vuokrasopimuksen perusteella että sopimuksenulkoisesti vammaan aiheuttamisen vuoksi. Hakulisen emt. s. 236 mukaan samantyyppinen vastuu voisi sinänsä tulla kysymykseen myös sopimusperusteisen vastuun nojalla eräänlaisena *kvasi-kontraktina*, mihin sinänsä myös voisi rakennusurakan kannalta liittyä mielenkiintoisia kysymyksenasetteluja, joihin tässä ei kuitenkaan ole mahdollista syventyä. Tarkemmin sopimuksenulkoisten vahinkojen arvioimisesta rakennusurakassa ks. *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 236 ss. Ks. myös esim. KKO 1984 II 225, jossa rakentamistyön yhteydessä oli käytetty aineita, jotka myöhemmin haihtuivat huoneilmaan aiheuttaen terveyshaittoja rakennuksen asukkaille. Henkilövahingot korvattiin sopimuksenulkoisesti. Samoin Ruotsin oikeuden osalta ks. *Hellner – Radetzki* 2010 s. 95–97.

⁴¹ Laajasti *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 248–262 ja *Hemmo* 1998 s. 341.

⁴² Ks. esim. *Norros* 2007 s. 279 ja *Hemmo* 1998 s. 253.

⁴³ Ks. esim. *Hemmo* 2005 s. 140, *Saxén* 1975 s. 23 ja *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 357 sekä ratkaisut KKO 1973 II 84, KKO 1983 II 120, KKO 1997:49, KKO 1950/102 ja KKO 1939/334. Vastaavasti Ruotsin oikeuden osalta ks. esim. *Andersson* 1993 laajasti ja *Hellner – Radetzki* 2010 s. 87–89 sekä esim. Ruotsin HD:n ratkaisu NJA 1976 s. 458.

⁴⁴ *Saxén* 1975 s. 24 ja *Savela* 2006 s. 280, oikeuskäytännöstä ks. esim. KKO 1947:103. Nimenomaisesti rakennusnormien osalta ks. *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 239–245. Toisaalta esim. *Hemmo* 2005 s. 141 lähtee siitä, ettei henkilö- ja esinevahinkoihin liittyvän suojatarkoituksen arvioimisen välillä ole automaattista yhteyttä. Ruotsin oikeuden osalta ks. *Hellner – Radetzki* 2010 s. 87–89.

suorassa sopimussuhteessa, että tästä on sovittu nimenomaisesti. Vastuunrajoitusehtojahan ei tulisi voida kiertää vetoamalla vahingonkorvauslain mukaiseen korvausvastuuseen.⁴⁵ Asiasta on oikeuskirjallisuudessa kannanottoja kumpaankin suuntaan.⁴⁶ Koska sopimusvastuu on kuitenkin vastuumuodoista se, joka syrjäyttää sopimuksenulkoisen vastuun, palautunee kysymys viime kädessä osapuolten sopiman vastuunrajoitusehdon tulkintaan. Selvitettäväksi tulee se, kuinka kattavaksi sopijapuolet ovat tosiasiasa ehdon tarkoittaneet. Merkitystä on esimerkiksi vastuunrajoitusehtojen sanamuodoilla ja osapuolten yhteisellä tarkoituksella.⁴⁷ Suppean tulkinnan periaate ei myöskään liene arvioinnissa merkityksetön,⁴⁸ mutta sen vastapainona on toisaalta suhtauduttava pidättyvästi siihen, että sopimusperusteisten vastuunrajoitusehtojen merkitystä voisi heikentää sallimalla niiden kiertämisen toiseen vastuumuotoon vetoamalla.⁴⁹ Aihepiiriin ei tässä syvennyttä, mutta vaikutus vahingonkorvauslakiin perustuviin yhteisvastuuasetelmiin on syytä ottaa huomioon.

Rakennusurakan osapuolten väliseen sopimuksenulkoiseen vahingonkorvausvastuuseen liittyy olennaisia erityispiirteitä, eikä kysymykseen ole tässä mahdollisuutta syventyä. Olennaista yhteisvastuun soveltumisen näkökulmasta on, että siltä osin kuin vastuu voi vahingonkorvauslain perusteella tulla kysymykseen, myös vahingonkorvauslakiin perustuvat yhteisvastuuasetelmat ovat rakennusurakan kontekstissa mahdollisia.⁵⁰ Rakennusurakan sisäisten yhteisvastuuasetelmien osalta olennainen rajanveto on ensisijaisesti siinä, vaikuttaako sopimusperusteinen vastuu vahingonaiheuttajien ja vahingonkärsijän välillä, ja minkälaisia vastuuta rajoittavia ehtoja

⁴⁵ *Norros* 2015 s. 85, *Hemmo* 1998 s. 340, *Hakulinen* 1965 s. 242, *Mononen* 2004 s. 254–255, *Saarnilehto*, DL 2009b s. 362 ja *Norros*, LM 2010 s. 438–439.

⁴⁶ Ks. *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 250 viitteineen. Esimerkiksi *Norros* 2015 s. 85 mukaan vastuunrajoituksesta sopiminen viittaa yleensä siihen, että osapuolet ovat tarkoittaneet sopia kaikenlaisen vastuun rajoittamisesta keskinäisessä suhteessaan ilman ”takaportin” jättämistä sopimuksenulkoisille korvausvaatimuksille. *Hemmo* 1998 s. 335–336 puolestaan suhtautuu asiaan kriittisemmin muun muassa sillä perusteella, että osapuolten hypoteettisella tarkoituksella argumentointi jättää vastuumuotoerottelun kannalta epäselväksi sen, kumman vastuumuodon sääntöjen mukaisesti asiaa viime kädessä arvioidaan. Loppujen lopuksi kysymys palautuu sopimuksen tulkintaan, ks. *Lehtonen* emt. s. 250.

⁴⁷ *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 263.

⁴⁸ Suppean tulkinnan periaatteesta ks. esim. ratkaisun KKO 1992:178 perustelut.

⁴⁹ *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 250–253.

⁵⁰ Ks. *Lehtonen*, OTJP 2015 laajasti, esim. s. 262 ss. Vastuu riippuu *Saarnilehto*a, DL 2009 s. 359 lainaten yhtäältä siitä, sisältääkö suoritusvirhe samalla ”menettelyn, johon tuottamusvastuu voidaan perustaa vetoamatta korvausvelvollista velvoittavaan sopimukseen”, ja toisaalta siitä, onko vastuuta rajoitettu sopimuksella.

tähän liittyä. Vahingonaiheuttajien keskinäinen sopimussuhde ei sen sijaan vaikuta vastuuseen vahingonkärsijää kohtaan.

2.2 Yhteisvastuu sopimusperusteisesta vahingonkorvausvelasta

Rakennusurakan näkökulmasta erityisen kiinnostavia ovat yhteisvastuutiilanteet, jotka perustuvat sopimukseen. Selvänä voidaan pitää, että yhteisvastuu voi tulla kysymykseen ainakin nimenomaisesti sopimalla.⁵¹ Tietynlaisten nimenomaisten yhteisvastuusitoumusten esiintyminen rakennusurakassa onkin tavallista. Esimerkiksi erilaisissa työyhteinliittymissä on yleensä kysymys yhteisvastuusta. Myös allianssit, joissa käytännössä rakennushankkeen keskeiset osapuolet ovat kaikki osapuolia yhteen ja samaan sopimukseen, pohjautuvat eräänlaiseen yhteisvastuuseen.⁵²

Vastuu määräytyy tällaisessa asetelmassa osapuolten sitoumusten mukaan. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 1993:130 urakoitsijana oli työyhteinliittymä, joka KVR-urakkasopimuksen perusteella otti yhteisvastuullisesti vastataksaan työn tuloksesta ja urakkasopimuksen kaikinpuolisesta noudattamisesta. Kun rakennussuorituksessa oli virheitä, urakoitsijat veloitettiin yhteisvastuullisesti korvaamaan korjauskustannukset rakennuttajalle, kuten sopimuksessa oli sovittu.⁵³ Käytännössä tällaisetkin yhteisvastuuasetelmat saattavat johtaa erilaisiin prosessuaalisiin erityispiirteisiin, jotka voivat muodostua vastuun kannalta olennaisiksi. Niihin palataan erikseen jäljempänä.

Sopimusperusteista yhteisvastuuta voidaan arvioida myös muuten kuin nimenomaisten yhteisvastuusitoumusten kautta. Oikeuskirjallisuudessa on lähdetty siitä, että yhteisvastuu ei edellytä yhtenäistä korvausperustaa velallisten kesken, vaan kukin vahingonaiheuttaja voi vastata vahingosta vahingonkärsijää kohtaan myös eri perusteella.⁵⁴ Tämä on olennainen havain-

⁵¹ Ks. nimenomaisesti esim. *Kivimäki – Ylöstalo* 1973 s. 499. Sopimusvapauden perusteella tätä lähtökohtaa on joka tapauksessa pidettävä selvänä. Pohjoismaissa vastaavasti esim. *Arnholm* 1966 s. 37 ss.

⁵² Alliansseista ks. esim. *Lahdenperä* 2009 s. 14 ja *Yli-Villamo – Petäjaniemi* 2013 s. 57–66. Ks. myös *Aine*, LM 2011 s. 1304–1305, jonka mukaan allianssimalli asettaa haasteita sopimustoiminnan arvioimiselle myös kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta. Yhteisvastuuelementti pohjautuu näissä erityisesti yhteiseen riskinjakoon projektin toteutuksen kannalta.

⁵³ Yhteisvastuun sijaan ratkaisu on oikeuskirjallisuudessa herättänyt keskustelua lojaliteettivelvoitteen näkökulmasta, mikä onkin loogista ottaa huomioon, että se oli ensimmäinen pelkästään lojaliteettiin ratkaisuperusteena nojannut tapaus, ks. esim. *Halila*, LM 2016 s. 620. Ratkaisuun palataan jäljempänä, sillä se on myös myötävaikutusvelvollisuuksien näkökulmasta yhteisvastuun kannalta relevantti.

⁵⁴ Yleisesti ks. esim. *Norros* 2012 s. 205, sopimuksenulkoisen vastuun näkökulmasta esim.

to rakennusurakan kannalta. Rakennusurakan vastuuasettelmat rakentuvat monesti niin, että urakkaa suorittavat tahot ovat kahdenvälisin sopimuksin kytköksissä toisiinsa rakennuttajan kautta. Tämän takia on mahdollista, että sopimussuhteisiin liittyy rinnasteisuutta, vaikka suoritukset olisivatkin erillisiä.

Sopimusperusteista vahingonkorvausvelkaa koskevasta yhteisvastuusta ei tässä tarkoitettussa merkityksessä ole määrätty laissa.⁵⁵ Vahingonkorvauslaissa on vahingonkorvausvelkaan perustuvaa yhteisvastuuta koskevia määräyksiä, mutta vahingonkorvauslakia ei 1 luvun 1 §:n perusteella sellaisenaan sovelleta sopimukseen perustuvaan korvausvastuuseen. Vastaa- vasti velkakirjalain 2.1 §:ssä on velkakirjoja koskeva yhteisvastuusäännös, jonka mukaan ”[j]os useat ovat antaneet velkakirjan tekemättä ehtoa vastuun jaosta, vastatkoon kukin sitoumuksesta omasta ja toistensa puolesta”. Myöskään velkakirjalaki ei sellaisenaan sovellu nyt käsillä olevaan vastuusuhteeseen, sillä kysymys ei ole velkakirjasta. Kuten edellä on todettu, nimenomaisen säännöksen puuttuminen ei tarkoita sitä, etteivätkö mainitut määräykset tästä huolimatta olisi merkityksellisiä siltä osin kuin niiden voidaan katsoa kuvastavan yleisiä velvoiteoikeudellisia periaatteita.

Oikeuskäytännössä sopimusperusteisiin sitoumuksiin perustuvan yhteisvastuun kannalta olennaisia vastuuasettelmiä on myös ollut esillä. Hovi-oikeustasolla esiintyy lainvoiman saaneita tuomioita, joissa vahingonkorvausvelkaan perustuvan yhteisvastuun perustetta on käsitelty myös erillisten sopimusten perusteella. Teema on ollut esillä myös korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä, joskin korkeimman kannanotot ovat yleensä rajautuneet vain velkojan ja toisen velallisen väliseen vastuuperusteen tarkasteluun ottamatta kantaa yhteisvastuuta koskeviin yleisiin pääsääntöihin.⁵⁶ Kysymystä koskevien yleisten oikeudellisten periaatteiden hahmottele- leu kaipaa siis lisähuomiota.

Ståhlberg – Karhu 2013 s. 273–277 ja *Virtanen* 2011 s. 324, joka huomauttaa että myöskään *vastuuperusteen* ei edellytetä olevan rinnasteinen. Esimerkiksi Norjan oikeudessa yhteisvastuuta erillisten sopimusperusteisten sitoumusten nojalla on käsitellyt *Arnholm* 1966 s. 41–43.

⁵⁵ Esimerkiksi kuluttajansuojalain (38/1978) 7 luvun 39 § sisältää määräyksen luotonantajan tai myyjän tai palveluksen suorittajan yhteisvastuusta, mutta kysymys on kuluttajasuhteeseen perustuvasta erityissäännöksestä eikä siten tässä tarkoitettusta yleisestä sopimusperusteisesta vahingonkorvausvelasta. Vastaavanlainen määräys on esimerkiksi tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 128 §:ssä. Kuluttajansuojalakiin sisältyy muitakin yhteisvastuun kannalta relevantteja määräyksiä, joihin palataan jäljempänä luvussa 3.4.

⁵⁶ Täältä osin ks. ratkaisut KKO 2003:26, HelHO Nro 95 (S 13/2580, lainvoimainen), HelHO Nro 2025 (S 10/95, lainvoimainen), ja HelHO Nro 2068 (S 09/788, lainvoimainen), joihin palataan tarkemmin jäljempänä.

Oikeuskirjallisuudessa erillisiin sopimusperusteisiin vahingonkorvausvelkoihin perustuvaa yhteisvastuuta on käsitelty niukasti. Rakennusurakan kontekstissa aihepiiri on toisinaan ollut esillä, mutta tarkastelu on pääasiassa keskittynyt erilaisten yhteisvastuuasetelmien tapauskohtaiseen määrittymiseen ja sellaisten vastuuasetelmien tunnistamiseen, jotka mahdollisesti voisivat olla yhteisvastuun kannalta relevantteja.⁵⁷ Muilta osin laajimminkin tässä tarkasteltavaa kysymystä on oikeastaan käsitelty eräiden aihepiiriä koskeneiden oikeudenkäyntien aineistoihin kuuluneissa *Heikki Halilan* ja *Esko Hopun* antamissa oikeudellisissa asiantuntijalausunnoissa.⁵⁸ Lausunnoissa esitetty otetaan muun aineiston ohella argumentaatiotasolla huomioon myös seuraavassa, vaikka onkin syytä pitää mielessä, että lausuntojen oikeuslähdeopillinen painoarvo on rajallinen. Tapaukset koskivat rakennusurakkaan liittyviä vastuuasetelmia, joten lausunnoissa käsitellään yhteisvastuuseen liittyviä reunaehtoja myös nimenomaisesti rakennusurakan näkökulmasta, mikä lisää niiden kiinnostavuutta käsillä olevassa asiayhteydessä. Juttujen lopputulokset ovat myös linjassa lausuntojen kanssa.⁵⁹ Lausunnot on kuitenkin laadittu nimenomaisten tapausten asiayhteyttä silmällä pitäen,⁶⁰ kun taas tässä tarkastelussa tavoitteena on käsillä olevaa kysymystä koskevien yleisten velvoiteoikeudellisten pääsääntöjen hahmottaminen. Rakennusurakan erityispiirteet edelleen korostavat tarvetta suhtautua varoen yleistävien päätelmien tekemiseen yksittäisten tapausten perusteella.⁶¹ Aihepiiriä koskevan nimenomaisen oikeuskirjallisuuden rajallisen määrän ja lausunnoissa esitetyn argumentoinnin tietynasteisen yleistettävyyden vuoksi niiden huomioiminen tässä on edellä mainituin varauksin kuitenkin perusteltua.

Vahingonkorvausoikeudellisessa tarkastelussa on yleisesti lähdetty siitä, että lainsäädäntöön kirjattujen yhteisvastuumääräysten kuvastamista yleisistä periaatteista saadaan johtoa yhteisvastuun arvioimiseen myös sellaisissa sopimusperusteisissä asetelmissä, joihin mainittu lainsäädäntö ei suoraan sovellu.⁶² Vahingonkorvausvelkaan perustuvan sopimusperusteisen

⁵⁷ Pääsuunnittelijan ja erityissuunnittelijan välisestä yhteisvastuusta laajasti eri perustein ks. *Lehtonen (Perätalo)*, BLF 2013 s. 60–77. Pintapuolisemmin yhteisvastuun mahdollisuudesta huolellisuusvelvoitteen laiminlyömisen perusteella ks. *Marjasuo*, OTJP 2013 s. 48.

⁵⁸ Ks. *Halila* 2011 ja *Hoppu* 1997.

⁵⁹ Ks. jäljempänä käsiteltävät ratkaisut KKO 2003:26 ja HelHO Nro 95 (S 13/2580, lainvoimainen).

⁶⁰ Lausunnoista oikeuslähteenä on esittänyt samansuuntaisia huomioita myös *Pönkä* 2008 s. 331 av. 174.

⁶¹ *Halila* 2005 s. 63 ja *Hoppu*, LM 1993 s. 653–655.

⁶² Yleisesti lainsäädännön eräänlaisesta analogisesta vaikutuksesta velvoiteoikeudellisten kysymysten tarkasteluun ks. *Norros* 2012 s. 29–31.

yhteisvastuun kannalta olennaista on, että näin on katsottu nimenomaisesti sekä velkakirjalain⁶³ että vahingonkorvauslain⁶⁴ osalta. Edellä mainitulla lainsäädännöllä on siten merkitystä myös lakien muodollisen soveltamisalan ulkopuolella. Arvioinnissa on kuitenkin otettava huomioon, ettei lain muodollisen soveltamisalan ulkopuolella ole kysymys enää samalla tavalla velvoittavasta oikeuslähteestä. Siksi analogisten argumenttien ohella on huomioitava myös muut tulkintaperiaatteet, kuten tässä yhteydessä olennaisesti sopimusperusteista vastuuta koskevat periaatteet.⁶⁵

Vahingonkorvauslakiin ja velkakirjalakiin perustuvassa yhteisvastuussa voidaan tunnistaa eräitä yhteisiä reunaehtoja. Velkojan näkökulmasta olennaista on ensinnäkin sekä vahingonkorvauslain että velkakirjalain kontekstissa se, että *velkoja voi esittää vaatimuksen valintansa mukaan kummalle tahansa velallisista*. Yhteisvastuussa tulee siis velkojan näkökulmasta olla kysymys kahdesta aidosti rinnasteisesta korvausvastuusuhteesta. Toiseksi vahingonkorvauslain mukaisessa yhteisvastuussa olennaista on velallisen näkökulmasta se, että velallista ei saisi asettaa vastuuseen sellaisesta teosta seuranneesta vahingosta, jota tämä ei ole aiheuttanut.⁶⁶ Velkakirjalaisissa lähtökohtana on vastaavasti velallisen vastuun määräytyminen tämän antaman sitoumuksen perusteella: sitoumus katsotaan solidaariseksi vain, jollei toisin ole sovittu.⁶⁷

⁶³ Hakulinen 1965b s. 41 lähtee siitä, että periaate koskee muitakin kuin velaksiantoa koskevia sopimuksia. Vastaavasti *Aurejärven* 1979 s. 7–8 mukaan velkakirjalakia on pidettävä Suomen tärkeimpiin velvoiteoikeudellisiin normistoihin kuuluvana lakina, minkä vuoksi sen merkityksen on katsottava ulottuvan ”suurena määrin yli sen varsinaisen soveltamisalan”. Vastaavasti *Aurejärvi* 1986 s. 7. Mainittujen kannanottojen jälkeen on toki säädetty myös muita sopimusoikeudellisesti relevanttia normistoa kuten kauppalaki (355/1987), mutta velkakirjalain merkitystä on sinänsä pidetty yhtä lailla keskeisenä myös uudemmassa oikeuskirjallisuudessa, ks. esim. *Norros* 2012 s. 30 ja *Kaisto – Lohi* 2013 s. 208. Viimeksi mainitun mukaan velkakirjalakia voidaan pitää velkasuhteita koskevana yleislakina, ”ja sen säännöksiä voidaan laajassa mitassa soveltaa analogisesti myös tilanteissa, joissa mitään velkakirjan kaltaista dokumenttia ei ole olemassa”.

⁶⁴ Ks. esim. *Saxén* 1975 s. 1, jonka mukaan vastuumuotojen eroa ei tulisi pitää liian tarkkarajaisena, vaan vastuumuotojen on katsottava eroavan lähinnä siinä, että sopimusperusteisessa suhteessa sopimuksenulkoisen vastuusääntöjen ohella (tai joskus niiden sijasta) on sovellettava sopimuksessa sovittuja vastuusääntöjä. Myös *Hoppu* 1997 s. 8 lähtee siitä, että sopimuksenulkoista yhteisvastuuta koskevat periaatteet on huomioitava myös sopimusperusteisessa yhteisvastuussa ja niiden on yhtä lailla katsottava soveltuvan myös mainituissa suhteissa.

⁶⁵ *Norros* 2012 s. 29.

⁶⁶ Periaate käy edellä kuvastusti ilmi myös vahingonkorvauslain esitöistä, ks. HE 187/1973 vp s. 26.

⁶⁷ Ks. velkakirjalain 2 §, jonka mukaan ”[j]os useat ovat antaneet velkakirjan *tekemättä ehtoa vastuun jaosta*, vastatkoon kukin sitoumuksesta omasta ja toistensa puolesta”. (kursovointi tässä)

Velallisen näkökulmasta voidaan siis lähteä siitä, että *yhteisvastuulla ei saisi olla velallisen vastuuta laajentavaa vaikutusta*.⁶⁸

Oleellinen kysymys sopimusperusteiseen vahingonkorvausvelkaan perustuvassa yhteisvastuussa on se, mikä merkitys sopimusvastuun ensisijaisuudella on periaatteiden soveltumisen näkökulmasta. Sopimusperusteiseen vahingonkorvausvelkaan liittyvään yhteisvastuuseen muuten kuin nimenomaisen yhteisvastuusitoumuksen perusteella onkin lähtökohtaisesti suhtauduttava varoen juuri siksi, että sopijapuolta ei tulisi voida asettaa vastuuseen muusta kuin omasta sitoumuksestaan. Vastuu ei saa muodostua sellaiseksi, johon velallinen itse ei ole pystynyt vaikuttamaan.⁶⁹ Tätä on myös oikeuskirjallisuudessa pidetty syynä sille, ettei esimerkiksi velkakirjalain yhteisvastuuolettamaa voi ilman muuta soveltaa muihin sitoumuksiin kuin velkakirjoihin.⁷⁰

Keskeistä onkin huomata, että yhteisvastuussa ei varsinaisesti vahingonkorvauslain perusteellakaan ole kysymys siitä, voidaanko osapuolet asettaa vastuuseen *toistensa* sitoumuksista. Kysymys on siitä, että osapuolten *omat* sitoumukset ovat aiheuttaneet saman vahingon tai sattuvat olemaan päällekkäisiä.⁷¹ Tällaisten reunaehtojen rajoissa yhteisvastuu ei muodostu sopimusvastuun ensisijaisuuden näkökulmasta ongelmalliseksi, vaikka yhteisvastuu ei perustuisikaan nimenomaiseen yhteisvastuusitoumukseen. Päinvastoin, yhteisvastuu voi tällaisessa tilanteessa olla velalliselle edullinen tilanne, koska vahingonaiheuttajaksi on tunnistettavissa myös rinnakkainen vastuutaho mahdollisesti jakamaan vastuuta viimekätisessä suhteessa.⁷²

Sopimusliitännäisessä yhteisvastuussa – kuten sopimuksenulkoisessaakaan yhteisvastuussa – ei siten ole kysymys velallisten vastuuta laajentavasta ilmiöstä, vaan kyse on tapauskohtaisesta rinnasteisuudesta osapuolten omien sitoumusten rajoissa aiheutuvissa vastuissa.⁷³ Tällaisen viitekehysten rajoissakin yhteisvastuuseen kahden sopimuksen perusteella voi

⁶⁸ Vastaavaa periaatetta kuvastaa se, että esimerkiksi vanhentumisen seurauksena yhteisvastuu saattaa hajautua, mihin palataan jäljempänä. Myöskään vanhentumisen seurauksena vastuu ei siis saa laajentua muiden toiminnan seurauksen tuloksena.

⁶⁹ Halila 2011 laajasti, erityisesti s. 1, 6 ja 8.

⁷⁰ Ks. Hakulinen 1965b s. 41. Hakulisen mukaan vaarana olisi yhteisvastuuolettaman laajentava tulkinta.

⁷¹ Samansuuntaisesti lausunnossaan ks. Hoppu 1997 s. 3–5. Ks. myös Kivimäki – Ylöstalo 1973 s. 509, joiden mukaan yhteisesti aiheutettu vahinko voi tulla kyseeseen silloinkin, kun osapuolet toimivat toisistaan riippumatta.

⁷² Takautumisesta ks. jäljempänä luku 4.

⁷³ Samansuuntaisesti Hoppu 1997 s. 3–5, jonka mukaan yhteinen vahinko voi aiheutua silloin, kun kyseessä on yhteinen velvoite tai yhteisesti aiheutettu vahinko tai silloin, kun vahinko on sama, vaikka velvoite on eri.

olla syytä suhtautua varauksella siksi, että sopimusten erillisyyden vuoksi myös sopimusten rikkomisesta aiheutuvat vahingot ovat lähtökohtaisesti erillisiä. Ratkaisupakon vuoksi erilliset vahingot on tällöin myös käytännössä eriteltävä.⁷⁴ Ratkaisevaa yhteisvastuun kannalta on kuitenkin se, että jos vahinko *de facto* pystytään erittelemään, niin kysymys on pikemminkin kahdesta eri vahingosta kuin yhteisvastuun piiriin kuuluvasta vahingosta.

Ongelma palautuu siksi muiden korvausvastuun edellytysten ohella syy-yhteyden osoittamiseen.⁷⁵ Arvioitava on sitä, olisiko kumpikin toimimalla omien veloitteidensa mukaisesti pystynyt estämään aiheutuneen vahingon⁷⁶ ja pystytäänkö todistelun avulla osoittamaan tämän velvollisuuden laiminlyönnin riittäneen aiheuttamaan korvausvaatimuksen kohteena olevan vahingon.⁷⁷ Jos vahinko näin arvioituna tosiasiallisesti on yhteinen, täytyy myös korvausvastuun olla yhteistä.⁷⁸ Vastuu on silloin sama kuin se olisi sopimuksenkin perusteella.

Ongelmallisia rajanvetoja saattaa sen sijaan liittyä sen arvioimiseen, täytyvätkö tosiasiallisesti syy-yhteys ja muut korvausvastuun edellytykset kummankin velallisen osalta. Korvausvastuun perusteena oleva tosiseikka saattaa vaihdella velallisten kesken; ei ole välttämätöntä, että kumpikin esimerkiksi on toiminut samanasteisella tuottamuksella vahinkoa aiheuttaessaan. Yhteisvastuun perusteena olevan korvausvastuun syntymiseksi riittää, että kummankin velallisen tuottamus on ollut sen asteista, että korvausvastuun edellytykset täyttyvät. Näin on asian laita myös sopimuksenulkoisessa korvausvastuussa, jossa on esimerkiksi mahdollista, että toisen vastuu syntyy ankaran vastuun perusteella ja toisen velallisen vastuu palautuu tavanomaiseen tuottamusarviointiin.⁷⁹ Kysymys vaihtelevista tuotta-

⁷⁴ Halila 2011 s. 6–7. Tosiasiallisesti aiheutettuja vahinkoja aiheutuu Halilan mukaan tästä syystä sopimussuhteissa vähemmän kuin sopimuksenulkoisissa vahingonkorvaustilanteissa.

⁷⁵ Esim. Hoppu 1997 s. 3–5 lähestyy korvausvelvollisuutta sopimusperusteisessa vastuussa vallitsevien näyttötaakkojen mukaan, päätyen siihen, että jos kummankin vahingonaiheuttajan asianmukaisesti näytetty olevan vastuussa vahingosta, joudutaan yhteisvastuuta koskevan problematiikan piiriin. Samansuuntaisesti Hakulinen 1965b s. 43. Syy-yhteyden osoittamisesta useamman vahingonaiheuttajan tilanteesta ks. Kivimäki – Ylöstalo 1973 s. 508–509, Hemmo 2005 s. 117–123 ja Saxén 1975 s. 324.

⁷⁶ Argumentoinnista samansuuntaisesti ks. Saxén 1975 s. 324. Korvausvastuun rinnasteisuuden tarkempaan arviointiin palataan erikseen seuraavassa alaluvussa.

⁷⁷ Ks. Marjasuo, OTJP 2013 s. 48, joka huomauttaa, että täsmällisesti katsoen pelkästään siitä, että joku pystyisi estämään vahingon aiheutumisen, ei välttämättä voida päätellä, että syy-yhteys ulottuu koko vahinkoon.

⁷⁸ Ks. Lehtonen, BLF 2013 s. 60–62 viitteineen.

⁷⁹ Vahingonkorvauslain perusteella syntyvässä yhteisvastuussa tähän on kiinnitetty huomiota esimerkiksi lainvalmistelutöissä HE 187/1973 vp s. 26, oikeuskirjallisuudessa ks. esim. Ståhlberg – Karhu 2013 s. 275.

musasteista ei kuitenkaan ole merkityksetön, vaan erot esimerkiksi tuottamusasteissa saattavat vaikuttaa siihen, miten vastuu jakautuu velallisten keskinäisessä suhteessa. Tähän palataan erikseen jäljempänä. Velkojan näkökulmasta yhteisvastuussa ratkaisevaa on joka tapauksessa se, täyttyvätkö korvausvastuun edellytykset *joko–tai*-tyyppisesti kummankin velallisen osalta, vaikka esimerkiksi toinen velallisista olisikin toiminut toista moitittavammin.⁸⁰

Reaalisten argumenttien valossa yhteisvastuuta voi perustella myös päinvastaisesta suunnasta. Solidaarisen vastuun vaihtoehtonahan olisi jaettu vastuu yhteisvastuun lähtökohtana. Jos kaksi tahoa on tosiasiaa aiheuttanut saman vahingon ja vastuu jaettaisiin *pro rata*, niin vahingonkäräjijä olisi esimerkiksi maksukyvyttömyystilanteessa huonommassa asemassa kuin silloin, jos vahingon olisi aiheuttanut vain yksi taho.⁸¹ Yhteisvastuun hajauttaminen jaetuksi vastuuksi tilanteessa, joka täyttää solidaarisen vastuun edellytykset, koituisi siten vahingonkäräjijän vahingoksi. Jaettu vastuu koituisi vastaavasti velallisten eduksi, kun heidän vastuunsa vahingonkäräjijää kohtaan käytännössä puolittuisi, vaikka vastuu ilman yhteisvastuuta kattaisi koko vahingon. Tällaista intressien tasapainoa ei voine pitää perusteltuna, koska yhteisvastuusta ei myöskään aiheudu velkojalle mitään kohtuutonta etua. Velkojahan ei kuitenkaan voi yhteisvastuun vuoksi saada vahingosta esimerkiksi kaksinkertaista korvausta.⁸²

Oikeuskäytännössä esillä olleet sopimusperusteiseen vahingonkorvausvelkaan perustuvat yhteisvastuusetelmat ovat linjassa edellä kuvattujen periaatteiden kanssa. Yhteisvastuuseen yleisellä tasolla on otettu kantaa esimerkiksi asuntokauppaan liittyvässä korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1983-II-92, jossa asunnon myyjä oli antanut asunto-osakkeet välittäjän myytäväksi. Kauppa oli tehty todellista suuremman pinta-alatiedon varassa, kun isännöitsijätodistukseen oli merkitty pinta-alaa koskeva tieto väärin. Myyjä oli joutunut maksamaan ostajalle virheellisen pinta-alatiedon johdosta korvausta. Asunto-osakeyhtiö, välitysliike ja kiinteistönvälittäjä velvoitettiin yhteisvastuullisesti korvaamaan myyjälle virheestä aiheutunut vahinko, kun isännöitsijätodistuksen tieto oli ollut asunto-osakeyhtiön vastuulla eikä välittäjä ollut asianmukaisesti tarkistanut pinta-alatiedon paik-

⁸⁰ Vastaavasti Ruotsin oikeudessa ks. *Hellner – Radetzki* 2010 s. 240.

⁸¹ Argumentti pätee yhtä lailla sopimussuhteissa aiheutettuihin vahinkoihin kuin sopimukseenulkoisissakin tilanteissa, vrt. edellä viitatus *Saxén* 1975 s. 1 ja *Hoppu* 1997 s. 8. Kumpikin lähtee siitä, että sopimukseenulkoista yhteisvastuuta koskevat periaatteet on huomioitava myös sopimusperusteisessa yhteisvastuussa siltä osin kuin sopimuksessa ei ole niistä poikettu.

⁸² Rikastumiskiellon periaatteesta ks. esim. *Norros* 2012 s. 63 ja *Hemmo* 2005 s. 204–205.

kansapitävyyttä.⁸³ Yhteisvastuun korvauserusta oli siis jokaisen velallisen osalta erilainen, ja vastuu rajoittui osapuolia sitoviin velvoitteisiin.

Vastaavasti ratkaisussa KKO 2003:61 välityslieki ja asunnon myyjä olivat yhteisvastuullisesti velvollisia suorittamaan asunnon ostajille vahingonkorvausta asunnon pinta-alavirheen perusteella, kun välityslieki oli laiminlyönyt laissa säädetyn selonottovelvollisuuden ostajia kohtaan, ja myyjä oli tuottamuksestaan riippumatta asuntokauppalain (843/1994) 6 luvun 16 §:n perusteella velvollinen suorittamaan ostajille asunnon virheen perusteella hinnanalennusta. Mainittu esimerkki ei kuitenkaan ole nyt käsillä olevan tilanteen kannalta aivan yhtä havainnollinen, sillä välittäjän vastuu perustui kuluttajansuojasta kiinteistönvälityksessä annetun lain (686/1988) 12§:n 4 momenttiin ja myyjän asuntokauppalakiin, eli kummankin vastuulle oli lainsäädännön tuki.⁸⁴

Rakennusurakan kannalta sopimusliitännäisiä yhteisvastuuasetelmia on ollut esillä oikeuskäytännössä erityisesti urakoitsijan ja urakoitsijan suorittamista valvoneen konsultin yhteisvastuun näkökulmasta.⁸⁵ Tapauksissa rakennuttajan vaatimuksen kohteena on ollut korvaus vahingosta, jonka on aiheuttanut urakoitsijan suorittamassa rakennustyössä ollut virhe, ja rakennuttaja on valinnut kohdistaa vaatimuksen konsulttiin joko urakoitsijan sijaan tai tämän lisäksi.

Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2003:26 oli kysymys tilanteesta, jossa rakennuttaja ja valvoja olivat tehneet rakennuttamis- ja valvontatehtäviä koskevan sopimuksen KSE 1983 -ehtoihin viittaavalla konsulttisopimuksella. Sopimus koski Kanta-Loimaan kirkon julkisivujen kunnostus- ja maalaustöiden rakennuttamis- ja valvontatehtäviä. Työn oli suorittanut urakoitsija, joka valvojan tavoin oli sopimussuhteessa rakennuttajaan. Urakkakohteen korjaustyössä oli urakan valmistumisen jälkeen

⁸³ Asetelmassa ei tarkalleen ottaen ollut kysymys yhteisvastuusta *yhteistä sopimuskumppania* kohtaan tässä tarkoitettulla tavalla, sillä asunto-osaakeyhtiö ei varsinaisesti ollut sopimussuhteessa myyjään. Ratkaisun otsikon mukaan tapaus kuitenkin koski *sopimussuhteesta* johtuvaa vahingonkorvausta.

⁸⁴ Korkeimmassa oikeudessa käsiteltiin yhteisvastuun perusteen sijaan vastuun viimekätistä jakautumista myyjän ja yhtiön välillä. Tämä on vastaavasti se elementti ratkaisussa, joka on oikeuskirjallisuudessa herättänyt keskustelua, ks. esim. *Saarikoski*, DL 2006 s. 277–307.

⁸⁵ Vastaavasti valvojan mahdollinen vastuu urakoitsijaa kohtaan on ollut esillä korkeimmassa oikeudessa, ks. KKO:1995:171, jossa urakoitsija väitti valvojan tilanteen omissa nimissään töitä urakoitsijalta ja vaati tältä töiden maksamista, kun rakennuttaja oli puolestaan tilannut työt toiselta urakoitsijalta. Korkein oikeus päätyi siihen, että valvojalla ei ollut vastuuta maksaa töitä urakoitsijalle, sillä urakoitsija ei ollut saanut näyttöä, että valvoja olisi tarkoittanut tilata työn omissa nimissään. Tältä osin ratkaisua on kommentoinut mm. *Saarnilehto* 2010 s. 82–82.

ilmennyt virheitä, ja rakennuttaja kohdisti korvausvaatimuksen pelkästään urakkakohteen valvojaan, koska urakoitsija oli maksukyvytön.⁸⁶ Urakoitsija ei ollut oikeudenkäynnissä osapuolena.

Tapauksessa oli kysymys siitä, mikä valvojana toimineen konsultin vastuu urakassa ilmenneistä virheistä oli rakennuttajaa kohtaan. Korkein oikeus päätyi siihen, että ”[h]ovioikeuden tuomiossa mainituista syistä yhtiö on valvontatehtävien laiminlyönnin johdosta velvollinen korvaamaan seurakunnalle korjausurakan epäonnistumisesta aiheutuneet vahingot”.⁸⁷ Konsultin vastuu perustui rakennuttajan ja konsultin väliseen sopimukseen ja oli siten konsultin antamien sitoumusten rajoissa. Korkeimmassa oikeudessa tapausta käsiteltiin sinänsä konsultin vastuunrajoitusehdon tulkinnan eikä yhteisvastuun näkökulmasta,⁸⁸ minkä yhteisvastuun näkökulmasta voidaan nähdä korostavan sitä, että vastuu rajoittuu sopijapuolen sitoumukseen. Valvoja oli kuitenkin kiistänyt vastuunsa myös perusteeltaan.⁸⁹

Kahteen eri sopimukseen perustuvaan yhteisvastuuseen on otettu kantaa myös hovioikeuskäytännössä. Tapauksessa HelHO Nro 95 (S 13/2580, lainvoimainen) oli kysymys projektinjohtokonsultin vastuusta rakennuttajaa kohtaan KSE 1995 -ehtoihin pohjautuvan projektinjohtopalvelu- eli PJP-sopimuksen perusteella. Sopimus koski asuinkerrostalon rakentamiseen liittyviä projektinjohtopalveluita. Rakennuttaja oli tässäkin tapauksessa tehnyt kohdetta koskevat urakkasopimukset omissa nimissään erillisen urakoitsijan kanssa. Rakennuttaja vaati konsultilta vahingonkorvausta muun muassa urakassa ilmenneiden rakennusvirheiden ja viivästysten perusteella. Rakennuttaja oli erikseen kohdistanut osittain samoja vaatimuksia myös urakoitsijaan, joka ei siksi ollut kyseisen oikeudenkäynnin osapuolena.⁹⁰

Tapauksessa oli kysymys siitä, mikä projektinjohtokonsultin vastuu oli mainituista rakennusvirheistä ja niiden korjauskustannuksista muun muassa valvontatehtävien laiminlyönnin perusteella. Hovioikeus päätyi siihen, etteivät vaatimuksen kohteena olleet vahingot olleet aiheutuneet projektin-

⁸⁶ Asia käy ilmi jutun aineistosta, ks. *Hoppu* 1997 s. 2.

⁸⁷ Ks. ratkaisun KKO 2003:26 perustelut.

⁸⁸ Tästä näkökulmasta ratkaisu on myös herättänyt eniten keskustelua oikeuskirjallisuudessa. Ks. ratkaisua kommentoinut *Hemmo* 2003a s. 184–186 ja esim. *Laine*, LM 2003 s. 1031–1033, joka kritisoi ratkaisua sen herättämästä epätietoisuudesta rakennuslalla konsulttisopimukseen sisällytettävien vastuuvakuutusehtojen muotoilun suhteen.

⁸⁹ Konsultin vastuuperusteiden osalta kysymyksenasettelu olisi siten tältä osin mahdollistanut myös laajempaa prejudikatuurin kannanottoa, jonka esim. *Hemmo* 2003a s. 186 on esittänyt olleen toivottavaa. Nyt käsillä olevassa asiayhteydessä tällä ei kuitenkaan ole merkitystä, sillä kysymys on joka tapauksessa yhteisvastuusta siltä osin kuin vastuu katsottiin perustelluksi.

⁹⁰ HelHO Nro 95 (Dnro S 13/2580, lainvoimainen) s. 3.

johtopalveluita tarjonnan konsultin sopimusrikkomuksista eikä konsultti siksi ollut vastuussa urakassa ilmenneistä rakennusvirheistä. Koska konsultti oli toiminut sopimusvelvoitteidensa mukaisesti, yhteisvastuun edellytysten ei voi katsoa täyttyvän, joten tätäkin ratkaisua on tältä osin pidettävä yhteisvastuun näkökulmasta perusteltuna.

Kuriositeettina voidaan huomata, että konsultin ja rakennuttajan välisessä PJP-sopimuksessa oli ilmeisesti nimenomaisesti sovittu, että konsultti ei ollut yhteisvastuussa muiden urakan osapuolten sopimusrikkomuksista. Maininnalla ei liene ollut asiassa varsinaisesti merkitystä, sillä hovioikeus päätyi joka tapauksessa siihen, että konsultti oli täyttänyt omat sopimusvelvoitteensa. Silloinhan yhteisvastuusta ei voi olla kysymys, mitä on edellä kuvatusti pidettävä selvänä myös ilman nimenomaista mainintaa sopimuksessa. Mielenkiintoista on sen sijaan se, mikä vaikutus tällaisella maininnalla olisi ollut, jos konsultti tosiasiaa olisi rikkonut sopimusvelvoitteitaan. Konsultti olisi silloin lähtökohtaisesti oman suorituksensa rajoissa vastannut virheestä johtuvista vahingoista, vaikka urakoitsija mahdollisesti olisi vastannut niistä myös omalla tahollaan. Mainintaa voisi tällöin kenties pitää eräänlaisena vastuunrajoituksena, jossa konsultti asetetaan toissijaiseen vastuuseen sellaisista virheistä, joista ensisijaisesti urakoitsija on vastuussa.⁹¹ Asia on kuitenkin niin tilannesidonnainen, ettei siihen ole mahdollista tässä syventyä. Takautumisen kannalta maininnalla kuitenkin voinee olla merkitystä.

Kahteen eri sopimukseen perustuvaa yhteisvastuuta on käsitelty hovioikeustasolla myös sellaisissa oikeudenkäynneissä, joissa sekä urakoitsija että valvoja ovat osallisina. Tapauksessa HelHO Nro 2025 (S 10/95, lainvoimainen) ratkaistavana oli muiden kysymysten ohella valvojana toimineen konsultin ja urakoitsijan yhteisvastuu asuinrakennuksessa ilmenneistä rakennusvirheistä. Rakennuttajana ollut asunto-osakeyhtiö vaati korvausta vesijohtojen ja viemäreiden purku-, korjaus- tai uusimistöistä sekä urakoitsijalta että valvojalta yhteisvastuullisesti, urakoitsijalta urakkasopimuksen perusteella ja valvojalta konsulttisopimuksen perusteella.

Hovioikeus katsoi, että urakoitsijan ohella valvoja oli laiminlyönyt sopimusvelvoitteitaan. Hovioikeuden mukaan ”[j]os valvoja ei ole puuttanut sellaisiin urakoitsijan virheisiin ja laiminlyönteihin, jotka olisivat kohtuudella olleet havaittavia ja tästä aiheutuu rakennuttajalle vahinkoa, valvoja joutuu vahingonkorvausvastuuseen. Valvojan vastuu on tällaisissa tapauk-

⁹¹ Esimerkiksi porrastetusta yhteisvastuusta eräänä yhteisvastuun päätyyppinä ks. *Norros* 2012 s. 206–207.

sissa yhteisvastuullista virheelliseen rakentamiseen syyllistyneen urakoitsijan kanssa. Rakennuttaja voi siis periä korvauksen hänelle aiheutetusta vahingosta sekä virheelliseen rakentamiseen syyllistyneeltä urakoitsijalta että valvojalta, jonka laiminlyönnit ovat tehneet mahdolliseksi virheellisen rakentamisen.”⁹² Konsultin vastuuta arvioitiin ratkaisussa konsulttisopimuksen perusteella. Halila on kritisoinut ratkaisua sen niukoista perusteluista, viitaten siihen, että hovioikeustuomion oikeuslähdeopillinen painoarvo riippuu voimakkaasti perusteluista ja perustelujen ollessa suppeat myös ratkaisun painoarvo kevenee vastaavasti.⁹³ Siltä osin kuin konsultin tosiasiaassa oli näytetty omia sopimusvelvoitteitaan rikkomalla aiheuttaneen korvausvastuun perusteena olevan vahingon ja konsultin korvausvastuu määräytyi konsulttisopimuksen perusteella, ratkaisun lopputulosta liepee kuitenkin pidettävä edellä käsitellyn valossa perusteltuna, vaikka ratkaisun perustelut olisivatkin suppeammat kuin mihin kysymyksen oikeudellinen monimutkaisuus kenties antaisi aiheutta.

Tapaus HelHO Nro 2068 (S 09/788, lainvoimainen) on kontekstiltään samankaltainen. Kysymys oli valvojana toimineen konsultin ja urakoitsijan yhteisvastuusta asunto-osakeyhtiötä kohtaan asuinrakennuksen korjaustyössä ilmenneiden virheiden perusteella. Konsultin oli väitetty laiminlyöneen suorittaa valvontatehtävänsä sopimuksen mukaisesti. Myös tässä tapauksessa hovioikeus päätyi urakoitsijan ja valvojan yhteisvastuuseen. Konsultin osalta vastuuta arvioitiin rakennuttajan ja konsultin välisen konsulttisopimuksen perusteella, ja konsultin katsottiin laiminlyöneen mainitussa sopimuksessa määrättyjä velvoitteita ja siten aiheuttaneen vaatimuksen kohteena olevat vahingot omalta osaltaan. Tässäkin tapauksessa osapuolten vastuita siis arvioitiin velallisten omien sitoumusten perusteella ja niiden asettamisrajoissa.⁹⁴

Käsittelyjärjestykseen liittyvä ero edellä kuvattujen ratkaisujen välillä on siinä, että kahden ensiksi mainitun oikeudenkäynnin osapuolina on ollut vain vahingonkärsijä ja toinen velallisista, sen sijaan että vaatimus olisi kohdistettu kumpaankin velalliseen yhteisesti. Varsinaisesti nämä ratkaisut koskevat siis konsultin vastuuta rakennusvirheestä konsultin ja rakennuttajan välisen sopimuksen perusteella, eikä yhteisvastuuseen urakoitsijan

⁹² HelHO 29.6.2011, S 10/95, s. 33.

⁹³ Halila 2011 s. 6.

⁹⁴ Erityispiirteiden konsultin vastuun kannalta muodosti ratkaisussa se, että KSE 1995 -ehtojen ei katsottu tulleen sopimuksen osaksi ja konsultin vastuu ei siksi rajoittunut yleisten ehtojen mukaiseen enimmäismäärään. Tässä tarkasteltavana olevasta näkökulmasta olennaista on kuitenkin se, että vastuuta arvioitiin konsultin ja rakennuttajan välisen sopimuksen perusteella.

kanssa ole otettu nimenomaisesti kantaa.⁹⁵ On sinänsä selvää, että yhteisvastuusta ei olisi kysymys silloin, jos vastuu ei konsultin lisäksi ulottuisi urakoitsijaan. Ottaen huomioon, että kysymys oli rakennusvirheistä, tuntuu kuitenkin epätodennäköiseltä, että näin olisi käytännössä asian laita. On silti pidettävä mielessä, että jos urakoitsija syystä tai toisesta olisi ollut vapaa rakennusvirhettä koskevasta vastuusta, niin kysymys ei olisi ollut yhteisvastuusta, vaikka konsultti olikin virheestä vastuussa. Yhteisvastuuta koskevaan yleiseen argumentaatioon tällaisella tapauskohtaisella elementillä ei kuitenkaan ole vaikutusta, vaan olennaista on se, että yhteisvastuu voi tulla kysymykseen myös kahden erillisen sopimusperusteisen sitoumuksen perusteella. Esimerkiksi kahdenvälisiksi jääneiden oikeudenkäyntien ratkaisujen aineistoissa olleet Heikki Halilan ja Esko Hopun antamat oikeudelliset asiantuntijalausunnat ottavat nimenomaisesti kantaa tapausten yhteisvastuullisiin elementteihin ja aihepiirin taustalla olevaan velvoiteoikeudelliseen problematiikkaan.⁹⁶

Päätelmänä voidaan siis esittää, että sopimusperusteisen vahingonkorvausvelan perusteella voi syntyä yhteisvastuuta myös muuten kuin nimenomaisen yhteisvastuusitoumuksen perusteella. Yhteisvastuun oikeusvaikutusten osalta voitaneen todeta, että velallisten näkökulmasta vastuu ei saa poiketa siitä, mihin velallinen on itse sitoutunut, vaan kukin korvausvelallinen vastaa vahingoista oman sitoumuksensa rajoissa. Yhteisvastuulla ei siten ole velallisen vastuuta laajentavaa merkitystä, vaan käytännössä kysymys on siitä, että vahingon korvaamisesta on vastuussa kaksi erillistä tahoja yhden sijaan. Lisäksi yhteisvastuulla saattaa olla myös eräitä prosessuaalisesti merkityksellisiä seurauksia. Kumpaankin aihepiiriin palataan jäljempänä.

Velkojaan kohdistuvien oikeusvaikutusten osalta yhteisvastuun myötä esimerkiksi riski korvauksen saamatta jäämisestä maksukyvyttömyyden vuoksi pienenee, koska vaihtoehtoisia velallisia on yhden sijaan kaksi.⁹⁷ Olennaisempia oikeusvaikutuksia liittyynee kuitenkin siihen, ettei velkoja voi saada korvausta molemmilta korvausvelallisilta.⁹⁸ Reaalisesta näkökulmasta tämä korostaa myös velkojan kannalta tarvetta vahinkojen erittelylle silloin, kun vahingot *de facto* ovat erillisiä, kuten edellä on esitetty.

⁹⁵ Hovioikeusratkaisussa S 13/2580 oli tosin riidanalaista se, kenelle kohteen valvontatehtävät olivat kuuluneet PJP-sopimuksen perusteella.

⁹⁶ Ks. Halila 2011 ja Hoppu 1997.

⁹⁷ Vastaavan huomautuksen tekee Ruotsin oikeuden osalta Bengtsson 1994 s. 62.

⁹⁸ Tämä perustuu esimerkiksi rikastumiskiellon periaatteeseen. Vastaavasti Arnholm 1966 s. 42.

Mielenkiintoisia rajanvetoja voi liittyä siihen, että sopimukseen liittyy usein myös muunlaisia korvausmekanismeja kuin vahingonkorvaus. Esimerkiksi hinnanalennukset ja sopimussakot ovat korvausmekanismeina yleisiä myös rakennushankkeisiin liittyvissä sopimuksissa. Erillisiin sitoumuksiin perustuvassa yhteisvastuuasetelmassa saattaa herätä kysymys siitä, miten oikeuskeinot suhtautuvat toisiinsa silloin, kun toisen velallisen osalta on kysymys vahingonkorvauksesta ja toisen osalta esimerkiksi sopimussakosta. Samaa korvaustahan ei voisi saada molemmilta. Kevein perustein tällaiseen päätelmään ei kuitenkaan voi päätyä. Kysymys ei ole aivan suoraviivainen vastuusuhteen sisäisestäikään oikeuskeinojen vaihtoehtoisuuden ja kumuloitumisen välisen rajanvedon näkökulmasta,⁹⁹ ja korvauksen perustuessa kahteen *erilliseen* vastuusuhteeseen korvauserien rinnasteisuuden tapauskohtainen arviointi on korostuneen merkityksellisessä asemassa. Kysymykseen ei tässä ole mahdollista syventyä, koska tarkastelu rajautuu vahingonkorvausvelkaan.

2.3 Yhteisvastuu velvoitesuhteena

Edellä on käsitelty yhteisvastuun normatiivisia edellytyksiä yhtäältä sopimuksenulkoisen ja toisaalta sopimusperusteisen korvausvastuun perusteella. Vahingonkorvausvelkaan perustuva yhteisvastuu on vahingonkorvaus-oikeudellinen kysymys, joka näin ollen sijoittuu velvoiteoikeuden piiriin. Seuraavassa kiinnitetään huomiota siihen, miten yhteisvastuu on jäsennettävä velvoitesuhteena. Kysymys on merkityksellinen siksi, että lähtökohdaisesti velvoitesuhteet ovat aina kahden osapuolen välisiä suhteita: oikeus-asemina relevantteja velvoitesuhteen osapuolia ovat *velkoja* ja *velallinen*.¹⁰⁰ Yhteisvastuussa vastuuasetus perustuu sen sijaan vähintään kolmeen osapuoleen, jolloin asetus ei suoraan jakaudu yhdeksi kahdenväliseksi velvoitesuhteeksi. Kysymys ei ole uudemmassa oikeuskirjallisuudessa juurikaan ollut esillä, vaan yhteisvastuun tarkastelu on keskittynyt pikemminkin yhteisvastuun normatiivisiin edellytyksiin ja seurauksiin. Yhteisvastuu on kuitenkin velvoiteoikeuden piiriin sijoittuva ilmiö, joten syste-

⁹⁹ Oikeuskeinojen kumulaatiosta yleisesti ks. *Hemmo* 2003c s. 172–174, sopimussakon ja vahingonkorvauksen suhteesta emt. s. 340–345. Varsinkin viivästyssakkojen ja viivästyksen liittyvän vahingonkorvauksen osalta tästä aihepiiristä on käyty YSE 1998 -ehtoihin liittyvää mielenkiintoista keskustelua oikeuskirjallisuudessa, ks. tältä osin *Saarnilehto*, DL 2009a s. 539 sekä *Liuksiala*, DL 2009 s. 859–860.

¹⁰⁰ Esim. *Aurejärvi* – *Hemmo* 2007 s. 7, *Hakulinen* 1965a s. 15, *Norros* 2012 s. 195 ja *Hemmo* 1998 s. 253.

maattisuussyistä on aiheellista hahmottaa, mistä asiassa velvoitesuhteena on kysymys.¹⁰¹

Yhteisvastuun jäsentämisessä velvoitesuhteiden tasolle on käytännössä kaksi vaihtoehtoa. Jäsenysvaihtoehtojen juuret ulottuvat roomalaiseen oikeuteen saakka.¹⁰² Yhteisvastuuseen pohjautuva velvoitesuhde voidaan ensinnäkin jäsentää erillisten velvoitesuhteiden kautta niin, että on olemassa yhtä monta velvoitetta ja velvoitesuhdetta kuin on velallista.¹⁰³ Toinen vaihtoehto olisi hahmottaa yhteisvastuu ikään kuin yhtenä velvoitesuhteena, joka perustuu yhteen yhteiseen velvoitteeseen. Mainittu velvoite sitoo useampaa velallista, ja velvoitesuhteen kahtena osapuolena pidetään abstraktisti yhtäältä yhteisvelallisia ja toisaalta yhteisvelkojia.¹⁰⁴

Lainsäädännön tasolta kysymykseen ei saada johtoa,¹⁰⁵ mikä ei sinänsä ole yllättävää, sillä kysymykseen ei kytkeydy varsinaisia oikeusvaikutuksia, vaan kyse on oikeustieteellisestä hahmotustavasta.¹⁰⁶ Velvoiteoikeudellisissa yleisesityksissä kysymys on ollut esillä. *Wreden* mukaan yhteisvastuuseen perustuva ”oikeussuhde on käsitettävä siten, että todellisuuudessa on olemassa yhtä monta velvoitetta kuin velallistakin. Ei siis ole aivan täsmällistä sanoa yhteisvastuullista velvoitetta yhdeksi velvoitteeksi.”¹⁰⁷ *Hakulinen* on vastaavasti katsonut velkakirjalain yhteisvastuusäännöksen kuvastavan itsenäisiin velvoitesuhteisiin rakentuvaa jäsennostapaa. Hakulisen mukaan ”[y]hteisvastuu ei merkitse sitä, että velalliset velkojaan nähden muodostaisivat yhden sulautuneen kokonaisuuden niin kuin olisi kysymys yhdestä velvoitesuhteesta, jonka toisena kannattajana on velkoja ja toisena velallisten muodostama ykseys, vaan velkasuhde on käsitettävä niin, että velkojalla on yhtä monta keskenään kilpailevaa saamista kuin on velallista.”¹⁰⁸

¹⁰¹ Systematiikan merkityksestä ks. esim. *Norros* 2012 s. 3–4 ja *Aarnio*, LM 2002 s. 532.

¹⁰² Roomalaisessa oikeudessa yhteisvastuulliset velvoitteet jaettiin kahteen ryhmään: yhtäältä *korreaaliobligatioihin* ja toisaalta *puhtaasti solidaarisiiin velvoitteisiin*. Nämä vastaavat tässä esitettyjä jäsenysvaihtoehtoja. Ks. *Wrede* 1942 s. 21.

¹⁰³ Ks. esim. *Wrede* 1942 s. 16–17.

¹⁰⁴ Ks. esim. *Norros* 2012 s. 203–204.

¹⁰⁵ Ajallisesti ensimmäinen viittaus yhteisvastuuseen lainsäädännössä löytyy edellä mainitusti velkakirjalaista, jonka esitöissä viitataan ainoastaan lyhyesti lakiin ehdotetun sanamuodon kuvastavan ”yhteisvastuuperiaatetta”, ks. HE 92/1945 vp s. 2 ja 4. Lain mukaan, jollei vastuunjaosta toisin ole sovittu, velalliset vastaavat velasta ”kukin omasta ja toistensa puolesta”. Myöskään vahingonkorvauslain esitöissä ei tarkemmin viitata siihen, mitä yhteisvastuuperiaatteella tarkoitetaan velvoitesuhteen tasolla, ks. HE 187/1973 vp s. 26. Yhteisvastuuta koskevan määräyksen yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetään vain, että korvausvastuun laajuus määräytyy kunkin henkilön osalta itsenäisesti.

¹⁰⁶ *Norros* 2012 s. 4.

¹⁰⁷ *Wrede* 1942 s. 16–17.

¹⁰⁸ *Hakulinen* 1965b s. 45. Samansuuntaisesti *Aurejärvi* 1979 s. 71–72.

Asiaan viimeisimpänä kantaa ottaneen *Norroksen* mukaan abstraktiin velvoitesuhteeseen pohjautuvaa hahmotustapaa on sen sijaan yleensä pidettävä lähtökohtana. *Norroksen* mukaan ”[v]elvoitesuhteen toista puolta tarkasteltaessa suhteen vastapuoli näyttäytyy siis yleensä abstraktina ja jaottomana kokonaisuutena siitä riippumatta, kuinka monta henkilöä vastapuolella on”. Myös vahingonkorvausoikeudellisessa oikeuskirjallisuudessa yhteisvastuusta tavataan puhua hieman abstraktiin velvoitesuhteeseen viittaavin sanankääntein. Mainituissa yhteyksissä käsitellään yleensä ”yhteisvelkasuhteita” taikka ”yhteisvastuullisia”,¹⁰⁹ minkä omalla tavallaan voisi ottaa implisiittisenä viitteenä siitä, että yhteisvastuu hahmotetaan abstraktina, yhteisenä velvoitesuhteena. Tarkastelu on tältä osin kuitenkin yleensä täsmällisen velvoitesuhteen sijaan keskittynyt yhteisvastuun aineellisoikeudellisiin edellytyksiin ja seurauksiin, kuten velkojan korvausvaatimuksiin ja velallisten keskinäisiin takautumisoikeuksiin. Käsitteistö on myös siinä määrin vakiintunutta yhteisvastuun kontekstissa, ettei sitä välttämättä liene syytä pitää kannanottona velvoitesuhteen jäsentymisestä vaan lähinnä arkijuridisena kielenkäyttönä. *Wredekin* lähtee siitä, että *yhteisvastuullista velvoitetta* (yksikössä) ei ole täsmällistä sanoa *yhdeksi velvoitteeksi*.¹¹⁰ Tästä ei siksi liene syytä tehdä pitkälle meneviä päätelmiä. Käsitteistössä voidaan kuitenkin tältä osin nähdä yhteys myös edellä viitattuun *Norroksen* kantaan, jonka mukaan abstrakti velvoitesuhde on uudemmassa oikeuskirjallisuudessa yleensä ollut lähtökohtana.¹¹¹

Norros pitää itsenäisiinkin velvoitesuhteisiin perustuvaa hahmotustapaa sinänsä mahdollisena, mutta vähemmän tarkoituksenmukaisena jäsennostapana. Tarkoituksenmukaisuusnäkökohta liittyy erityisesti yhteisvastuun kohteena olevan velvoitteen lakkaamisen jäsentämiseen.¹¹² Jäsennostapojen yksi konkreettisimmista eroista liittyykin juuri yhteisvastuun kohteena olevan velvoitteen lakkaamiseen. Vahingonkorvausvelkojen osalta olennaisin velvoitteen lakkaamisperuste on velvoitteen oikea täyttäminen, eli käytännössä korvauksen suorittaminen.¹¹³ Abstraktissa velvoitesuhteessa yhteisvastuun perusteena olisi vain yksi yhteinen velvoite, joten velvoitteen lakkaaminen jäsenyisi yksinkertaisesti niin, että kumman tahansa

¹⁰⁹ Ks. esim. *Saarnilehto* 2007 s. 185–186, *Hemmo* 2005 s. 117–118, *Saxén* 1975 s. 323 ss. ja *Virtanen* 2011 s. 324–326. Vastaavasti yleisvelvoiteoikeudellisessa kirjallisuudessa yleisenä mainintana ks. *Aurejärvi – Hemmo* 2007 s. 133, jotka eivät ota kantaa velvoitesuhteena jäsentämiseen.

¹¹⁰ *Wrede* 1942 s. 16–17.

¹¹¹ *Norros* 2012 s. 203–204.

¹¹² *Norros* 2012 s. 203–205.

¹¹³ Laajasti velvoitteen lakkaamisesta ks. *Aurejärvi – Hemmo* 2007 s. 83–151 ja *Norros* 2012 s. 273–410.

suorittaessa velvoitteen se lakkaa velkojaa kohtaan.¹¹⁴ Itsenäisissä velvoitesuhteissa lakkaaminen sen sijaan kytkeytyy velvoitteiden yhteisiin tarkoituksiin.¹¹⁵ Kyseessä on ikään kuin keskenään vaihtoehtoisia saamisoikeuksia,¹¹⁶ jotka raukeavat saamisoikeuden tarkoituksen tultua täytetyksi.¹¹⁷

Pohjoismaisessa oikeuskirjallisuudessa yhteisvastuun jäsentämiseen velvoitesuhteena ei sinänsä juuri oteta kantaa, mutta yhteisvastuu on ylipäätään oikeudellisena ilmiönä pääsääntöisesti hahmotettu tällä tavoin velvoitteiden yhteisten tarkoituksien ja vaihtoehtoisuuden kautta.¹¹⁸ Tanskassa *Ussing* pitää yhteisvastuun määritelmänä ”toisistaan siinä määrin riippuvaisia velvoitteita, että toisen täyttyessä toinen lakkaa”.¹¹⁹ Ruotsissa *Rodhe* lähtee vastaavasti siitä, että yhteisvastuusta on kysymys silloin, kun velallisiin kohdistuvat saamisoikeudet ovat toisistaan tavalla tai toisella riippuvaisia tai keskenään vaihtoehtoisia.¹²⁰

Eräiden yleisten velvoiteoikeudellisten lähtökohtien voidaan myös nähdä puoltavan yhteisvastuun hahmottamista itsenäisinä velvoitesuhteina. Velvoiteoikeudelliset henkilösuhteet ovat viime kädessä kahden *henkilön*, velkojan ja velallisen, välisiä suhteita.¹²¹ Tästä syystä myös yhteisvastuu olisi loogista pohjata kahden henkilön välisiin suhteisiin, silloinkin kun sisällöltään vastaava suhde saattaa olla voimassa myös toisten henkilöiden välillä.¹²² Jäsennostapaa voidaan hakea johtoa myös siitä, miten velvoite-

¹¹⁴ *Norros* 2012 s. 204–205.

¹¹⁵ *Hakulinen* 1965b s. 45, *Wrede* 1942 s. 17 ja jälkimmäistä kommentoiden *Norros* 2012 s. 205.

¹¹⁶ Vaihtoehtoisista saamisoikeuksista ks. *Hakulinen* 1965a s. 40 ss, jonka mukaan niin sanotun *sopimuskonkurrenssin* sääntöjen mukaan voidaan ratkaista kilpailevien sopimusten välinen etusija niin, että joko vain yksi sopimus jätetään voimaan toisten väistyessä tai vaihtoehtoisesti sopimusten vaikutuksia supistetaan. Mainittu konstruktio käsittelee tavallaan päinvastaista asetelmaa, koska velallisia on yksi ja suorituksesta kilpailevia velkojia useampi, mutta analogisesti konstruktio on vastaavanlainen.

¹¹⁷ Velvoitteen lakkaamisesta raukeamisen perusteella ks. esim. *Norros* 2012 s. 393–395 viitteineen. Norroksen tavoin on tosin huomautettava, että lakkaamisesta edellytysten raukeamisen perusteella puhutaan yleisemmin *virheellisten edellytysten* yhteydessä, mistä tässä ei olisi kysymys.

¹¹⁸ Velkakirjalain säätämällä tavoiteltiin edellä mainitusti yhdenmukaisuutta muiden pohjoismaisten velkakirjalakien kanssa, ks. HE 92/1945 vp s. 1–2. Vastaavasti vahingonkorvauslain osalta ks. HE 187/1973 vp s. 1. Pohjoismaista näkökulmaa voidaan erityisesti siksi pitää tässä yhteydessä relevanttina.

¹¹⁹ *Ussing* 1961 s. 11. Jaetun vastuun *Ussing* hahmottaa nimenomaisesti ”itsenäisistä saamisoikeuksista muodostuvana joukkona”.

¹²⁰ *Rodhe* 1979 s. 239–240.

¹²¹ Ks. *Wrede* 1942 s. 13, *Hakulinen* 1965a s. 15, *Aurejärvi – Hemmo* 2007 s. 7 ja *Norros* 2012 s. 1.

¹²² *Wrede* 1942 s. 16–17. *Wredeä* lainaten ”[e]i ole loogisesti mahdollista, että kahden hen-

suhde jäsentyy henkilövaihdoksissa. Esimerkiksi Hakulinen katsoo yleisesti velvoitesuhteiden olevan siinä määrin henkilösidonnaisia, että esimerkiksi velallisen vaihtumisen yhteydessä ”ei loogillisesti voida velkasuhdetta, kun velkojan henkilö on vaihtunut, pitää samana”, vaikka oikeudellisesti velvoitesuhteen sisältö edelleen velkasuhteen osapuolten vaihtuessa olisikin vastaava.¹²³ Sanottua ei siis ole ymmärrettävä niin, ettei velallinen voisi vaihtua ilman, että saamisoikeuden sisältö varsinaisesti muuttuu: kyse on siitä, onko käsillä enää täsmällisesti katsoen sama velvoitesuhde, kun henkilöt vaihtuvat.¹²⁴ Yhteisvastuussa ei sinänsä ole kyse henkilövaihdoksesta, mutta kysymys henkilösidonnaisuudesta velvoitesuhteen näkökulmasta on vastaavalla tavalla merkityksellinen.

Itsenäisiin velvoitesuhteisiin perustuvaa hahmotustapaa voidaan näin ollen pitää velvoitesuhteen jäsentämisen näkökulmasta perustellumpana. Erityisesti korvausvelan kontekstissa tarkastelutapa vaikuttaa luontevalta, koska korvausvastuuseen perustuvan velvoitesuhteen arviointia edellytetään erikseen velallisten osalta joka tapauksessa. Systemaattisilta vaikutuksiltaan itsenäisiin velkasuhteisiin pohjautuva yhteisvastuun velvoiteoikeudellinen hahmotustapa on siksi ainakin vahingonkorvausvelan kontekstissa myös täsmällisin. Tältä osin itsenäisiin velvoitesuhteisiin pohjautuvaa tarkastelua voinee hahmotustavan mukanaan tuoman täsmällisyyden myötä sinänsä perustella laajemmastakin oikeusdogmaattisesta näkökulmasta.¹²⁵

---

kilön välinen suhde on sama kuin se suhde, joka on olemassa toisen heistä ja kolmannen välillä; se voi tosin olla samankaltainen suhde, mutta se ei ole sama suhde. Sen vuoksi on pakko katsoa, että yhteisvastuullisessa velvoitteessa on olemassa useita saamisoikeuksia.”

¹²³ Hakulinen 1965a s. 17. Vastaavasti Wrede 1942 s. 119 lähtee siitä, ettei ”A:n ja B:n välillä vallitseva oikeussuhde milloinkaan voi olla täydellisesti sama kuin esim. C:n ja B:n välinen suhde”.

¹²⁴ Velallisen vaihtumisesta näin ymmärrettynä ks. esim. Norros 2012 s. 218 ss., uuden varallisuus oikeuden kontekstissa Pöyhönen 2000 s. 142 ja 173.

¹²⁵ Samansuuntaisista näkökohdista oikeustoimiopin kontekstissa ks. Kaisto 2015 laajasti, esim. s. 25, 478 ja 558, jonka mukaan sopimustilanteita olisi syytä lähestyä täsmällisyysyistä dekonstruktiiivisesti. Kaiston mukaan ”[o]ikeustoimikeskeisen lähestymistavan näkökulmasta on likimain yhden tekevää, tunnistetaanko jossain tilanteessa sopimus vai ei, koska tarkastelu viedään joka tapauksessa yksittäisten tahdonilmaisujen ja näitä vastaavien seikkojen tasolle”. Itsenäisiin velkasuhteisiin pohjautuva tarkastelutapa on hieman vastaavalla tavalla dekonstruktiivinen lähestymistapa yhteisvastuun tarkasteluun, koska huomio kiinnittyy yhteisvastuun komponentteihin.

3 ERILLISILLE NORMEILLE PERUSTUVA YHTEISVASTUU RAKENNUSURAKAN KONTEKSTISSA

3.1 Vastuusuhteiden kategorisointi ja rakennusurakan erityispiirteet

Edellä on käsitelty yhteisvastuun edellytysten ohella sellaisia sopimuksenulkoisia ja sopimusperusteisia yhteisvastuutilanteita, joissa velallisten korvausperusta on yhtenäinen ja perustuu esimerkiksi vahingonkorvauslakiin tai yhteiseen sopimukseen. Erillisiin sopimusperusteisiin sitoumuksiin perustuvaa yhteisvastuuta koskevia pääsääntöjä on myös hahmoteltu. Tässä luvussa tarkastelua syvennetään sellaisten vahingonkorvausvelkaan perustuvien yhteisvastuuasetelmien osalta, joissa velallisten vastuun oikeusperusta on eriävä. Yhteisvastuu perustuu siis velallisten osalta erillisille normeille. Tarkastelun konteksti sijoittuu edelleen rakennusurakkaan, ja huomioon otetaan myös rakennusurakan erityispiirteet, kuten se, että urakan osapuolina toimii monella tapaa toisiinsa kytkeytyneitä osapuolia. Osapuolet voivat olla kahdenvälisin sopimuksin kytköksissä yhteiseen velkojaan tai esimerkiksi edustaa sopimusketjun eri suoritusportaita. Lisäksi rakentamista koskevat normit ja niihin liittyvä viranomaisvalvonta tuovat omat erityispiirteensä rakennusurakan vastuuasetelmiin.

Käytännössä rakennusurakan keskinäisissä suhteissa usein esiintyvät erillisiin normeihin perustuvat yhteisvastuuasetelmat voidaan ryhmitellä kolmeen eri kategoriaan. Ryhmittely perustuu sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen vastuun yhdistelmien eri variaatioihin ja soveltuu siten yleisemminkin erillisiin normeihin perustuvan yhteisvastuukentän systematisointiin. Yhteisvastuu voi tulla kysymykseen joko (i) erillisten sitoumusten perusteella yhteistä sopimuskumppania kohtaan, tarkoittaen kahteen eri sopimukseen perustuvaa sopimusperusteista velvoitetta, joissa suora sopimusvelkoja on sama, (ii) sopimuksen ja deliktin yhdistelmänä, tai (iii) sopimusketjun eri suoritusportaiden yhteisvastuuna. Kategorioita yhdistää se, että velallisten korvausperusta on erillinen. Lisäksi ainakin toisen velallisen korvausvastuun perusteena oleva normi perustuu sopimukseen, eli yhteisvastuu on sopimusliitännäistä rakennusurakalle ominaisella tavalla.

Tarkastelu kohdistetaan seuraavassa ensin kunkin kategorian osalta yleisesti huomionarvoisiin pääsääntöihin yhden kategoriaa keskeisesti edustavan rakennusurakan vastuusuhteen kontekstissa. Aihepiirin tarkastelu tällä tavoin kategorioittain on tärkeää paitsi systematiikan kannalta, myös huo-

mion kiinnittämiseksi siihen, millainen on korvausvelkojan oikeus ylipääntään esittää vaatimuksia vahingonaiheuttajia kohtaan. Tämä on ratkaisevaa yhteisvastuun kannalta. Jos vahingonkorvausvelallisia käytännössä on vain yksi, kysymys ei ole yhteisvastuusta, vaikka tosiasiallisesti vahingonaiheuttajia olisikin useampi.¹²⁶

Arvioinnissa on vastaavasti otettava huomioon, että vastuun peruste ja vastuun laajuus on kysymyksiä erotettava toisistaan.¹²⁷ Yhteisvastuusta on kysymys vain jos ja siltä osin kuin velallisten korvausvastuu ulottuu koko vahinkoon.¹²⁸ Yhteisvastuun arviointi ei siis rajoitu osapuolia sitovien normien arviointiin, vaan myös normin rikkomiseen vaikuttaneella tuottamuksella ja muilla korvausvastuun edellytyksillä on olennaista merkitystä.¹²⁹ Arviointiin liittyy tästä syystä väistämätön tosiseikastosisidonnainen elementti. Tämä asettaa haasteita yleistävien johtopäätösten tekemiselle ja vastaavasti korostaa omalta osaltaan tarvetta kontekstisidonnaiselle tarkastelulle, jolloin korvausvastuusuhteiden erityispiirteet tulevat esiin.

Systemaattisuussyistä on toisinaan lähdetty siitä, että yhteisvastuun muodostama vahinko saattaisi aiheutua kahta kautta: vahinkoon voi olla yksi syy, joka on kummankin velallisen vastuulla tai kaksi päällekkäistä syytä, joista kumpikin on toisen velallisen vastuulla.¹³⁰ Jaottelu huomioidaan soveltuvien osin seuraavassa, joskin on syytä pitää mielessä, että jako on lähinnä systemaattinen. Yhteisvastuun edellytykset ovat kummassakin tilanteessa samat, eivätkä vastuuperusteet erillisissä vastuusuhteissa myöskään tosiasiallisesti koskaan liene täysin samanlaiset, vaikka vahingon syy sinänsä olisi kummankin velallisen vastuulla. Jaottelu kuitenkin auttaa systematisoimaan erillisiin normeihin perustuvan yhteisvastuun monimuotoista kenttää, joten tähän tarkoitukseen sitä voinee pitää perusteltuna. Huomio kiinnittyy siis vahingon tosiseikastoon.

Tarkastelun kontekstina toimivat vastuusuhteet on valittu johdonmukaisuussyistä niin, että kussakin suhteessa vahingonkorvausvelkojana on ra-

¹²⁶ Kysymyksen merkitys korostuu erityisesti sopimusketjuihin liittyvässä yhteisvastuussa, jossa velkojan kanneoikeus sopimusketjun suoritusportaan ylittävästi on monitahoinen kysymys.

¹²⁷ Sinänsä selvästä periaatteesta ks. esim. *Hakulinen* 1965a s. 291.

¹²⁸ Edellä esitetyksi ks. esim. *Norros* 2012 s. 205–206 ja *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 273. Sanoitu käy ilmi esimerkiksi vahingonkorvauslain 6 luvun 2 §:stä, jonka mukaan se, jota ei ole tuomittu maksamaan täyttää korvausta, vastaa yhteisvastuullisesti vain *tuomitusta määrästä*.

¹²⁹ Korvausvastuun edellytyksistä yleisesti ks. esim. *Saxén* 1975 s. 340–342, sopimusperusteisissa suhteissa esim. *Hemmo* 1994 s. 48–58.

¹³⁰ Samansuuntaisesti ks. esim. *Hoppu* 1997 s. 5, *Kivimäki – Ylöstalo* 1973 s. 509 ja *Lehtonen, BLF* 2013 s. 63–70. Samansuuntaisen jaottelun tekee Ruotsin oikeuden osalta sopimustenulkoisessa suhteessa *Hellner – Radetzki* 2010 s. 241 viitaten ”tietoiseen” ja ”satunnaiseen” yhteistoimintaan (”medveten samverkan” vs. ”tillfällig samverkan”).

kennuttaja ja toinen velallisista on urakoitsija. Yhteiseen sopimuskumppaniin kohdistuvaa yhteisvastuuta erillisten sitoumusten perusteella tarkastellaan suunnittelijan ja urakoitsijan yhteisvastuun näkökulmasta,¹³¹ sopimuksen ja deliktin yhdistelmään perustuvaa yhteisvastuuta rakennusvalvontaviranomaisen ja urakoitsijan yhteisvastuun näkökulmasta ja yhteisvastuuta sopimusketjussa urakoitsijan ja aliurakoitsijan yhteisvastuun näkökulmasta. Lopuksi huomio kiinnittyy kokoavasti yhteisvastuun hahmotumiseen rakennusurakan vastuukentässä kunkin kategorian osalta, sillä muita yhteisvastuun kannalta relevantteja vastuusuhteita on rakennusurakassa näiden lisäksi runsaasti.

3.2 Yhteinen sopimuskumppani – kontekstina urakoitsija ja suunnittelija

Suunnittelijan ja urakoitsijan yhteisvastuuta voi tarkastella ensinnäkin *yhden yhteisen* vahingon näkökulmasta. Suunnittelijaan, rakennuttajaan ja urakoitsijaan perustuva asetelma rakentuu lähtökohtaisesti niin, että suunnittelijan velvollisuuksien täyttäminen urakoitsijaan nähden on rakennuttajan vastuulla. Rakennuttaja ottaa usein vastatakseen suunnitelmien laatimisen urakoitsijaan nähden¹³² ja tilaa suunnitelmat konsultilta.¹³³ Urakoitsijalla on kuitenkin yleensä jonkinasteinen huomautusentekovelvollisuus havaitsemistaan virheistä¹³⁴ ja erilaisia selonottovelvollisuuksia urakan kannalta olennaisista seikoista.¹³⁵ Tämä siirtää suunnitelmiin perustuvaa vastuuta esitetyn havaitsemismahdollisuuden rajoissa myös urakoitsijalle. Yhteiseen vahinkoon perustuvan yhteisvastuun näkökulmasta määräävää on se, voiko urakoitsija jossain määrin vastata rakennuttajaa kohtaan sellai-

¹³¹ Edellä luvussa 2.2 on sopimusperusteisen yhteisvastuun edellytysten yhteydessä ollut valvojan ja urakoitsijan yhteisvastuu, joka myös edustaa tätä kategorialla eli sellaista yhteisvastuuasetelmaa, jossa vastuu perustuu kahteen erilliseen sopimusperusteiseen normiin yhteistä sopimusvelkojaa kohtaan.

¹³² Ks. esim. RT 16-10660: Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998, kohdat 8 § ja 24 §.

¹³³ Ks. esim. *Erma* 1976a s. 67–68. Erilaisista urakkamuodoista ks. esim. *Oksanen – Laine – Kaskiari* 2010 s. 61–74, *Halila – Hemmo* 2008 s. 55–58 ja *Liuksiala* 2004 s. 41–54.

¹³⁴ Ks. esim. *Rudanko* 1989 s. 171 ja RT 16-10660: YSE 1998 kohta 33 §. Kuten jäljempänä esitetään, huomautusentekovelvollisuus voi toisaalta perustua nimenomaisen sopimusmääräyksen puuttuessa myös yleiseen lojaliteettiperiaatteeseen.

¹³⁵ *Rudanko* 1989 s. 35–37. Tiedonantovelvollisuuden vastapainona toimivasta urakoitsijan selonottovelvollisuudesta ks. esim. *Laine* 1993 s. 114, *Halila – Hemmo* 2008 s. 67 ja *Liuksiala* 2004 s. 111. Tiedonanto- ja selonottovelvollisuuden välisestä rajanvedosta ks. myös KKO 2008:91 ja KKO 2007:5.

sesta suunnitteluvirheestä, josta myös suunnittelija on rakennuttajaa kohtaan vastuussa.

Ensin on otettava huomioon, että suunnitteluvastuun jakautuminen riippuu käytännössä aina sopimuksesta. Jos urakoitsija on nimenomaisesti ottanut vastatakseen myös suunnitelmien sisällön, on pidettävä selvänä, että urakoitsija voi olla suunnitteluvirheestä vastuussa, vaikka suunnitteluvirhe olisikin aiheutunut kokonaan tai osittain rakennuttajan vastuulla olevan suunnittelijan toimesta.¹³⁶ Suunnitteluvirhe ei kuitenkaan kategorisesti johda virheeseen urakkasopimuksen alla, vaan vastuu riippuu sopimusmääräysten ohella yleensä siitä, onko virhe ollut urakoitsijan havaittavissa.¹³⁷ Jos urakoitsija havaitsee suunnitteluvirheen, urakoitsija yleensä vapautuu siihen liittyvästä vastuusta huomauttamalla virheestä rakennuttajalle.¹³⁸ Urakoitsija ei kuitenkaan yleensä vapaudu huomautuksentekovelvollisuuden piiriin kuuluvasta vastuusta pelkästään siksi, ettei tosiasiaa ole havainnut virhettä, jos virhe on laadultaan sellainen, että urakoitsijan olisi tullut se havaita.¹³⁹

Nimenomaisten sopimusmääräysten puuttuessaakin huomautuksentekovelvollisuus voi tulla kyseeseen erilaisten lojaliteettivelvoitteiden myötä.¹⁴⁰

¹³⁶ Ks. esim. FIDIC Silver Book kohta 5.1, jonka mukaan urakoitsijalla on lähtökohtaisesti vastuu myös tilaajan laatimista asiakirjoista.

¹³⁷ Yleisesti ks. esim. *Erma* 1976a s. 69–70. Huomautusvelvollisuuden nimenomaisuudesta tai implisiittisyydestä keskustelua ks. esim. *Laine* 1993 s. 122 ss. viitteineen.

¹³⁸ Ks. esim. *Liuksiala* 2004 s. 145. Esimerkiksi YSE 1998 -ehtojen 33 §:n mukaan, ”[k]un urakoitsija havaitsee rakennussuorituksessa käytettäväksi määrätyissä rakennustavaroissa, rakennusosissa tai tilaajan antamissa määräyksissä virheellisyyksiä, jotka saattavat vaarantaa rakennustyön sopimuksen mukaisen täyttämisen, hänen on tehtävä tästä viipymättä todistettavasti ilmoitus tilaajalle. Jos tilaaja tästä huolimatta vaatii sopimusmääräyksiä noudatettavaksi, urakoitsija tehdessään työn sopimuksen mukaisesti vapautuu vastuusta niihin seikkoihin nähden, joista hän on sanotulla tavalla tehnyt huomautuksen.” Samansuuntainen määräys on esimerkiksi FIDIC Gold Bookin kohdassa 1.10.

¹³⁹ Ks. esim. YSE 1998 § 33, jonka 2 momentin mukaan ”[j]os urakoitsija ei ole havainnut sanotunlaisia virheitä, jotka kuitenkin ovat niin ilmeisiä, että hänen olisi kohtuuden mukaan pitänyt ne havaita ja ilmoittaa niistä 1. momentissa sanotulla tavalla tilaajalle, urakoitsija vastaa omaa tuottamustaan vastaavalla osin näistä virheellisyyksistä. Todistamisvelvollisuus vastuun urakoitsijalle siirtymisestä on tilaajalla.” Rajatapauksessa vastuu jää rakennuttajalle YSE:ssä omaksutun nimenomaisen näyttötaakan jaon vuoksi. Ks. *Liuksiala* 2004 s. 146, joka huomauttaa tällaisen todistustaakan täyttäminen käytännössä olevan hyvin hankalaa. *Laine* 1993 s. 122–125 vastaavasti lähtee YSE 1998 -ehtoja edeltäneiden YSE 1983 -ehtojen 9 §:n valossa siitä, ettei urakoitsijan täysimääräisen vastuun mahdollisuutta voine sulkea pois silloinkaan, jos urakoitsija tosiasiaa ei ole havainnut virhettä.

¹⁴⁰ Yleisesti lojaliteettivelvoitteista ks. esim. *Ämmälä* 1994 s. 10–11. Oikeuskäytännöstä ks. esim. ratkaisut KKO 2008:91, KKO 1993:130 ja KKO 1984 II 18. Tilaajan myötävaihtuksen asemasta rakennusurakassa ks. esim. *Oksanen – Laine – Kaskiario* 2010 s. 35 ja *Rudanko* 1989 laajasti, rakennuttajan tiedonantovelvollisuudesta ks. *Halila* 1981 laajasti. Ks. lisäksi urakoitsijan lisä- ja muutostyövaatimusten hyväksyntää koskevasta menettelystä

Esimerkiksi KVR-urakkaan perustuneessa ratkaisussa KKO 1993:130 rakennuttajan alun perin aiheuttama suunnitteluvirhe oli ollut laadultaan sellainen, että urakoitsijan tietten rakennushanke ei täyttänyt sille asetettuja vaatimuksia, kun urakka suoritettiin suunnitelman mukaan. Korkein oikeus katsoi urakoitsijan olevan vastuussa suunnitteluvirheestä lojaliteetti-periaatteeseen perustuvan huomautuksentekovelvollisuuden perusteella.¹⁴¹

Ratkaisussa korostuu edellä mainittu huomio sen tärkeydestä, että rakennusurakkaa koskevien tapausten analysoinnissa on otettava huomioon myös rakennusurakan erityispiirteet.¹⁴² Kysymys oli YSE-ehtoihin pohjautuvasta KVR-urakasta, jossa urakoitsijalla on vastuu rakennustyön suorittamisen ohella myös työntuloksen toimivuudesta. Tämän on yleisesti nähty korostavan selonotto- ja huomautusvelvollisuuden merkitystä.¹⁴³ Muunlaisessa urakassa nämä velvollisuudet eivät sen sijaan välttämättä ole yhtä korostuneessa asemassa. Kun yleisesti ottaen oikeudellisessa arvioinnissa huomio kiinnittyy osapuolten tietoisuuteen ja sovittuun riskinjakoon osapuolten välisessä suhteessa, ja tässä suhteessa sovittu riskinjako oli ”perinteisestä” urakasta jossain määrin poikkeava, ratkaisun konteksti on vastaavasti otettava huomioon ratkaisusta tehtävien päätelmien yhteydessä.¹⁴⁴

Huomautuksentekovelvollisuuden laiminlyönti voi näin ollen siirtää alun perin rakennuttajaan kohdistuvaa vastuuta urakoitsijalle. Olennainen rajanveto liittyy tältä osin siihen, oliko suunnitteluvirhe tosiasiaa sellainen, että urakoitsijan olisi tullut se havaita. Viime kädessä tämä palautuu sen arvioimiseen, mitä urakoitsijalta ammattitaitonsa ja kokemuksensa kautta voidaan tosiasiaa edellyttää,¹⁴⁵ jolloin merkitystä on ainakin urakoitsijan havaitsemismahdollisuuksilla ja virheen laadulla. Urakoitsijaa ei tulisi

KKO 2008:19, jota on myös pidetty lojaliteettivelvollisuuksien kasvavaa merkitystä ilmentävänä ratkaisuna, ks. esim. ratkaisua kommentoineet *Laine*, DL 2008 s. 688–693 ja *Järvinen – Heikkinen*, LM 2008 s. 991.

¹⁴¹ Ratkaisu oli ensimmäinen pelkästään lojaliteettiin ratkaisuperusteena nojannut ratkaisu, ks. esim. *Halila*, LM 2016 s. 620. Tapaus on sikäli kiintoisa myös yhteisvastuun kannalta, että urakoitsija oli työyhteisöliittymä, jonka osapuolet vastasivat rakennuttajaa kohtaan yhteisvastuullisesti. Kysymys oli kuitenkin nimenomaisesta yhteisvastuusitoumuksesta, joten asetelma ei vastaa tässä tarkasteltua.

¹⁴² *Halila* 2005 s. 63 ja *Hoppu*, LM 1993 s. 653–655.

¹⁴³ *Laine* 1993 s. 125–127.

¹⁴⁴ *Halila* 2005 s. 78.

¹⁴⁵ Vrt. asiantuntijuuteen pääsuunnittelijan osalta *Koskela* 2004 s. 40–41 ja *Lehtonen*, BLF 2013 s. 66. Ks. myös välitystuomio 9/1969 H (Vuoden 1957 RT-ehdot), välimiehinä professori Matti Ylöstalo puheenjohtajana ja HntoN Seppo Ojala, DI Lauri Hotinen ja OikN Helge Jalanko jäsenenä, jossa katsottiin rakennusvirheen johtuneen suunnitteluvirheestä, joka kuitenkin ei ollut niin ilmeinen, että urakoitsijaa olisi voitu pitää siitä vastuussa.

asettaa vastuuseen sellaisesta vahingosta, jota hän ei huolellisesti toimien olisi pystynyt estämään. Tästä syystä rakennusurakkaan liittyvässä oikeuskirjallisuudessa on esimerkiksi toisinaan puollettu kantaa, jonka mukaan tarjouksen tekemistä edeltävät asiakirjat olisivat voimakkaammin rakennuttajan vastuulla kuin tarjouksen tekemisen jälkeen syntyneet, koska tarjousta edeltävässä vaiheessa rakennuttajan rooli on painoarvoltaan suurempi.¹⁴⁶ Yleispätevää rajanvetoa ei kuitenkaan voida esittää.

Voi myös olla, että suunnitteluvirhe on joka tapauksessa urakoitsijan vastuulle kuuluvassa suorituksessa, kuten saattaa olla esimerkiksi KVR-tyyppisissä urakoissa. Tällöin ei yleensä ole kysymys *yhteisvastuusta* urakoitsijan ja suunnittelijan osalta, jos rakennuttajaa kohtaan suunnitelmista vastaa vain urakoitsija. Vastuuasetelma riippuu kuitenkin siitä, mitä on sovittu. KVR-tyyppisessä urakassakin tarjouspyyntöasiakirjat saattavat olla rakennuttajaan sopimussuhteessa olevien konsulttien laatimia,¹⁴⁷ jolloin yhteisvastuu voisi ajankohtaistua mainitussa aineistossa olevien virheiden osalta.

Vastuunjaon kannalta on olennaista ottaa huomioon, ettei huomautusvelvollisuus välttämättä johda siihen, että vastuu suunnitteluvirheestä rakennuttajan ja urakoitsijan välillä jakautuisi *joko-tai*-tyyppisesti vain jommallekummalle.¹⁴⁸ Tämä riippuu tietysti viime kädessä siitä, mitä sopimuksessa on sovittu.¹⁴⁹ Jos vastuun ei nimenomaisesti ole sovittu jakautuvan *joko-tai*-tyyppisesti vain toiselle, rakennuttajan voitaneen jossain määrin katsoa myötävaikuttaneen suunnitteluvirheen aiheuttaman vahingon syntymiseen siten, että urakoitsijan korvausvelvollisuutta katsotaan aiheelliseksi alentaa. Tämä voi toisinaan olla perusteltua ottaen huomioon, että korvausvastuun laajuuteen vaikuttaa aina se, missä määrin sopimuskumppani itse on mahdollisesti myötävaikuttanut vahinkoon laiminlyömällä omia velvoitteitaan.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Ks. esim. *Erma* 1976a s. 64 ja 70.

¹⁴⁷ Ks. esim. *Laine* 1993 s. 125, joka toteaa huomautuksentekovelvollisuuden tulevan KVR-urakassa ajankohtaiseksi yleensä nimenomaan sopimuksetekovaiheessa ja kohdistuvan rakennuttajan tarjouspyyntöasiakirjoihin.

¹⁴⁸ Ks. esim. *Laine* 1993 s. 122–125, joka YSE 1998 -ehtoja edeltäneisiin YSE 1983 -ehtoihin pohjautuvassa tarkastelussa päätyy siihen, ettei urakoitsijan täysimääräisen vastuun *mahdollisuutta* voi välttämättä sulkea pois, vaikka lähtökohtana onkin, että rakennuttaja vastaa laatimistaan suunnitelmista.

¹⁴⁹ Esimerkiksi YSE 1998 -ehtojen § 33 vaikuttaa lähtevän vastuun jakautumisesta *joko* rakennuttajalle *tai* urakoitsijalle. Samansuuntaisesti ks. FIDIC Silver Book kohta 5.1.

¹⁵⁰ Korvausvastuun määrän alentamisesta myötävaikutuksen perusteella ks. esim. *Hemmo* 1994 s. 136, *Saxén* 1995 s. 137 ja *Taxell* 1972 s. 103, jonka mukaan vastuunjaossa täytyy tällaisessa tilanteessa myös ottaa huomioon kummankin osapuolen tuottamuksen asteet. Rakennusurakan osalta vastaavasti *Erma* 1976a s. 69–70 ja *Halila – Hemmo* 2008 s. 69.

Huomionarvoista esimerkiksi edellä käsitellyissä *valvojan* ja urakoitsijan yhteisvastuuta koskevissa tapauksissa on se, että ainakin osassa tapauksista rakennuttajan ja urakoitsijan väliset urakkasopimukset ovat olleet YSE 1998 -ehtojen tai YSE 1983 -ehtojen mukaisia. Myötävaikutuksen kannalta on olennaista, että nimenomaisesti YSE 1998 62 §:n mukaan rakennuttajan taholta tapahtuva valvonta ei rajoita tai vähennä urakoitsijan sopimuksen mukaista vastuuta. Näin on tavattu sopia myös muunlaisissa yleisissä ehdoissa, paitsi valvontaan myös esimerkiksi asiakirjojen tarkastamiseen liittyen.¹⁵¹ Myötävaikutuksen vaikutus voisi periaatteessa muodostua merkitykselliseksi, jos näin ei ole nimenomaisesti sovittu. Valvonnan osalta nimenomaisen sopimusmääräyksen merkitystä kuitenkin vähentää se, että toisin kuin suunnitteluvirhe, rakennusvirhe on ensisijaisesti urakoitsijan suorituksessa ja valvonnan vaikutus on vain toissijaista.¹⁵² Aihepiiri kuitenkin havainnollistaa sitä, että myös muunlaisten myötävaikutusvelvollisuuksien laiminlyönnillä kuin huomautuksentekoon liittyvillä velvoitteilla voi olla keskeisiä liittymäkohtia korvausvastuun rinnasteisuuden arvioimiseen.¹⁵³

Urakoitsijan ja suunnittelijan tehtäviin liittyy siinä määrin väistämättömiä rajapintoja, että yhteisvastuun tarkastelu tulee kysymykseen paitsi yhden yhteisen vahingon, myös *kahden päällekkäisen* vahingon näkökulmasta. Jos suunnittelussa on virhe ja sen lisäksi toteutuksessa on puutteita, kysymys voi samanaikaisesti olla suunnittelijan osalta *suunnitteluvirheestä* ja urakoitsijan osalta *rakennusvirheestä*, jotka kumpikin olisivat riittäviä aikaansaamaan aiheutuneen vahingon. Suunnittelussa on esimerkiksi voitu laskea kantavuus virheellisesti, ja lisäksi kantavuuteen vaikuttavissa rakennustöissä on käytetty kantavuudeltaan puutteellisia materiaaleja.¹⁵⁴ Rakenteiden sortuessa rakennuttajalle saattaa aiheutua vahinkoja, jotka ainakin näennäisesti voisivat olla yhtä lailla urakoitsijan rakennusvirheen kuin suunnittelijan suunnitteluvirheen aiheuttamia.

¹⁵¹ Ks. esim. FIDIC Silver Book kohta 5.8 ja FIDIC Gold Book kohta 5.7.

¹⁵² Ensisijaiseen ja toissijaiseen vahingonaiheuttajaan liittyvää argumentointia sopimuksen ja deliktin yhdistelmään perustuvassa suhteessa ks. *Hemmo* 1998 s. 341–343. Kysymyksen palataan jäljempänä.

¹⁵³ Tilaajan myötävaikutusvelvollisuuksista ks. esim. rakennusurakassa yleisesti *Rudanko* 1989 ja *Halila* 1981 kokonaisuudessaan, *Tieva*, DL 2006 s. 251, *Tieva*, LM 2009 s. 949–955, (pää)suunnittelijan osalta *Koskela* 2004 s. 62 ss. ja konsulttisopimuksissa *Takki* 1988 s. 28. Yleisesti sopimusoikeudellisesta lojaliteetista ks. esim. Ämmälä 1994 s. 3, *Hemmo* 2003b s. 277, *Lehtinen* 2006 s. 79 ja *Muukkonen*, LM 1993 s. 1044 ss.

¹⁵⁴ Vrt. hiljattain annettu ratkaisu KKO 2016:79, jossa tosin oli kysymys aliurakoitsijan suorittamaan työhön liittyvästä urakoitsijan olennaisesta laadunvarmistuksen puutteellisuudesta, ei osapuolten yhteisvastuusta.

Jos suunnitteluvirhe käytännössä on aiheuttanut rakennusvirheen – ja olettaen, ettei vastuu suunnitteluvirheestä tältä osin ole siirtynyt urakoitsijalle – rakennuttaja on itse saattanut myötävaikuttaa rakennusvirheen syntymiseen urakoitsijaan nähden siinä määrin, ettei urakoitsijalle synny ainaakaan täysimääräistä vastuuta. Silloin ei ole kysymys yhteisvastuusta. Määrävää asetelmassa yhteisvastuun kannalta on se, ovatko suunnittelu- ja rakennusvirheet tosiasiallisesti keskenään johtaneet täysin samaan vahinkoon. Kummankin virheen on itsenäisesti tullut riittää koko vahingon aiheutumiseen. Tämä edellyttää sitä, että suunnitteluvirhe ei ole millään tavalla vaikuttanut urakoitsijan virheen syntymiseen, eli että kumpikin ovat kokonaan itsenäisiä virheitä. Sekä suunnitteluvirheen (virheellinen suunnittelu oikeilla materiaaleilla) että rakennusvirheen (vaatimukset täyttävä suunnittelu virheellisillä materiaaleilla), kummankin yksinään ilman toista, olisi siis tullut riittää aiheuttamaan koko vahingon, jotta kysymys olisi yhteisvastuusta.

Jos suunnitteluvirhe on aiheuttanut rakennusvirheen tai edes myötävaikuttanut sen syntymiseen, kyse on pikemminkin kahden erillisen vahingon yhteisvaikutuksesta eikä yhteisvastuusta. Tällaisesta tilanteesta olisi kysymys silloin, jos suunnittelu sinänsä olisi virheellistä, mutta virhe ei välttämättä yksinään olisi johtanut aiheutuneeseen vahinkoon ilman rakennusvirhettä. Silloin vahinko on eriteltävä niin, että suunnittelija ja urakoitsija vastaavat kukin rakennuttajaa kohtaan vain oman suorituksensa rajoissa.¹⁵⁵

Sinänsä voidaan pohtia, kuinka usein kahden tällä tavoin erilliseen vahinkoon perustuva aito yhteisvastuutilanne *de facto* on käsillä. Lienee harvinaista, että kaksi erillistä laiminlyöntiä tosiasiallisesti aiheuttavat täsmälleen samanlaisen vahingon.¹⁵⁶ Vahinkojen tosiasiallisia seurauksia voikin olla käytännössä vaikea arvioida silloin, jos virheitä on kaksi ja vahinkoja näennäisesti yksi, sillä arviointi edellyttää kannanottoa siihen, mitkä seuraukset yhdellä virheellä olisi ollut ilman toista.¹⁵⁷ Tämä ei kuitenkaan vaikuta siihen, miten asia on aineellisoikeudellisesti nähtävä silloin, kun yhteisvastuun edellytykset tosiasiallisesti täyttyvät. Jos vastuu on rinnakkais- tai, se tulee katsoa yhteisvastuuksi.

¹⁵⁵ Vastaavasti *Halila* 2011 s. 6.

¹⁵⁶ Samansuuntaisesti ks. *Halila* 2011 s. 8. Halila suhtautuu yhteisvastuun mahdollisuuteen tästä syystä kriittisesti. Halilan mukaan yhteisvastuu voisi käytännössä tulla kysymykseen vain, jos useampi osapuoli ”ilmoittaisi tuomioistuimessa olevansa yhteisvastuullisesti vahingosta vastuussa”. Edellä esitetyn perusteella lienee kuitenkin lähdettävä siitä, että vastuu on mahdollista myös muunlaisissa tilanteissa, joskin aina osapuolten omien sitoumusten määrittämässä rajoissa.

¹⁵⁷ Kahden erillisen vahingon arvioimisesta vahingonkorvauslain piirissä ks. esim. *Virtanen* 2011 s. 325.

Mahdollista on toisaalta myös, että vahingot ovat vain osittain päällekkäisiä,¹⁵⁸ ja silloin yhteisvastuuta on päällekkäinen osuus. Tällaisesta asetelmasta voisi suunnittelijan ja urakoitsijan välisessä suhteessa olla kysymys, jos sekä suunnittelijan että urakoitsijan toiminta on sinänsä vaikuttanut vahingon syntymiseen, mutta ei olisi riittänyt aiheuttamaan sitä kokonaan. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2008:62 katsottiin katon romahtamisesta aiheutuneen vahingon olevan 75-prosenttisesti yhden urakoitsijan vastuulla ja 25-prosenttisesti toisen, ja lisäksi rakennusvalvontaviranomaisen katsottiin olevan osittain vahingosta yhteisvastuussa toisen urakoitsijan kanssa.¹⁵⁹ Kyseessä oli tässä tapauksessa kahden urakoitsijan ja rakennusvalvontaviranomaisen yhteisvastuu eikä juuri suunnittelijan ja urakoitsijan yhteisvastuu, mutta ratkaisu havainnollistaa vastuuosuuksiin liittyvää määrittelyä yleisesti ja on siten myös urakoitsijan ja suunnittelijan yhteisvastuun näkökulmasta merkityksellinen.

Kahden päällekkäisen vahingon näkökulmasta on lisäksi olennaista, että ratkaisupakon myötä velallisten keskinäinen erittely täytyy tavalla tai toisella ratkaista. Todistelun avulla on siis selvitettävä, onko kukin velallinen aiheuttanut koko vahingon vai vain osan siitä.¹⁶⁰ Sopimuksenulkoisessa suhteessa on edellä mainitusti toisinaan päädytty ratkaisemaan jaotteluun liittyvät vaikeudet prosessuaalisin keinoin. Vahingonaiheuttajat voidaan siis sopimuksenulkoisessa suhteessa tarvittaessa katsoa tuottamuksen perusteella vahingonkorvausvelvolliseksi yhteisesti aiheutetusta vahingosta siltä osin kuin velalliset eivät omalta osaltaan pysty osoittamaan, että eivät ole aiheuttaneet vahinkoa.¹⁶¹ Sopimusperusteisissa suhteissa vastuuperus-

¹⁵⁸ Vrt. edellä sanottu sopimuksenulkoisessa suhteessa luvussa 2.1 ja esim. *Saxén* 1975 s. 324.

¹⁵⁹ Tapauksessa hovioikeus ei muuttanut ratkaisua urakoitsijoiden osalta, ja myös korkeimmassa oikeudessa asiaa käsiteltiin vain kunnan vahingonkorvausvelvollisuuden osalta, joten lopulliset vastuuosuudet määräytyivät käräjäoikeuden ratkaisun mukaisesti yhteensä yli sataan prosenttiin vahingon määrästä. Vrt. myös ratkaisu KKO 1987:23. *Halilan* 2011 s. 9 tavoin voidaan edellä esitetyn perusteella myös huomauttaa, että osapuolten vastuiden on silloin myös rajoitettava määrättyyn prosentiosuuteen. Siksi esimerkiksi 20 % vastuuosuuteen määrätty taho ei voi solidaarisesti vastata koko vahingosta velkojaa kohtaan, vaikka viimekätisesti vastuu edelleen voisikin takautumisen perusteella rajoittua määrättyyn osuuteen.

¹⁶⁰ Samansuuntaisesti ks. *Halila* 2011 s. 7, joka tosin tuntuu lähtevän siitä, että ratkaisupakko käytännössä johtaa siihen, ettei yhteisvastuuta voi aiheutua. Kanta vaikuttaa kuitenkin enemmän perustuvan kriittisyyteen sitä kohtaan, että aidosti päällekkäisiä vahinkoja voisi käytännössä aiheutua, kuin siihen, ettei yhteisvastuu olisi mahdollinen, jos vastuu aidosti on päällekkäistä. Halilan mukaan ”[o]lennaista oikeuskäytännössä on kuitenkin se, että eri osapuolten vastuusuhteet on onnistuttu erittelemään ja ratkaisemaan silloin, kun ne ovat tulleet tuomioistuimissa tai välimesioikeuksissa ratkaistaviksi”.

¹⁶¹ Edellä esitetystä ks. *Saarnilehto* 2010 s. 80, *Hemmo* 2005 s. 118 ja edellä mainittu ratkaisu KKO 1990:78.

teet eivät välttämättä määräydy kovinkaan suoraviivaisesti,¹⁶² mutta näyttötaakka on joka tapauksessa jo lähtökohtaisesti painottuneempi velallisen suuntaan.¹⁶³ Tällainen prosessuaalinen harkinta ei siis sopimusperusteisessa suhteessa ole aivan vastaavassa mittakaavassa tarpeen. Korvausvastuun arvioinnissa on kuitenkin olennaista ottaa huomioon, että vastuu ei yleensä ulotu *valmiiseen vahinkoon*, vaan laiminlyönnin on oltava sekä välttämätön että riittävä aiheutuneeseen seuraukseen nähden perustaakseen korvausvastuun.¹⁶⁴

3.3 Sopimuksen ja deliktin yhdistelmä – kontekstina urakoitsija ja viranomainen

Yhteisvastuu ei edellä kuvatusti edellytä, että korvausvastuun velvoiteperusta olisi yhteneväinen vahingonkorvausvelallisten kesken.¹⁶⁵ Tämä voi erilaisten sopimusperusteisten normien yhdistelmänä muodostuvan yhteisvastuun ohella tarkoittaa sitä, että toisen korvausvelallisen vastuun perusteena oleva normi esimerkiksi perustuu sopimukseen ja toisen deliktiin. Rakennusalan kannalta tästä näkökulmasta olennaisia sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen vastuun yhdistelmiä on oikeuskäytännössä konkretisoitunut erityisesti rakennusvalvontaviranomaisen ja urakoitsijan yhteisvastuun osalta. Kysymystä tarkastellaan seuraavassa tarkemmin. Vastuusuhte sijoittuu käytännössä *kahden päällekkäisen* vahingon perusteella syntyvän yhteisvastuun muotoon, sillä rakennusvalvontaviranomaisen vastuu perustuu rakennusvalvontaan liittyvään laiminlyöntiin ja urakoitsijan vastuu perustuu rakennusvirheeseen.

Sopimuksen ja deliktin yhdistelmään perustuvaan yhteisvastuuseen liittyy ensinnäkin olennainen kysymys siitä, onko sopimusvastuun ensisijaisuudella vaikutusta mainittuun yhteisvastuusetelmaan. *Hemmo* on tähän liittyen pohtinut sitä, vaikuttavatko sopimusvastuu ja deliktivastuu korvausteina toisiinsa nähden rinnakkain vai keskenään jonkinlaisessa etusija-

¹⁶² *Taxell* 1972 s. 286 ss. Ekskulpaatiovastuun asemasta ks. myös esim. *Hemmo* 1998 s. 41, *Mononen*, LM 2004 s. 1395–1397, hieman poikkeavalle kannalle päätyvä *Sandvik*, LM 2014 s. 674 ja tätä kommentoiden *Halila – Norros* 2017 s. 479–480.

¹⁶³ Ks. esim. *Kivimäki – Ylöstalo* 1973 s. 508–509. Saman huomion tekevät rakennusurakkaan liittyen *Hoppu* 1997 s. 3–5, urakoitsijan osalta *Erma* 1976b s. 138 ja suunnittelijan osalta *Erma* 1976c s. 146.

¹⁶⁴ Valmiista vahingosta ks. esim. *Saxén* 1995 s. 136–137.

¹⁶⁵ Esim. *Norros* 2012 s. 205 nimenomaisesti ei pidä yhteisvastuun edellytyksenä yhtenäistä korvausperustaa. Vastaavasti sopimuksenulkoisessa vastuussa *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 273–277 ja *Virtanen* 2011 s. 324.

järjestyksessä silloinkin, kun sopimusvastuu ja deliktivastuu kohdistuvat itsenäisesti eri vastuutahoihin. Hemmon mukaan eräänlainen etusijajärjestys saattaisi tulla kyseeseen erityisesti sellaisten vastuualetelmien yhteydessä, joissa vahingon aiheutumisessa on tunnistettavissa *ensisijainen vastuutaho* eli sopimusvelallinen ja *toissijainen vastuutaho* eli esimerkiksi valvontatyypissä tehtävässä toimiva sopimuksenulkoisen osapuoli. Hemmon mukaan primääri vastuusuhde korostuu silloin käytännössä niin, että ”sopimusvelallisen aiheutettua velkojalle vahinkoa [– –] velkojan mahdollisuudet saada vastaava korvaus sopimuksenulkoisessa suhteessa olevalta velallisen virheeseen vaikuttaneelta taholta ovat suhteellisen rajoitetut”.¹⁶⁶

Hemmo perustaa näkemyksensä erityisesti common law -oikeuden näkökulmasta asiaa tarkastelleen *Stapletonin* argumentointiin.¹⁶⁷ Stapletonin mukaan sopimuksenulkoisen vastuutaho voidaan toisinaan määritellä toissijaiseksi vahingonaiheuttajaksi ensinnäkin välillisemmän syy-yhteyden vuoksi tai toisaalta sen vuoksi, että vahingonkärsijällä on sopimukseen perustuva ensisijainen korvaustie käytettävissään korvauksen saamiseksi. Stapletonin mukaan englantilaisessa oikeudessa olisi puollettava sitä, että sopimuksenulkoisen eli toissijaisen korvaustie voisi näiden edellytysten vallitessa estyä siksi, että sopimuksenulkoisen vastuun tarkoitusperät ovat tavallaan toissijaisia suhteessa sopimusperusteiseen korvausnormistoon. Toissijaisten vahingonaiheuttajien intressejä olisi suojattava ensisijaisten vastuutahojen vastuuta korostamalla, ja toisaalta ei tulisi sallia ”kaksinker- taisten” korvausteiden olemassaoloa, koska sopimusperusteinen korvaustie on riittävä vahingonkärsijän intressien suojaamiseksi.¹⁶⁸

Rakennusurakassa erityisesti rakennusvalvontaviranomaisen ja urakoitsijan tehtäviä voi luonnehtia tällä tavoin ensisijaiseksi ja toissijaiseksi virheellisen suorituksen näkökulmasta.¹⁶⁹ Primääriä vastuusuhdetta korostavat argumentit voisivat Hemmon mukaan tällaisessa asetelmassa liittyä esi-

¹⁶⁶ Hemmo 1998 s. 341–343.

¹⁶⁷ Common law -oikeuden ja pohjoismaisen oikeuden vertailemiseen liittyviä näkökohtia on esittänyt myös *Rudanko*, LM 2014 s. 1015–1016, joka suhtautuu varauksellisesti tällaisten ”oikeudellisten lainojen” käyttökelpoisuuteen suomalaisen korvausjärjestelmän näkökulmasta. Rudanko käyttää esimerkkinä sopimuksen häirintään liittyvää konstruktiota, joka myös on peräisin common law -oikeudesta.

¹⁶⁸ *Stapleton*, LQ Rev. 1995 s. 301 ss., johtopäätösten osalta s. 341–345.

¹⁶⁹ Vastaavalla tavalla *Hemmo* 1998 s. 342 mainitsee, että kysymykseen voisi tulla myös urakoitsijan yhteisvastuu sellaisen suunnittelijan kanssa, joka ei ole sopimussuhteessa rakennuttajaan. Tämäkin on rakennusurakan kannalta kiintoisa esimerkki ja siihen palataan jaksossa 3.5. Tarkastelu kohdistetaan tässä kuitenkin rakennusvalvontaviranomaisen vastuuseen, joka on selkeämmin kiinnitettävissä sopimuksenulkoiseen normistoon vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n myötä.

merkiksi syy-yhteyden voimakkuudessa oleviin eroihin ja normin suojatarkoituksen mahdolliseen puuttumiseen sopimuksenulkoisessa suhteessa. Hemmon mukaan sopimuksenulkoisen normin suojatarkoitusta voitaisiin esimerkiksi tulkita siten, ettei se ulotu vahingonkärsijän taloudellisten etuuskien suojaamiseen silloin, jos vahingonkärsijällä on mahdollisuus saada korvaus myös sopimusvelalliselta. Lisäksi primäärin vastuusuhteen korostamista arvioitaessa olisi kiinnitettävä huomiota esimerkiksi vahingonkärsijän myötävaikutukseen.¹⁷⁰

Tässä suhteessa on todettava, että edellä mainitut tekijät ovat korvausvastuun arvioinnissa epäilemättä relevantteja, mutta korvausvastuun muodostuminen tai muodostumatta jääminen näistä syistä ei kuitenkaan riipu varsinaisesti primäärin vastuusuhteen korostamisesta vaan siitä, etteivät sopimuksenulkoisen korvausvastuun edellytykset vain syystä tai toisesta täyty.¹⁷¹ Vahingonkärsijän myötävaikutus vahinkoon vaikuttaa korvausvastuuta alentavasti sekä sopimusperusteisessa että sopimuksenulkoisessa suhteessa,¹⁷² riippumatta siitä, onko vahingonaiheuttajaksi mahdollisesti tunnistettavissa toinenkin vastuutaho. Myöskään normin suojatarkoituksen arvioinnissa ei yleensä ole kiinnitetty huomiota vahingonkärsijää koskeviin subjektiivisiin olosuhteisiin, kuten siihen, olisiko vahingonkärsijän käytettävissä tapauskohtaisesti myös sopimusvelalliseen kohdistuva korvaustie, vaan arviointi kohdistuu objektiivisesti siihen, onko loukatulla normilla pyritty sellaisen vahingon välttämiseen, joka loukkaamisesta on aiheutunut.¹⁷³

Myös oikeuskäytännön valossa on pidettävä selvänä, että aiheutuneen vahingon kannalta toissijaisessa tehtävässä toimiva sopimuksenulkoisen vastuutaho voi joutua vahingonkorvausvastuuseen mainitun velvoitteen rikkomisesta, vaikka vahingonaiheuttajaksi olisi samaan aikaan tunnistettavissa myös sopimusvelallinen. Oikeuskäytännössä kysymys on ollut esillä esimerkiksi ratkaisussa KKO 2008:62. Kysymys oli kunnan vahingonkorvausvastuusta rakennusvalvonnassa tapahtuneen laiminlyönnin perusteella, kun maataloushallin kattorakenteet olivat murtuneet ja katto oli sen johdosta sortunut. Kunta oli rakennusvalvontaviranomaisena vahingosta osittain yhteisvastuussa toisen urakoitsijan kanssa, kunta vahingonkor-

¹⁷⁰ Hemmo 1998 s. 341–343.

¹⁷¹ Samansuuntaisesti vahingonkorvauslain soveltamisalan osalta ks. Lehtonen, OTJP 2015 s. 221–222.

¹⁷² Sopimuksenulkoisessa vastuussa ks. esim. Hemmo 2005 s. 207–212, sopimusperusteisessä korvausvastuussa Hemmo 2003c s. 300–304.

¹⁷³ Normin suojatarkoituksen arvioimisesta laajasti ks. esim. Lehtonen, OTJP 2015 s. 240–245 viitteinen.

vauslain perusteella ja työn suorittaneet urakoitsijat sopimusperusteisesti.¹⁷⁴ Siltä osin kuin ratkaisussa oli kysymys yhteisvastuusta, on myös olen-naista ottaa huomioon, että kysymys ei ole ollut yhteisvastuusta vahingonkorvauslain yhteisvastuusäännöksen perusteella, vaan yhteisvastuu on kunnan osalta perustunut vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:ään ja urakoit-sijan osalta sopimukseen. Velvoiteperusta on siis selvästi eriävä, toisen perustuessa sopimukseen ja toisen deliktiin.

Ratkaisussa KKO 2008:62 on sinänsä oikeuskirjallisuudessa pidetty yhteisvastuuta koskevan oikeusohjeen olemassaoloa joiltain osin kyseenalaisena.¹⁷⁵ Ratkaisussa ei otsikon mukaan käsitelty suoranaisesti yhteisvastuuta vaan julkisyhteisön korvausvastuuta, sillä valituslupa korkeimpaan oikeuteen koski ainoastaan kunnan osuutta valvontaan perustuvan laiminlyönnin perusteella. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei vastuuasetelma olisi yhteisvastuun kannalta relevantti, vaan kysymys on siitä, että korkeimmassa oikeudessa kysymyksenasettelu rajautui julkisyhteisön vastuun arviointiin. Tämä on varsin tavallista yhteisvastuun kannalta relevanteissa rakennusurakkaa koskevissa korkeimman oikeuden ratkaisuissa, jotka valtaosaltaan liittyvät vain toisen velallisen vastuuseen. Oikeudenkäynnit ovat muutenkin usein vain kahden osapuolen välisiä.¹⁷⁶

Kysymystä sopimusvastuun ensisijaisuudesta voidaan toisaalta tarkastella myös siitä näkökulmasta, onko korkein oikeus rakennusvalvontaviranomaisen vastuuta tarkastellessaan yleensä antanut merkitystä sille, että rakennuttajan käytettävissä olisi myös sopimusvelalliseen kohdistuva korvaustie. Tältä osin voidaan kiinnittää tarkemmin huomiota korkeimman oikeuden arviointiin erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa rakennustarkastajan sen sijaan *on* katsottu täyttäneen tehtävälle asetetut vaatimukset. Tällaisina ratkaisuna voidaan mainita esimerkiksi KKO 1987:23 ja KKO 2001:2.

¹⁷⁴ Ratkaisua ovat kommentoineet esim. *Norros* 2008 s. 475–477 ja *Hakalehto-Wainio*, DL 2009 s. 603.

¹⁷⁵ *Marjasuo*, OTJP 2013 s. 46–47. *Norros* 2012 s. 205 sen sijaan lähtee siitä, että kysymys oli havainnollisesta esimerkistä yhteisvastuusta, jossa korvausvastuun velvoiteperusta on velallisten kesken eri. Vastuuasetelmaan liittyi kaksi urakoitsijaa ja viranomainen, joista urakoitsijat tuomittiin erikseen 75- ja 25-prosenttisesti vastuuseen, ja julkisyhteisön korvausvastuu oli toisen urakoitsijan kanssa yhteisvastuullista. Tarkemmin ratkaisusta kunnan korvausvastuuseen liittyvän tulkintalinjan mahdollisesta kiristymisestä ks. myös *Norros* 2008 s. 475–477.

¹⁷⁶ Ks. myös *Halila* 2011 s. 6–7 ja edellä käsitellyt ratkaisut KKO 2003:26 ja Helsingin hovioikeuden ratkaisu S 13/2580 (lainvoimainen).

Ensiksi mainitussa tapauksessa rakennustarkastaja oli ollut tietoinen siitä, että rakennuspaikan maapohja edellyttäisi erityistoimenpiteitä rakentamiselta, ja oli tämän johdosta vaatinut pohjatutkimuksen suorittamista ja sen tulosten ottamista huomioon rakentamisen suunnittelussa. Rakennustarkastaja ei kuitenkaan ollut antanut tarkkoja rakentamistapaohjeita tai seurannut yksittäisiä työvaiheita työmaalla. Rakennuksen valmistuttua havaittiin, että rakennuksen lattiat olivat painuneet maapohjan erityispiirteiden vuoksi. Korkein oikeus katsoi kuitenkin näytetyksi, että rakennusvalvontaviranomaiselle asetetut vaatimukset oli täytetty ottaen huomioon rakennustarkastajalle kuuluvan tehtävän laatu ja tarkoitus.¹⁷⁷

Asetelma oli vastaavanlainen ratkaisussa KKO 2001:2, jossa rakennuslautakunta oli myöntänyt rakennusluvan sillä edellytyksellä, että rakennussuunnitelmat sekä pohjatutkimus ja -lausunto esitetään rakennustarkastajalle. Rakennustarkastaja oli näiden asiakirjojen perusteella hyväksynyt rakennusten perustamisen maanvaraisille tukianturoille, ja myöhemmin rakennukset olivat vaurioituneet painumisen vuoksi. Korkein oikeus katsoi, että rakennustarkastaja oli täyttänyt tehtävälle asetetut vaatimukset siitä huolimatta, että painuminen johtui perustamistavasta, jonka rakennustarkastaja oli hyväksynyt.¹⁷⁸

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä rakennusvalvontaviranomaisen korvausvastuun arvioinnissa on siis kiinnitetty huomiota ennen kaikkea siihen, onko rakennustarkastajan menettely täyttänyt tehtävälle asetetut vaatimukset tehtävän laatu ja tarkoitus huomioiden. Tämä on perusteltua, sillä julkisyhteisön korvausvastuusta määrätään vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:ssä. Lain mukaan korvausvastuu edellyttää sitä, että ”toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu”.¹⁷⁹ Rakennusurakan muiden osapuolten toimintaan on myös kiinnitetty arvioinnissa huomiota, mutta merkitystä ei ole annettu sille, onko rakennusvalvontaviranomainen varsinaisesti vaikuttanut sopimusvelallisen suoritushäiriöön vai ei,¹⁸⁰ vaan

¹⁷⁷ Ratkaisun KKO 1987:23 perustelujen mukaan ”[p]erustellusti voidaan vaatia, että rakennustarkastaja rakennuslupahakemusta käsiteltäessä kiinnittää rakentajan huomiota tähän vaatimalla pohjatutkimuksen suorittamista sekä sen tulokset huomioon ottavaa perustan rakentamisen suunnittelua rakennepiirustuksiineen”. Lisäksi todetaan, että ”[v]allinneissa olosuhteissa hänen ei voida katsoa ollenkaan velvollinen antamaan tarkempia rakennustapaohjeita” ja että ”yksittäisen työvaiheen seuraaminen ei yleensä kuulu eikä sen tässä tapauksessa voida katsoa kuuluneen rakennustarkastajan tehtäviin”.

¹⁷⁸ Ks. myös ratkaisua kommentoinut *Hemmo* 2001 s. 27–29.

¹⁷⁹ Tämän ns. standardisäännöksen tulkinnasta ks. esim. *Hakalehto-Wainio*, DL 2009 s. 589–590 ja julkisyhteisön tuottamuksesta emt. s. 598–602.

¹⁸⁰ Ks. edellä viitattu *Hemmo* 1998 s. 342.

muiden osapuolten toiminta on vaikuttanut tehtävän täyttämisen arvioinnissa tapauskohtaisesti vallinneiden olosuhteiden asemassa.¹⁸¹ Ei siis voida sanoa tässäkin suhteessa, että sopimusperusteisen korvaustien olemassaolo sinänsä vaikuttaisi sopimuksenulkoisen vahingonkorvausvastuun arviointiin.

Sopimusvastuun olemassaolon vaikutus sopimuksenulkoiseen vastuuseen on laajemminkin mielenkiintoinen kysymys silloin, kun mainitut korvaustiet kohdistuvat *samaan* velalliseen. Tietyin edellytyksin velkojalla saattaa olla mahdollisuus esittää vaatimus velalliselle sopimuksenulkoisen normiston perusteella silloin, kun sekä sopimusperusteisen että sopimuksenulkoisen vastuun edellytykset täyttyvät.¹⁸² Erilaisten sivuvelvoitteiden yhteydessä, kuten henkilö- ja esinevahinkojen osalta, tämä saattaa rakennusurakassakin avata korvaustien sopimuksenulkoista kautta.¹⁸³ Asiaan ei kuitenkaan tässä yhteydessä ole mahdollista syventyä, sillä yhteisvastuussa on kysymys kahdesta eri velallisesta eivätkä korvaustiet siksi kohdistu samaan velalliseen. Kysymys kuitenkin korostaa sitä, että kahteen velalliseen kohdistuessa sopimusperusteisella

¹⁸¹ Esimerkiksi ratkaisun KKO 2001:2 perustelujen mukaan "[s]äännösten perusteella viranomaisten suorittama rakentamisen valvonta on ollut niin sanottua *suhteutettua valvontaa*, jossa valvonnan laajuus ja laatu määräytyvät ottaen huomioon rakennushankkeen vaativuuden ja siinä toimivien asiantuntemuksen ja ammattitaidon". Kyseessä olevassa tapauksessa tämä tarkoitti sitä, että "[s]aatuaan pohjatutkimukseen perustetun perustamistapalausestunnon sekä perustusten rakennepiirustukset nähtäväkseen asianomainen rakennustarkastaja on voinut todeta *ammattirakentajan huolehtineen siitä, että ammattitaitoinen henkilöstö on suorittanut rakennusluvassa edellytetyt tutkimukset ja suunnittelutyön*. Viranomaisen valvontatehtävästä edellä todettu huomioon ottaen rakennustarkastajalla *ei ole ollut erityistä syytä epäillä hänelle esitetyn perustamistapalausestunnon luotettavuutta*, ja valvonnassa on noudatettu sille kohtuudella asetettavia vaatimuksia." (korostukset tässä) Vastaavasti ratkaisussa KKO 1987:23 korkeimman oikeuden perustelujen mukaan ei ollut "osoitettu, että rakennustarkastajan olisi tullut kiinnittää erityistä huomiota juuri kyseisen suunnittelijan työhön tai tiettyyn osaan siitä". Ratkaisussa KKO 2008:62 muiden urakan osapuolten ammattitaidolla ei sen sijaan katsottu olevan ratkaisevaa vaikutusta rakennustarkastajan toimintaan. Korkeimman oikeuden mukaan "[k]un otetaan huomioon, että kysymyksessä on ollut tavanomaista vaativampi rakennus, [rakennuksen lujisuuden ja turvallisuuden kannalta olennaisten seikkojen] selvittämistä ei ole saanut jättää sen varaan, että rakennustarkastaja oli tiennyt elementtien rakentajien ja asentajien olevan ammattitaitoisia". Asian painoarvosta ei siten voi esittää yleistä päätelmää, mutta korkeimman oikeuden arviointiin näyttää vaikuttaneen se, että rakennustarkastajan laiminlyönti kohdistui turvallisuuden kannalta olennaiseen seikkaan. *Norroksen* 2008 s. 476 mukaan ratkaisun KKO 2008:62 myötä rakennushankkeeseen osallistuvien muiden osapuolten ammattitaidon merkitys rakennusvalvontaviranomaisen vastuuta vähentävänä tekijänä ei ainakaan ole tapauksen myötä laajentunut.

¹⁸² Ks. esim. *Hakulinen* 1965 s. 241–242, *Norros*, LM 2008 s. 649 ja *Hemmo* 1998 s. 341.

¹⁸³ *Lehtonen*, OTJP 2015 laajasti, esim. s. 262–263.

vastuulla ei ole poissulkevaa vaikutusta, koska toisinaan korvaustiet voivat vaikuttaa rinnakkain samaankin velalliseen kohdistuessaan.

Hemmo kiinnittää tältä osin huomiota myös valvontaviranomaisen vastuuta koskeviin reaaliisiin näkökohtiin. Hemmon mukaan ”suorituksestaan vastikkeen saanut [sopimusvelallinen] on luonnollinen primääri vastuuvollinen”. Valvontatehtäviä suorittavan osapuolen vastuun laajentaminen tältä osin soveltuvaksi primäärin vastuuvollisen rinnalla merkitsisi Hemmon mukaan pitkällä tähtäimellä sitä, että rakennusvalvonnasta perittävät kustannukset nousisivat, mikä ei yleensä ole toivottavaa palvelun käyttäjänkään kannalta.¹⁸⁴ Tässä on kuitenkin otettava huomioon, että Hemmon esittämällä tulkinnalla rakennusvalvontaviranomaisen vastuu sen sijaan kaventuisi, minkä vaikutusten voinee katsoa lopulta siirtyvän toiminnan laatuun. Tämäkään ei olisi palvelun käyttäjän kannalta toivottava tilanne.¹⁸⁵ Lisäksi vastuun itsenäistä arviointia voidaan pitää perusteltuna myös yleisen objektiivisuuden näkökulmasta. Jos vastuun arvioinnissa olisi merkitystä sillä, onko vastuussa tapauskohtaisesti myös sopimusvelallinen vai ei, vastuu kiinnittyisi jossain määrin jopa sattumanvaraisiin olosuhteisiin eikä niinkään siihen, onko rakennusvalvontaviranomainen täyttänyt sille asetetut tehtävät vai ei. Tässä suhteessa kysymys on kuitenkin ensisijaisesti reaalisista argumenteista, joten painoarvo normatiivisiin näkökohtiin verrattuna on joka tapauksessa kevyempi.

Sopimusperusteisen korvaustien olemassaololla ei siten Suomen oikeudessa ole poissulkevaa vaikutusta sopimuksenulkoisen korvaustien sisältöön tai olemassaoloon. Sanotusta huolimatta on pidettävä mielessä, että vastuumuotoihin liittyvien erojen vuoksi primääri vastuusuhte saattaa korvausvastuukynnyksen ylityksessä olla sekundääristä vastuusuhdetta korostuneemmassa asemassa. Tämä ei kuitenkaan johdu siitä, että sopimusperusteisen korvaustien olemassaololla sinänsä olisi vaikutusta sopimuksenulkoisen korvaustien sisältöön, vaan korostuminen johtuu vastuumuotojen sisäisistä eroista.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Hemmo 2001 s. 27–29.

¹⁸⁵ Samansuuntaisesti ks. *Hakalehto-Wainio*, DL 2009 s. 605, jonka mukaan julkisyhteisön vahingonkorvausvastuussa ”[k]ysymys ei ole ainoastaan vahinkojen rahallisesta kompensoinnista yksittäisissä tapauksissa vaan laajemmin viranomaistoiminnan luotettavuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Hallintokulttuuri vaikuttaa osaltaan siihen, miten viranomaiset suhtautuvat toimintaansa liittyvään vahinkoriskiin, toiminnassa aiheutuviin virheisiin ja vahinkoihin sekä osakseen tuleviin korvausvaatimuksiin. Vahinkojen aiheutumista julkishalinnossa ei tulisi nähdä poikkeuksellisenä ilmiönä vaan toimintaan normaalisti kuuluvana osana.”

¹⁸⁶ Vastuumuotojen eroista laajasti ks. esim. *Hemmo* 1998 s. 37–197 ja *Ståhlberg – Karhu*

Eräs keskeisistä eroista sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen korvausvastuun välillä liittyy korvausvastuun laajuuteen vaikuttavaan varallisuusvahinkojen korvattavuuteen.¹⁸⁷ Aiheutuneen vahingon korvaaminen saattaa toisinaan tulla kysymykseen vain sopimusperusteisessa suhteessa, vaikka vahingon aiheutumisesta olisi yhtä lailla tunnistettavissa myös sellainen taho, johon vahingonkärsijä ei ole sopimussuhteessa. Vastaavanlaisia eroja sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen vastuun välillä saattaa liittyä siihen standardiin, johon huolellisuuskyynnystä ylipäättään verrataan.¹⁸⁸ Lisäksi vastuuperusteisiin ja todistustaakan jakoon liittyy olennaisia eroja vastuumuotojen välillä.¹⁸⁹

Vastuumuotojen välisiin eroihin ei tässä ole mahdollista syventyä. On kuitenkin olennaista huomata, että näiden erojen myötä sopimussuhteessa vahingonkärsijään olevan velallisen vastuu saattaa käytännössä korostua, millä voi olla yhteisvastuussa ratkaiseva vaikutus sen kannalta, kohdistuuko korvausvastuu kumpaankin velalliseen vai vain toiseen heistä. Tällä puolestaan on olennainen vaikutus myös yhteisvastuun määräytymiseen.

3.4 Yhteisvastuu sopimusketjussa – kontekstina urakoitsija ja aliurakoitsija

Sopimusketjut muodostavat kolmantena tyyppitilanteena keskeisen kysymyksen yhteisvastuun kannalta olennaisten vastuuaselmien näkökulmasta.¹⁹⁰ Sopimusketju on tavallaan tyyppiesimerkki sellaisesta asetelmasta,

2013 s. 40–49. Ruotsin oikeuden osalta vastaavasti ks. esim. *Bengtsson* 1994 s. 65–66.

¹⁸⁷ Täyden korvauksen periaatteesta yleisesti ks. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 397–401 ja ratkaisut KKO 1950 II 28, KKO 1955 II 78, KKO 1968 II 67, KKO 1988:20, KKO 1990:79 ja KKO 1999:6. Sopimusoikeuden kontekstissa kysymys täyden korvauksen määrittämisestä voi olla epäselvempi, ks. esim. *Hemmo* 1994 laajasti, erit. s. 9 ja 62. Varallisuusvahinkojen korvaamisesta sopimuksenulkoisessa suhteessa ks. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 447–449. Varallisuusvahinkojen korvaamiseen liittyvistä eroista vastuumuotojen välillä ks. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 45 ja *Hemmo* 1998 s. 56–109.

¹⁸⁸ Sopimusperusteinen vastuu määräytyy ensisijaisesti vertaamalla toteutunutta toimintaa sopimuksen perusteella vaadittavaan standardiin, ja arviointi on suhteutettava kyseessä olevan sopimuksen olosuhteisiin ja siihen huolellisuuteen, jota sopimusvelalliselta niissä olosuhteissa voidaan vaatia. Sopimuksenulkoisessa suhteessa arviointi sen sijaan on nimenomaisesti sopimuksenulkoista, eli huomio ei kiinnity niinkään kyseisen *sopimuksen* mukaiseen toimintaan. Ks. esim. *Taxell* 1972 s. 93–97.

¹⁸⁹ Todistustaakkaan liittyvistä eroista ks. esim. *Hemmo* 1998 s. 39–56 ja *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 44, vastuuperusteista sopimusvastuussa esim. *Mononen*, LM 2004 s. 1384–1385 ja 1388–1395 sekä *Halila – Norros* 2017 s. 479–480.

¹⁹⁰ Sopimusketjun määrittelystä ks. *Norros* 2007 s. 6–11 ja esim. *Lehtinen* 2006 s. 229.

jossa kaksi tahoja nimenomaisesti ottavat vastuun samasta suorituksesta.¹⁹¹ Kun sopimusketjun funktiona on siirtää suoritus toiselta toiselle, on vastaavasti mahdollista, että suorituksessa virhe voi siirtyä portaalta toiselle ja muodostaa siten ikään kuin *prima facie* virheen useamman portaan suorituksessa.¹⁹² Kysymys on tässä suhteessa ikään kuin yhdestä yhteisestä vahingosta.

Ratkaiseva ero ilmeiseen yhteisvastuuseen on kuitenkin siinä, että eri suoritusportaiden sopimusperusteiset sitoumukset kohdistuvat sopimusketjussa yleensä vain seuraavaan portaaseen eivätkä samaan tahoon. Yhteisvastuun kannalta relevanttia on se, että vahingonkärsijä saattaa tästä huolimatta toisinaan pyrkiä esittämään virheeseen perustuvan korvausvaatimuksen alempaa suoritusporrasta kohtaan oman sopimuskumppaninsa lisäksi tai tämän sijaan. Rakennusurakan kannalta mielenkiintoinen yhteisvastuusetelma on erityisesti rakennuttajan, urakoitsijan ja aliurakoitsijan välinen sopimusketju. Aliurakoitsija on sopimusoikeudellisesti urakoitsijan suoritusapulainen. Sopimusoikeudellisesti urakoitsija yleensä vastaa rakennuttajaa kohtaan aliurakoitsijan aiheuttamista virheistä kuin omistaan,¹⁹³ ja vastaavasti suoritusapulaisen vastuu kohdistuu sopimuksen kaksiasianosaisperiaatteen mukaisesti vain tämän omaan sopimuskumppaniin.¹⁹⁴ Lähtökohtaisesti velkojana toimivalla rakennuttajalla ei siis ole aliurakoitsijaan kohdistuvaa yhteisvastuun mahdollistavaa kanneoikeutta.

¹⁹¹ Halila 2011 s. 6. Rakennusurakka onkin yksi niistä liike-elämän konteksteista, joiden piirissä mahdollisuudesta välittömän sopimussuhteen ylittäviin vaatimuksiin on käyty paljon keskustelua, ks. *Norros* 2007 s. 5–6. Ruotsissa vastaavasti ks. esim. *Adlercreutz* 2002 s. 139 viitaten ratkaisuun NJA 1997 s. 44.

¹⁹² Samansuuntaisesti *Lehtinen* 2006 s. 229, joka toteaa liikesopimusten kontekstissa sopimusketjujen tyypillisesti olevan pitkälti ns. ”back to back” -periaatteen mukaisia. Näin voidaan katsoa olevan myös rakennusosalalla. *Norros* 2007 s. 7 rajaa sopimusketjun tarkastelun niin, että ”asetelmaa ei pidetä sopimusketjuna tutkimuksessa tarkoitettavassa mielessä, ellei tietty fyysinen suoritus siirry ketjua pitkin sellaisenaan tai muunneltuna”. Virhe voisi tosin liittyä yhtä lailla aineettomaan kuin fyysiseen suoritukseen, ks. esim. *Hoppu*, LM 2007 s. 929–930.

¹⁹³ Nimenomaisten sopimusehtojen osalta ks. esim. FIDIC Silver Book kohta 4.4, FIDIC Gold Book kohta 4.4, ja YSE 1998 § 24. Yleisesti oikeusperiaatteena ks. esim. *Norros* 2007 s. 2–3, rakennusurakan osalta tähän liittyvää keskustelua ks. esim. *Erma* 1976c s. 152, *Hoppu* 1976a s. 18–19, *Laine* 2005 s. 181–182 (aliurakoitsijan törkeän huolimattomuuden osalta YSE-ehtojen kontekstissa) ja *Tulokas* 2005 s. 404 ss. (takuuajan jälkeisestä vastuusta aliurakoitsijan virheistä YSE 1998-ehtojen kontekstissa). Oikeuskäytännöstä nimenomaisesti rakennusurakan kontekstissa (YSE 1998) ks. viimeaikainen tapaus KKO 2016:76, jossa kysymys oli aliurakoitsijan toiminnasta aiheutuneesta urakoitsijan olennaisesta laadunvarmistuksen laiminlyönnistä, kun laskutyöurakkana suoritettun hallirakennuksen katto painui kantavan rakenteen liian alhaisen tukikestävyiden vuoksi.

¹⁹⁴ Tästä näkökulmasta ks. esim. *Saarnilehto*, DL 2009b s. 363 yhtiön edustajan tai työntekijän osalta.

Syitä vaatimusten esittämiselle suoraan alempaa suoritusporrasta kohtaan voi olla monia. Esimerkiksi maksukykyongelmat tai liikesuhteiden kärsiminen vaatimusten johdosta saattaa toisinaan toimia kimmokkeena velkojan esittämille vaatimuksille suoritusportaan ylittävästi.¹⁹⁵ Edelleen tarve esittää suoritusportaan ylittäviä vaatimuksia saattaa herätä tilanteessa, jossa aliurakoitsija on toiminut törkeällä huolimattomuudella, mikä saattaa vaikuttaa laajentavasti vastuun määrään ja perusteeseen. Urakoitsija vastaa edellä mainitusti aliurakoitsijoiden suorituksesta kuin omastaan, mutta päinvastaisiakin väitteitä esiintyy toisinaan aihepiiriä koskeissa oikeudenkäynneissä.¹⁹⁶ Lisäksi urakoitsijalla saattaa olla ylimääräinen intressi vastustaa vaatimusta eräänlaisen väliinjäämisriskin takia, eli siltä varalta, ettei urakoitsija saisikaan vyörytettyä koko vastuuta edelleen aliurakoitsijalle.¹⁹⁷ Rakennuttajan näkökulmasta vaatimuksen esittämiselle suoraan aliurakoitsijaa kohtaan saattaa siksi herätä reaalin tarve.

Oikeus esittää vaatimuksia muita kuin välitöntä sopimuskumppania kohtaan voi sinänsä perustua suoraan lainsäädäntöön.¹⁹⁸ Esimerkiksi kuluttajansuojalain 9 luvun 34 § mukaan rakennuttaja on määrättyjen reunaehtojen rajoissa oikeutettu kohdistamaan rakennusvirheeseen perustuvia vaatimuksia ”aikaisemmassa myyntiportaassa olevaan tai toimeksisaajan apu-

¹⁹⁵ Vastaavasti ks. *Norros* 2007 s. 3.

¹⁹⁶ Tällaisen väitteen osalta ks. esim. *Koulu – Sisula-Tulokas – Tepora – Turunen* 2007 s. 285–292 ja siinä kuvattu varsin laajaa kritiikkiä kohdannut välitystuomio (annettu 21.2.2002, välimiehenä professori Mika Hemmo), jossa takuujan umpeutumisen jälkeen oli ilmennyt aliurakoitsijan aiheuttamia törkeää laiminlyöntiä osoittavia virheitä rakennuksen betonielementeissä takuujan päättymisen jälkeen. Tapauksessa arvioitiin urakoitsijan vastuuta aliurakoitsijoistaan YSE 1983 -ehtojen pohjalta ja ratkaisevaa oli se, vastasiko urakoitsija aliurakoitsijan laiminlyönnistä kuin omastaan, jolloin takuujan jälkeinen vastuu olisi tullut kysymykseen. Välimiesoikeus kuitenkin katsoi, että ”YSE ehtojen sanamuoto tuki varsin voimakkaasti kantaa, että urakoitsija vastaa takuujan jälkeen ainoastaan oman organisaationsa törkeästä laiminlyönnistä. Tapauksessa betonimassan valmistuksessa tapahtunut virhe, jota pidettiin törkeänä laiminlyöntinä, ei siten perustanut vastaajalle takuujan jälkeistä vastuuta.”, ks. emt. s. 291. Ratkaisua on kommentoinut oikeuskirjallisuudessa esim. *Tulokas* 2005 s. 407 ja varsin kriittisesti *Liukstala* 2004 s. 109.

¹⁹⁷ Vaatimuksen peruste syntyy yleisesti ottaen vasta sen jälkeen, kun peruste on muodostunut rakennuttajaa kohtaan, ks. *Norros* 2015 s. 264–265. *Norros* tosin mainitsee sopimusketjut tästä mahdollisena poikkeuksena. Vaatimuksen ennenaikaisuudesta rakennusurakassa YSE 1998 -ehtojen mukaan ks. hiljattain annettu ratkaisu KKO 2017:14, jossa urakoitsijan ennen taloudellista loppuselvitystä nostama saatavien suorittamista koskeva kanne ei ollut ennenaikainen. Vrt. ratkaisu KKO 1995:81, jossa YSE 1983 -ehtojen mukaisessa urakassa päädyttiin rakennuttajan esittämän kanteen osalta päinvastaiseen lopputulokseen.

¹⁹⁸ Yhteisvastuusta rahtaukseen liittyvässä sopimusketjussa ks. vastaavasti KKO 2003:98, jossa suoralle vastuulle alirahdinkuljettajan osalta oli merilain (674/1994) tuki. Ratkaisusta tarkemmin ks. esim. *Toivonen*, DL 2013 s. 702–704.

naan käyttämään elinkeinonharjoittajaan”.¹⁹⁹ Selvänä voidaan pitää, että myös yhteisvastuu voi näin ollen kuluttajasuhteissa tulla kysymykseen. Jos rakennusvirheestä kuluttajaa kohtaan on samanaikaisesti vastuussa urakoitsija sopimuksen perusteella ja aliurakoitsija kuluttajansuojalain perusteella, kysymys on kahdesta rinnakkaisesta korvausvastuusuhteesta yhteisvastuun edellyttämällä tavalla.

Ilman lainsäädännön tukea kysymys välittömän sopimussuhteen ylittävistä vaatimuksista sen sijaan on huomattavasti monitahoisempi. Kysymystä voidaan arvioida sekä sopimusvastuun kautta välittömän sopimussuhteen ylittävän vastuun perusteella että toisaalta sopimuksenulkoista kautta vahingonkorvauslakiin perustuvan vastuun näkökulmasta. Erityisesti sopimusperusteisia vaatimuksia sopimusketjuun sisältyvien suoritusportaiden ylittävästi on käsitelty oikeuskirjallisuudessa varsin perusteellisesti,²⁰⁰ mutta viimeaikaisen oikeuskäytännön valossa asiasta on silti paikallaan esittää eräitä kokoavia huomioita.

Sopimusketjuja koskeva oikeuskäytäntö oli pitkään niukkaa. Vuoteen 2008 mennessä sopimusketjuihin liittyviä kannanmäärityksiä oli esitetty korkeimmassa oikeudessa enintään ratkaisussa KKO 1988:11.²⁰¹ Tässä tapauksessa viallisten teräslevyjen valmistaja oli nimenomaisesti sitoutunut suoraan loppukäyttäjää kohtaan eräisiin korjaustoimenpiteisiin, mutta ei viallisuoksien aiheuttamien kustannusten tai vahinkojen korvaamiseen. Ratkaisussa päädyttiin valmistajan sitoumuksen mukaisesti siihen, että vastuu ei ulottunut viallisuuden aiheuttaman vahingon korvaamiseen.

Ratkaisuun sisältyvän oikeusohjeen ulottumisesta välittömän sopimussuhteen ylittävään vastuuseen sopimusketjuissa ei olla yksimielisiä oikeuskirjallisuudessa. Epäselväksi jäi se, olisiko vastuuta ilman nimenomaista sitoumusta ollut lainkaan.²⁰² Kaksiasianosaissuhteesta poikkeamiselle on

¹⁹⁹ Mainittuina reunaehtoina on esimerkiksi kuluttajansuojalain 8 luvun 35 §:n 2 momentin mukaan se, ettei oikeutta ole ”siltä osin kuin vaatimus perustuu muun kuin kyseisen elinkeinonharjoittajan antamaan sitoumukseen, joka asettaa tilaajan parempaan asemaan kuin [kuluttajansuojalain 8] luvun säännökset ilman mainittua sitoumusta”.

²⁰⁰ Ks. erityisesti *Hemmo* 1998 s. 269–288, *Norros* 2007 kokonaisuudessaan, *Saarnilehto*, DL 2009, *Norros*, LM 2008, *Ståhlberg*, DL 2010 s. 527 ss. ja *Norros*, LM 2013. Norjan oikeuden osalta laajasti sopimusperusteisesta vastuusta sopimusketjussa ks. *Tørum* 2006 s. 120–307 ja yhteisvastuusta sopimusketjussa emt. s. 445 ss.

²⁰¹ Ks. tosin *Lehtinen* 2006 s. 230, joka mainitsee myös ratkaisut KKO 1992:162, KKO 1999:19 ja KKO 2001:128 ”sopimusketjutyyppisinä” ratkaisuinä sikäli kuin ne koskevat vastuuta päämiehen sopimuskumppanille. Kyseessä ei niissä ole tässä tarkastelussa tarkoitettu sopimusketju, mutta ratkaisut ovat relevantteja yleisesti välittömän sopimussuhteen ylittävän vastuun näkökulmasta.

²⁰² Ks. *Hemmo* 1998 s. 290–291, jonka mukaan ratkaisusta olisi pääteltävissä, että ilman sitoumusta vastuuta ei olisi syntynyt. Vrt. esim. *Muukkonen*, LM 1988 s. 636–637, jonka mukaan korkein oikeus olisi tarkoittanut sulkea pois välittömän sopimussuhteen vastuun

kuitenkin oikeuskirjallisuudessa arvioitu olevan tietynlaista reaalista painetta.²⁰³ Sopimusketjujen näkökulmasta mainittujen reaalisten näkökohtien vaikutusta vastuun perusteltavuuteen on kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa perusteellisimmin tarkastellut Norros, joka vuonna 2007 katsoi senhetkisen oikeustilan sallivan välittömän sopimussuhteen ylittävät vaatimukset sopimusketjussa eräiden reaalisten edellytysten ja oikeudellisten reunaehtojen rajoissa.²⁰⁴

Sittemmin korkein oikeus on ottanut nimenomaisemmin kantaa sopimusketjuun sisältyviin vastuisiin: välittömän sopimussuhteen ylittäviä vaatimuksia sopimusketjun suoritusportaiden kesken on arvioitu ratkaisuisissa KKO 2008:31, KKO 2009:92 ja KKO 2013:33.²⁰⁵ Ratkaisuja yhdistää se, että yhdessäkään tapauksessa välittömän sopimussuhteen ylittävää vastuuta ei ole katsottu perustelluksi. Eroja on lähinnä siinä, kuinka jyrkin sanankääntein tai laajoin argumentein vastuu kulloinkin on torjuttu. Indikaatioita mahdollisesta linjan muutoksesta lienee tulkittavissa enintään siitä, miten korkeimman oikeuden argumentointityyli on tässä asiassa viime vuosien aikana kehittynyt.²⁰⁶ Pääsääntöisesti voitaneen joka tapauksessa katsoa, että kynnyks välittömän sopimussuhteen ylittävälle kanneoikeudelle sopimusketjussa on korkealla.

Ratkaisujen KKO 2008:31 ja KKO 2009:92 perustelujen mukaan edellytykset kaksiasianosaissuhteen ylittävälle sopimusperusteisille vaatimuksille ”perustuvat yleensä nimenomaiseen erillissäätelyyn”²⁰⁷ tai nimenomaiseen sitoumukseen.²⁰⁸ Argumentointi on niukkaa ja edustaa varsin torjuvaa suhtautumista vastuun mahdollisuuteen.²⁰⁹ Ratkaisussa KKO 2013:33 asiaa sen sijaan tarkastellaan laajemmin ja viittauksia on

---

mahdollisuuden. *Norros* 2007 s. 87–88 pitää ratkaisuun liittyvää oikeusohjetta niukkana, ottaen huomioon että lopputulosta ei varsinaisesti perusteltu eikä ratkaisussa varsinaisesti tullut vahvistetuksi muuta kuin että alemman suoritusportaan vastuu ei ylittänyt sitä, mihin tämä oli sitoutunut.

²⁰³ Ks. esim. *Norros* 2007 s. 3–6, *Hemmo* 1998 s. 197–198 ja rakennusurakan osalta *Laine* 1993 s. 245.

²⁰⁴ *Norros* 2007 laajasti, erityisesti 348–351.

²⁰⁵ Toisenlaisesta välittömän sopimussuhteen ylittävästä vastuusta ks. esim. ratkaisut KKO 1980 II 70, KKO 1992:3, KKO 1992:165 ja KKO 1999:19. Omanlaisestaan sopimusketjusta oli sinänsä kysymys myös ratkaisussa KKO 2014:61, mutta kysymys ei ollut virheeseen vetoamisesta sopimusketjun portaiden ylittävästi vaan viivästyssakon vyöryttämisestä sopimusketjun portaiden läpi.

²⁰⁶ Ks. esim. *Norros*, LM 2013 s. 942–943 ja 947–948.

²⁰⁷ Ks. KKO 2008:31, perustelujen kohta 7.

²⁰⁸ Ks. KKO 2009:92, perustelujen kohta 9.

²⁰⁹ Argumentointityyliä koskevista kritiikistä ks. esim. *Norros*, LM 2010 s. 435–438, *Norros*, LM 2013 s. 942 ja *Saarnilehto*, DL 2009b s. 363.

myös siihen, että vastuuta ei ole tarkoitettu torjua kategorisesti. Esimerkiksi Norros näkee tämän jossain määrin viitteenä linjan muutoksesta siten, että ratkaisu edustaisi paluuta vuotta 2008 edeltäneeseen oikeustilaan, jossa vastuun sallittavuus riippui reaalisista perusteista.²¹⁰ Lopputulos on kuitenkin kaikissa edellä mainituissa ratkaisuisa sama.

Riittävänä päätelmänä rakennuttajan aliurakoitsijaan kohdistuvasta kanneoikeudesta voitaneen tässä yhteydessä esittää, että jollei välittömän sopimussuhteen ylittävään vastuuseen rakennuttajaa kohtaan ole aliurakoitsijan toimesta nimenomaisesti sitouduttu tai vastuun sallittavuus ole kiinnitettävissä lain säännökseen, vastuu on viimeaikaisen oikeuskäytännön valossa varsin korkean kynnyksen takana.²¹¹ Vastuu ei kuitenkaan välttämättä ole poissuljettua, jos perusteet ovat riittävän painavat.²¹² Sopimusketjuihin liittyvän välittömän sopimussuhteen ylittävän vastuun osalta keskeistä on sen huomioiminen, että jos suoraa kanneoikeutta ei ole olemassa, kysymys ei ole yhteisvastuusta. Korvausvastuu kohdistuu silloin vain suoraan sopimuskumppaniin eikä kahteen rinnakkaiseen tahoon. Rakennuttajan, urakoitsijan ja aliurakoitsijan kohdalla tämä tarkoittaisi sitä, että vastuu kohdistuu vain urakoitsijaan, vaikka virhe alun perin olisikin aliurakoitsijan suorituksessa.

Jos kanneoikeus puolestaan on olemassa, rakennuttaja voi kohdistaa vaatimuksensa yhteisvastuullisesti urakoitsijaan ja aliurakoitsijaan. Silloin on olennaista sen arvioiminen, missä laajuudessa korvausvastuu tulee aliurakoitsijan osalta kysymykseen. Suoritushäiriön syntymistähän arvioidaan yleensä sen perusteella, mitä osapuolten kesken on sovittu.²¹³ Välittömän sopimussuhteen ylittävässä vastuussa suoritushäiriön määrittelevää sopimussuhdetta rakennuttajan ja aliurakoitsijan välillä ei kuitenkaan ole olemassa, joten suoritushäiriö on pyrittävä määrittelemään yhtäältä urakkasopimuksen ja toisaalta aliurakkasopimuksen kautta.

Rakennuttajan ei tulisi voida perusteettomasti parantaa urakkasopimukseen perustuvia oikeuksiaan vetoamalla mainitun sopimuksen sijaan urakoitsijan ja aliurakoitsijan väliseen sopimussuhteeseen; vastaavasti aliurakoitsijaa ei välittömän sopimussuhteen ylittävän vastuun perusteella saisi

²¹⁰ Norros, LM 2013 s. 947–948. Ks. myös *Sisula-Tulokas*, JFT 2014 ja *Toivonen*, DL 2013.

²¹¹ Esim. *Norros*, LM 2010 s. 437 ja *Saarnilehto*, DL 2009b s. 363.

²¹² Ratkaisun KKO 2013:33 johdosta *Norros*, LM 2013 s. 948, *Sisula-Tulokas*, JFT 2014 s. 183 ja *Toivonen*, DL 2013 s. 704–705.

²¹³ Ns. vastaavuusteoriasta ks. esim. *Mononen*, LM 2004 s. 1384, *Hemmo* 1994 s. 49–50 ja *Routamo*, LM 1980 s. 124. Virhearvioinnista rakennusurakassa laajasti ks. esim. *Laine* 1993 s. 67–138.

asettaa ankarampaan vastuuseen kuin mihin tämä on sitoutunut urakoitsijaa kohtaan aliurakkasopimuksessa.²¹⁴ Virheellisyys aliurakoitsijan ja rakennuttajan välisessä suhteessa jäsenyisi siksi mainittujen reunaehtojen rajoissa niin, että rakennuttaja voisi vedota aliurakoitsijaa kohtaan enintään pääurakkasopimuksessa määriteltyyn laatutasoon virheellisyyden määrittäjänä. Jos aliurakkasopimuksen edellyttämä laatutaso sen sijaan on pääurakkasopimuksessa määritettyä tasoa matalampi, aliurakoitsijan virhevastuu rajautuu siihen.²¹⁵ Rakennuttajaan nähden tämän laatutason ylittävästi vastaa vain urakoitsija.²¹⁶

Vastuun sisältö on muiltakin osin kiinnitettävä ketjun muodostaviin sopimussuhteisiin, minkä vuoksi lähtökohtana on esimerkiksi pidetty sitä, että osapuolet voivat vedota kumpaankin ketjussa esiintyvään vastuunrajoitukseen.²¹⁷ Myös esimerkiksi reklamaatioajat ja vastuuta määrällisesti tai perusteeltaan rajoittavat sopimusehdot sekä sopimuksiin sisältyvät riidantarkaisulausekkeet saattavat saada olennaista merkitystä tästä näkökulmasta.²¹⁸ Kysymykseen ei tässä yhteydessä ole mahdollista syventyä, mutta asiayhteyden moniulotteisuus on syytä ottaa huomioon mainittuja vastuusuhteita tarkasteltaessa.

Välittömän sopimussuhteen ylittävän vastuun ohella yhtä lailla mielenkiintoinen kysymys on se, voiko rakennuttaja esittää aliurakoitsijalle korvausvaatimuksia vahingonkorvauslain perusteella. Aliurakoitsija ja rakennuttajahan eivät yleensä ole keskenään sopimussuhteessa, jolloin sopimusvastuun yleinen syrjäyttävä vaikutus vahingonkorvauslain soveltamiseen ei

²¹⁴ *Norros* 2007 laajasti, esim. s. 167. Norroksen mukaan ”välittömän sopimussuhteen ylittävä vastuu voi tulla yksittäisessä tapauksessa kyseeseen ainoastaan, jos vastuu muodostuu perustelluksi kummastakin näkökulmasta”. Sopimuspuolien luottamuksen suojaaminen sopimusta kohtaan on Norroksen mukaan keskeisimpiä kysymyksiä sopimusketjuun liittyvien välittömän sopimussuhteen ylittävien vastuusuhteiden arvioinnissa (ks. emt. s. 349). Samansuuntaisesti ks. *Aarsheim* 2003 s. 86.

²¹⁵ Ks. *Norros* 2007 s. 292, jonka mukaan alempi suoritusporras voi ainakin lähtökohtaisesti vedota edukseen välittävän lenkin ja loppukäyttäjän väliseen sopimukseen.

²¹⁶ Vastaavaa periaatetta sovelletaan myös edellä viitatussa kuluttajansuojalain kontekstissa. Kuluttajansuojalain 8 luvun 35 §:n mukaan ”[j]os toimeksisaaja on käyttänyt apunaan toista elinkeinonharjoittajaa palveluksen suorittamisessa ja tämän elinkeinonharjoittajan suorittamassa palveluksen osassa on virhe, tilaajalla on oikeus kohdistaa virheeseen perustuva [–] vaatimuksensa myös mainittuun elinkeinonharjoittajaan”, kuitenkin mainitun säännöksen 2 momentin perusteella niin, että vastuu ei ylitä sitä, mihin elinkeinonharjoittaja on sitoutunut toimeksisaajaa kohtaan.

²¹⁷ Ns. *double limit* -sääntö, ks. *Norros* 2007 s. 347. Vastaavasti ks. *Hemmo* 1998 s. 282, jonka mukaan välittömän sopimussuhteen ylittävää vastuuta voimakkaasti vastaan puhuva seikka on juuri vastuuta rajoittavien sopimusehtojen kiertäminen.

²¹⁸ Riidantarkaisulausekkeiden merkityksen osalta ks. esim. Tanskan korkeimman oikeuden ratkaisu UfR 2014 s. 2042, jossa kysymys oli välityslausekkeiden sitovuudesta vahingonkorvausvelkojan sijaan tullutta vakuutusyhtiötä kohtaan.

ole yhtä voimakas.²¹⁹ Sopimussuhteen pelkällä olemassaololla ei muutukaan ole ratkaisevaa merkitystä sen kannalta, voiko osapuoli esittää toiselle vahingonkorvauslakiin perustuvia vaatimuksia, vaan olennaista on se, mihin *normiin* vastuu perustuu. Jos vastuun perusteena oleva normi on puhtaasti sopimuksenulkoinen, vahingonkorvauslaki voi tietyissä tilanteissa tulla kysymykseen myös sopimusperusteisen vastuun ohella.²²⁰

Tästä on vastaavasti esimerkkinä edellä mainitut sopimusketjuja koskeneet ratkaisut KKO 2008:31 ja KKO 2009:92. Ratkaisussa KKO 2008:31 vastuu ei tullut vahingonkorvauslain perusteella kysymykseen, sillä vaatimus perustui virheelliseen sopimussuoritukseen. Ratkaisussa KKO 2009:92 sen sijaan katsottiin olevan kysymys *sopimuksesta riippumattoman normin* rikkomisesta, minkä vuoksi sopimukseen perustuvan vastuusetelman olemassaoloa ei yksinään pidetty esteenä vaatimuksen käsittelemiselle vahingonkorvauslain perusteella. Myös Ruotsin korkein oikeus on ratkaisussaan NJA 2014 s. 760 katsonut, että sopimusketjussa esinevahingon kärsinyt voi esittää sopimuksenulkaisen vahingonkorvausvaatimuksen aiempaa suoritusporrasta kohtaan, jollei muuta johdu ”sopimuksista tai muista oikeussäännöistä”.²²¹

Rakennusurakan erityispiirteiden vuoksi vahingonkorvauslain soveltumisen arvioinnissa on otettava huomioon, että sopimuksenulkaiseen normiin perustuvat rikkomukset rikkovat yleensä jollakin tavalla myös sopimusta. Yleensä pakottavia (sopimuksenulkaisia) normeja rikkovaa suoritusta ei pidetä sopimuksen mukaisena suorituksena, joten vastuun perustuminen vahingonkorvauslakiin edellyttää käytännössä vastuukonkurrenssin sääntöjen soveltumista.²²² Sopimusvastuun ensisijaisuus asettaa tässä suhteessa tiettyjä rajoituksia deliktivastuun käyttöalalle, mutta ei sulje sen mahdollisuutta kategorisesti pois.²²³ Käytännössä sopimuksenulkoinen vastuu ra-

²¹⁹ *Norros* 2015 s. 96 viitteineen.

²²⁰ Esim. *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 262 ss. ja *Saarnilehto*, DL 2009b s. 363.

²²¹ Näin katsotaan myös oikeuskirjallisuudessa, ks. esim. *Lindskog* 2014 s. 363–364. Ks. myös ratkaisun NJA 2014 s. 760 perustelut, joiden mukaan ”[h]ar vid en kontraktskedja parten i det främre ledet råkat ut för en sakskada, kan han på utomobligatorisk skadeståndsrättslig grund vända sig direkt mot ett bakre led som vårdslöst har orsakat skadan, om inte något annat följer av en särskild rättsregel eller föranleds av avtal.” Tapauksessa vastuuta ei kuitenkaan syntynyt sopimuksenulkaisin perustein, sillä sopimusperusteisen vastuun katsottiin ulottuvan tarkastelun kohteena olevaan vahinkoon. Ks. myös esim. ratkaisu NJA 2009 s. 16. Norjan oikeuden osalta laajasti ks. *Tørum* 2006 s. 352–389.

²²² Vastuukonkurrenssista ks. esim. *Hakulinen* 1965a s. 241–242 ja *Hemmo* 1998 s. 328–343.

²²³ Vrt. tosin Ruotsin oikeudesta NJA 2007 s. 758, jossa oikeus sopimuksenulkaiseen korvaukseen riippui muun muassa siitä, että omistaja ja pääurakoitsija olivat keskinäisessä

kennuttajan ja aliurakoitsijan välillä edellyttää muiden sopimuksenulkoi-
sen korvausvastuun edellytysten ohella ennen kaikkea sitä, että aliurakoit-
sijan rikkoma normi on aidosti sopimuksenulkoinen, mutta toisaalta myös
sitä, ettei mainittua normia tai siihen liittyvää vastuuta ole tehokkaasti
modifioitu rakennuttajan ja aliurakoitsijan välisessä suhteessa.²²⁴

Arvioitava on siis, mikä on esimerkiksi aliurakoitsijan ja urakoitsijan
välisen sopimuksen merkitys rakennuttajaan nähden. Sopimuksen kaksi-
asianomaisuuden periaatteen mukaan sopimuksen oikeusvaikutukset rajau-
tuvat vain sopimuksen osapuoliin,²²⁵ eikä sopimuksen osapuolilla ole valtaa
sopia mitään kolmannen haitaksi tai muuten heikentää kolmannen asemaa
siitä, mikä se olisi ilman osapuolten sopimusta.²²⁶ Jos aliurakoitsijan ja
urakoitsijan välinen sopimus rajoittaisi sellaisia sopimuksenulkoisia oi-
keuksia, jotka rakennuttajalla olisi käytettävissään ilman mainittua sopi-
musta, kysymys olisi käytännössä kolmannen haitaksi sopimisesta.²²⁷ Ali-
urakoitsijan ja urakoitsijan välistä sopimusta ei siksi suoraan voi ulottaa
koskemaan rakennuttajaa silloin, kun kysymys on aidosti sopimuksenul-
koisesta vahingosta rakennuttajan ja aliurakoitsijan välillä.²²⁸

Kysymystä voi toisaalta lähestyä myös rakennuttajan ja urakoitsijan
välisen sopimuksen näkökulmasta, erityisesti silloin, jos rakennuttajan ja
urakoitsijan välinen sopimus kattaa *nimenomaisesti* myös sopimuksenul-
koiset vahingot mainitussa suhteessa.²²⁹ Yleinen pääsääntöhän on tässäkin
mielessä se, että sopimuksen oikeusvaikutukset rajautuvat sen osapuo-
liin.²³⁰ Rakennuttajan ja aliurakoitsijan välistä vastuuta lähestyttäessä kysy-
mys on siitä, voiko aliurakoitsija sopimuksenulkoi-
sen vastuun välttääkseen vedota rakennuttajan ja urakoitsijan väliseen sopimukseen. Sopimusketju-
ihin liittyvissä vastuua-
setelmissä on sinänsä pidetty mahdollisena, että
alempi suoritusporras voi vedota edukseen myös välittävän lenkin ja lop-

---

suhteessaan sopineet kattavista vastuunrajoitusehdoista. Ratkaisua on kuitenkin arvosteltu, kritiikistä ks. esim. *Norros* 2015 s. 97–98. Lisäksi ratkaisun NJA 2014 s. 760 perusteluissa todetaan kyseisen ratkaisun ennakkotapausarvon olevan rajallinen siihen liittyvien sopimuskellisten erityispiirteiden vuoksi, ks. perustelujen kohta 11.

²²⁴ Laajasti ks. *Lehtonen*, OTJP 2015 kokonaisuudessaan, esim. s. 218–221, 248–256 ja 262–264. Samansuuntaisesti ks. *Norros* 2015 s. 84–86.

²²⁵ Ks. esim. *Hakulinen* 1965a s. 35 ja *Hemmo* 1998 s. 253. Ajatuksen taustalla on *privity of contract* -opin mukainen toimijoiden suojaaminen tarkoitukseton sitoutumista vastaan.

²²⁶ Ks. esim. *Norros* 2007 s. 279 ja *Hemmo* 1998 s. 253.

²²⁷ *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 251.

²²⁸ Sopimuksesta riippumattomuudesta laajasti ks. *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 215–264, *Norros*, LM 2010 ja *Ståhlberg*, DL 2010. Vastaavasti Ruotsissa ks. *Lindskog* 2014 s. 363–364.

²²⁹ Ks. esim. *Lehtonen*, OTJP 2015 s. 250. Harvinaista on tosin se, että vastuunrajoitukset ulotettaisiin nimenomaisesti koskemaan myös aliurakoitsijoiden aiheuttamia sopimuksenulkoisia vahinkoja.

²³⁰ Ks. esim. *Hemmo* 1998 s. 253, *Norros* 2007 s. 2 ja *Taxell* 1972 s. 484.

pukäyttäjän välisiin vastuunrajoituksiin.²³¹ Tämä sääntö on kuitenkin siinä määrin sopimusoikeudellinen, ettei sitä suoraan voine ulottaa vahingonkorvauslain mukaiseen vastuuseen.²³²

Perustavanlaatuisen lähtökohta on, ettei sopimuksen vastuuta rajoittavia ehtoja tulisi voida kiertää vetoamalla vahingonkorvauslain mukaiseen korvausvastuuseen.²³³ Aliurakoitsijaan kohdistuvaa sopimuksenulkoista vaatimusta ei kuitenkaan lähtökohtaisesti liene syytä pitää urakoitsijaan kohdistuvan vastuunrajoituksen kiertämisenä, kun rakennuttajan vaatimus kohdistuu aliurakoitsijaan eikä vastuunrajoitusehdon kohteena olevaan urakoitsijaan. Viime kädessä tämä riippuu sopimuksen sanamuodosta.²³⁴ Kolmannen hyväksi sopiminen on nimittäin mahdollista,²³⁵ joten on mahdollista, että rakennuttajan ja urakoitsijan välisen sopimuksen vastuunrajoitus tulisi kysymykseen aliurakoitsijan hyväksi annettuna sitoumuksena.

Sopimus kolmannen hyväksi -tunnusmerkistön täyttymisen on kuitenkin yleensä katsottu edellyttävän sopijapuolten todella tarkoittaneen muodostaa kolmannelle tehokkaan oikeuden.²³⁶ Siksi rakennuttajan ja urakoitsijan välisten vastuunrajoitusehtojen ei ainakaan pääsääntöisesti voitane katsoa pelkällä olemassaolollaan estävän sopimuksenulkoisia vaatimuksia rakennuttajan ja aliurakoitsijan välillä edes silloin, kun rakennuttajan ja urakoitsijan välillä on suljettu pois sopimuksenulkoiset vahingot. Poikkeuksen on katsottava muodostavan se, jos ehto on nimenomaisesti ulotettu myös aliurakoitsijaan.²³⁷

Lopuksi voidaan huomata, että sopimusketjuihin liittyy mielenkiintoisia erityispiirteitä edellä käsiteltyyn ns. *toissijaiseen vahingonaiheuttajaan* liittyvään argumentaatioon.²³⁸ Jos sopimusketjussa rinnakkainen korvaus-

²³¹ *Norros* 2007 s. 292.

²³² *Norros* 2015 s. 96.

²³³ Ks. esim. *Hemmo* 1998 s. 340, *Norros* 2015 s. 85, *Hakulinen* 1965a s. 242, *Mononen* 2004 s. 254–255, *Saarnilehto*, DL 2009b s. 362 ja *Norros*, LM 2010 s. 438–439.

²³⁴ Ruotsissa vastaavasti ks. *Lindskog* 2014 s. 364. Suomessa myöskään suppean tulkinnan periaate tuskin on tässä vailla merkitystä. Suppean tulkinnan periaatteesta ks. esim. ratkaisun KKO 1992:178 perustelut.

²³⁵ Nimenomaisesti sopimusketjujen kontekstissa ks. *Norros* 2007 s. 279. Ruotsissa vastaavasti ks. esim. *Adlercreutz* 2002 s. 142–145.

²³⁶ Ks. esim. *Hakulinen* 1965a s. 192–195 ja *Norros* 2007 s. 279. Vastaavasti norjalaisessa oikeudessa ks. *Tørum* 2006 s. 377 ss., joka on lähestynyt asiaa vastakkaisesta suunnasta vahingonaiheuttajan näkökulmasta. Ks. myös *NJA* 2007 s. 758, jossa omistaja ja pääurakoitsija olivat keskinäisessä suhteessaan sopineet kattavista vastuunrajoitusehdoista eikä omistajalla siksi ollut oikeutta sopimuksenulkoiseen korvaukseen aliurakoitsijalta. Ratkaisua on kuitenkin tältä osin arvosteltu sekä ruotsalaisessa että suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa, ks. esim. *Norros*, LM 2008 s. 650.

²³⁷ Ks. myös UNIDROIT PICC 5.2.3 artikla ja esim. *Norros* 2007 s. 279.

²³⁸ Luku 3.3 edellä ja *Hemmo* 1998 s. 341–343.

vastuu syntyisi deliktin perusteella, aliurakoitsija ei olekaan vastaavalla tavalla toissijaisessa roolissa vahingon aiheuttamisessa vaan oikeastaan ensisijaisessa. Asetelma on siis nurinkurinen edellä esitettyyn asetelmaan nähden, jossa sopimuksenulkoisen eli valvova taho on samalla selkeästi toissijainen taho suorituksen kannalta. Olennaista on kuitenkin, että *vastuutahona* arvioituna aliurakoitsija on silti rakennuttajaan nähden toissijainen. Onhan sopimusketju alun alkaenkin rakennettu sille ajatukselle, että ensisijainen vastuutaho on sopimuskumppani. Kuten todettu edellä, sopimusvastuun ensisijaisuudella ei kuitenkaan Suomessa ole sopimuksenulkoiseen vastuuseen perustuvaan vaihtoehtoiseen korvausvelalliseen nähden suoraan poissulkevaa vaikutusta, joten kysymys on tässä lähinnä argumenttitason huomiosta.

3.5 Erillisille normeille rakentuva yhteisvastuukenttä rakennusurakassa

Edellä on käsitelty erillisiin normeihin perustuvaan yhteisvastuuseen liittyviä velvoiteoikeudellisia pääsääntöjä kategorioittain eräiden rakennusurakkaan keskeisesti liittyvien vastuusuhteiden kontekstissa. Tarkastelussa on ollut yhteisvastuu erillisten sopimusperusteisten normien perusteella yhteistä sopimusvelkojaa kohtaan ensinnäkin urakoitsijan ja suunnittelijan ja toisaalta urakoitsijan ja valvojan yhteisvastuun näkökulmasta; yhteisvastuu sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen normin yhdistelmän perusteella urakoitsijan ja rakennusvalvontaviranomaisen näkökulmasta; sekä yhteisvastuu sopimusketjussa urakoitsijan ja aliurakoitsijan yhteisvastuun näkökulmasta. Kuhunkin kategoriaan liittyy rakennusurakan monimuotoisen vastuukentän vuoksi runsaasti myös muita mahdollisia yhteisvastuusuhteita, joista osaa on toisinaan sivuttu myös oikeuskirjallisuudessa.²³⁹ Näitä käsitellään lyhyesti seuraavassa sen hahmottamiseksi, miten yhteisvastuu käytännössä toteutuu rakennusurakassa. Itsestään selvistä syistä tarkastelu ei ole tyhjentävä, sillä erilaisia variaatioita on rakennusurakan erityispiirteiden vuoksi todellisuudessa lukematon määrä.

Yhteisvastuuta erillisten sopimusperusteisten normien perusteella yhteistä sopimusvelkojaa kohtaan on edellä luvussa 3.2 käsitelty urakoitsijan ja suunnittelijan yhteisvastuun kontekstissa. Yhteisvastuu voi urakoitsijan

²³⁹ Esimerkiksi pääsuunnittelijan ja erityissuunnittelijan välisestä yhteisvastuusta ks. *Lehtonen*, BLF 2013 s. 60–77, huolellisuusvelvoitteen laiminlyöminen yhteisvaikutuksesta ks. *Marjasuo*, OTJP 2013 s. 48.

ja suunnittelijan välillä tulla kysymykseen joko yhden yhteisen tai kahden päällekkäisen vahingon perusteella. Tämä riippuu käytännössä siitä, onko vahinko aiheutunut suunnitteluvirheen ja rakennusvirheen yhteisvaikutuksesta vai sellaisesta suunnitteluvirheestä, jonka voidaan katsoa olleen sekä suunnittelijan että huomautusvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi urakoitsijan vastuulla. Luvussa 2.2 käsitelty rakennuttajaan sopimussuhteessa olevan valvojan ja urakoitsijan yhteisvastuu hahmottuu vastaavalla tavalla. Kyse on kahdesta päällekkäisestä vahingosta. Jos urakoitsijan vastuulla oleva rakennusvirhe on aiheutunut niin, että sen aiheutuminen muodostaa myös valvojan laiminlyönnin rakennuttajan ja valvojan välisen sopimuksen perusteella, niin urakoitsija ja valvoja saattavat olla virheen aiheuttamista vahingoista yhteisvastuussa rakennuttajaa kohtaan. Valvojan vastuun tulee kuitenkin rajautua siihen, mitä se on rakennuttajan ja valvojan välisen sopimuksen perusteella, ja vastaavasti valvojan laiminlyönnin arviointi perustuu tähän sopimukseen.

Yhteisvastuu erillisten sopimusperusteisten normien perusteella voi aiheutua myös sellaisten tahojen kesken, jotka suorittavat samankaltaisia osia rakennuttajan tilaamasta kokonaisuudesta. Silloin kysymys on pääsääntöisesti yhden yhteisen vahingon tyyppitilanteesta. Esimerkiksi jaeuissa urakoissa²⁴⁰ urakoiden välisiin rajapintoihin saattaa liittyä paitsi aukkoja myös päällekkäisyyksiä, mikä saattaa aiheuttaa rinnasteisuutta myös korvausvastuissa rakennuttajaa kohtaan. Myös suunnittelijoiden keskinäisessä vastuussa rakennuttajaa kohtaan saattaa esiintyä päällekkäisyyksiä niin sisällöllisesti kuin erilaisten huolellisuusvelvoitteidenkin rajoissa.²⁴¹ Vastaavaa mahdollisuutta on pohdittu oikeuskirjallisuudessa kotimaisiin yleisiin ehtoihin sisältyvien tarkastus- ja huolellisuusvelvoitteiden laiminlyöntien näkökulmasta.²⁴² Näissä arviointi kytkeytyy olennaisesti eri sopimusten suoritusrajapintoihin.²⁴³ Yhteisvastuu voi tulla kysymykseen sil-

²⁴⁰ Erilaisista urakkamuodoista ks. esim. *Oksanen – Laine – Kaskiaro* 2010 s. 61–74 ja *Liuksiala* 2004 s. 41–54. Jaetusta urakoista ks. viimeksi mainittu s. 43–45.

²⁴¹ Ks. *Lehtonen*, BLF 2013 s. 60–77, päätyen siihen, että yhteisvastuu on mahdollinen.

²⁴² Ks. *Marjasuo*, OTJP 2013 s. 48, joka ei kuitenkaan ota kantaa varsinaiseen yhteisvastuun syntymiseen vaan nostaa lähinnä esiin tällaisen mahdollisuuden.

²⁴³ Esimerkiksi kotimaisissa YSE 1998 -ehtoihin pohjautuvissa rakennusurakoissa saatetaan usein jaotella urakka pääurakkaan ja sivu-urakoihin, jotka alistetaan pääurakkaan nimenomaisella rakennuttajan ja urakoitsijoiden välisellä alistamissopimuksella. Ks. RT-80271, Sivu-urakan alistamissopimus. Tällainen järjestely tulee kansainvälisissä urakoissa kuitenkin harvoin kysymykseen. Yhteisvastuun mahdollisuuteen vaikuttaa joka tapauksessa luonnollisesti se, mitä mahdollisessa alistamissopimuksessa on sovittu. Sivu-urakan alistamissopimukseen liittyvästä oikeuskäytännöstä ks. esim. KKO 1992:178, jossa kysymys oli sivu-urakoitsijan rakennuttajaan kohdistamasta vaatimuksesta.

loin, jos vahinko on aiheutunut kummankin velallisen vastuulla olevasta syystä.

Erillisiin sitoumuksiin perustuvaa yhteisvastuuta voi tietysti syntyä nimenomaisinkin yhteisvastuusitoumuksin. Esimerkiksi omavelkaiset takaukset suorituksen vakuutena voidaan suoraan lukea yhteisvastuusitoumuksiksi:²⁴⁴ takauslain (361/1999) 2 §:n mukaan omavelkaisella takauksella tarkoitetaan takausta, jonka mukaan ”takaaja vastaa päävelasta niin kuin henkilökohtaisesti vastuussa oleva velallinen”.²⁴⁵ Muunlaisia vakuuksia voitaneen vastaavasti pitää yhteisvastuuna sitoumuksen määräämässä laajuudessa.²⁴⁶ Yhteisvastuu voi ulottua korvauksen suorittamiseen, mutta ei välttämättä luontoissuoritukseen.²⁴⁷ Kysymys on kuitenkin silloin edellä kuvattuihin yhteisvastuuasetelmiin nähden hieman erityyppisestä asetelmasta, koska yhteisvastuusitoumuksen perusteella suoritettava korvaus ei varsinaisesti ole vahingonkorvaus. Aiheeseen ei siksi syvennytä tässä.

Toisena kategoriana yhteisvastuu voi perustua myös sopimuksen ja deliktin yhdistelmään. Edellä käsitelty tätä kategoriaa edustava yhteisvastuuasetelma perustuu urakoitsijan ja rakennusvalvontaviranomaisen yhteisvastuuseen rakennuttajaa kohtaan. Viranomaisen ja urakoitsijan yhteisvastuussa on tällöin kysymys kahdesta päällekkäisestä vahingosta. Toisenlaisissa rakennusurakkaan sijoittuvissa vastuusuhteissa voi tosin myös olla kysymys yhdestä yhteisestä vahingosta, vaikka yhteisvastuu perustuisikin toisen osalta sopimukseen ja toisen osalta deliktiin. Tällainen voisi olla tilanne, jos katsottaisiin esimerkiksi, että rakennusvalvontaviranomaisen vastuulle kuuluva valvontavastuu osittain kuuluisi sopimuksen perusteella myös urakkakohteen valvojana toimivalle konsultille, ja vahinko olisi aiheutunut tämän valvontavastuun laiminlyönnin johdosta. Edelleen asetelma voisi tulla kysymykseen rakennusurakassa yleisemminkin esimerkiksi henkilö- tai esinevahingon osalta silloin, kun vahingon aiheutumiseen on

²⁴⁴ Takauksista yhteisvastuun muotona ks. *Norros* 2012 s. 206–207.

²⁴⁵ Omavelkaisista takauksista yleisesti ks. esim. *Ylöstalo* 1969 s. 142–145.

²⁴⁶ Ks. myös esim. YSE 1998 § 36, jonka mukaan urakoitsijan on asetettava vakuus ”[u]rakkasopimuksen kaikinpuolisesta täyttämisestä ja ennakkomaksujen takaisinmaksamisesta”. Vastaavasti ks. FIDIC Silver Book kohta 4.2 ja FIDIC Gold Book kohta 4.2, joka ei myöskään koske omavelkaista takausta.

²⁴⁷ Vakuudet ovat erityisesti kansainvälisissä hankkeissa yleensä first demand -tyyppisiä, jotka rajautuvat maksuvelvollisuuksiin. First demand -vakuuksista ks. esim. *Lehtinen* 2006 s. 118–119. Sen sijaan omavelkaisten takausten osalta tilanne on eri, sillä takaus koskee koko suoritusta. Tältä osin ks. myös nimenomaisesti esim. YSE 1998 -ehtojen § 87, jonka mukaan ”takaajalla on ensisijainen oikeus suorittaa jäljellä oleva rakennustyö loppuun, mikäli työ suoritetaan sellaisen johdon alaisena, että tilaaja voi sen kohtuudella hyväksyä”.

useampi osallinen. Näin on asian laita esimerkiksi sopimusketjussa, jossa urakoitsija saattaisi vastata rakennuttajaa kohtaan sopimuksen perusteella ja aliurakoitsija tietyin edellytyksin vahingonkorvauslain perusteella. Ratkaisevaa on se, että toinen osapuoli on sopimusperusteisessa ja toinen sopimusenulloisessa vastuussa.

Deliktin osalta määrääväksi muodostuu edellä sanotun ohella se, soveltuuko vahingonkorvauslaki ylipäätään vahingonkäräjän ja vahingonaiheuttajan väliseen suhteeseen. Tämä on rakennusurakassa lähtökohtaisesti sopimusperusteisten vastuusasetelmien vuoksi poikkeuksellista, mutta sinänsä mahdollista. Korvausvastuun edellytyksiin ja laajuuteen voi myös liittyä merkittäviä eroja, mikä saattaa vaikuttaa vastuisiin sellaisin seurauksin, että yhteisvastuu ei tule kysymykseen, vaikka vahingonaiheuttajia tosiasiassa olisikin kaksi. Urakoitsijan ja valvojan tapauksessa tämä voi vaikuttaa niin, ettei tuottamuskynnys välttämättä ylity jälkimmäisen osalta tai vahinkoa ei muuten saada näytettyä toteen. Vastaavasti sopimusperusteisen ja sopimusenulloisen valvojan välillä korvausvastuun arviointi eri vastuumuotojen mukaisesti saattaa johtaa erilaisiin lopputuloksiin sekä korvausvastuun laajuuden että olemassaolon kannalta. Kysymys ei kuitenkaan ole sopimusperusteiseen korvaustiehen liittyvästä poissulkevasta tai varsinaisesti edes korostavasta vaikutuksesta, vaan siitä, että korvausvastuun edellytykset eroavat toisistaan sopimusperusteisessa ja sopimusenulloisessa suhteessa.

Tältä osin voidaan kiinnittää huomiota myös yhteisvastuun mahdollisuuden urakoitsijan ja sellaisen suunnittelijan osalta, joka ei ole rakennuttajaan sopimussuhteessa.²⁴⁸ Tällainenkin vastuusuhte voisi tulla tarkasteltavaksi sopimuksen ja deliktin yhdistelmään perustuvan yhteisvastuun näkökulmasta. Ratkaisevaa on se, onko suunnittelijan korvausvastuulle tosiasiassa perusteet sopimusenulloisen normiston perusteella. Huomiota on kiinnitettävä siihen, että suunnittelijan vastuu ei perustu tällöin vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:ään kuten rakennusvalvontaviranomaisen osalta edellä vaan yleisesti vahingonkorvauslakiin. Muiden vahingonkorvausvastuuseen liittyvien näkökohtien ohella on tässä tapauksessa otettava huomioon aineettoman suorituksen mahdolliset erityispiirteet vahingonkorvausvastuun kannalta,²⁴⁹ ja lisäksi vastaavat huomiot kuin aliurakoitsijan sopimusenulloisesta vastuusta on esitetty edellä. Yhteisvastuu edellyttää, että rikottu normi on aidosti sopimusenulloinen ja että vahinko samalla muodostaa virheen myös urakasopimuksen alla. Silloin rakennuttaja voisi

²⁴⁸ Hemmo 1998 s. 342.

²⁴⁹ Tästä ks. esim. Lehtonen, OTJP 2015 s. 231–235 viitteineen.

esittää korvausvaatimuksen urakoitsijalle sopimusperusteisesti ja suunnittelijalle sopimuksenulkoisesti. Lisäksi edellytyksenä on se, ettei rakennuttaja ole urakkasopimuksessa tehokkaasti luopunut suunnittelijan hyväksi oikeudestaan esittää sopimuksenulkoisia korvausvaatimuksia tällaisten vahinkojen perusteella.

Vastaavanlaiseen asetelmaan perustuvaa urakoitsijan ja suunnittelijan yhteisvastuuta rakennuttajaa kohtaan voi toisaalta lähestyä myös sopimusketjuna. Kolmantena kategoriana edellä on käsitelty yhteisvastuuta sopimusketjun suoritusportaiden välillä. Aliurakoitsijan ja urakoitsijan rakennuttajaan kohdistuvan yhteisvastuun osalta todettiin, että yhteisvastuu voi tulla kysymykseen, jos välittömän sopimussuhteen ylittävä vastuu tulee kyseeseen rakennuttajan ja aliurakoitsijan välillä.

Suunnittelijan ja urakoitsijan yhteisvastuu on vastaavasti olennainen kysymys, sillä sopimusketjuja ei ole tarpeen nähdä rajautuvaksi vain fyysisiin suorituksiin.²⁵⁰ Jos urakoitsija on rakennuttajaan nähden kokonaisvastuussa ja hankkinut suunnittelun alihankintana, rakennuttaja saattaisi vaatia korvausta suunnitteluvirheen perusteella sekä urakoitsijalta että suoritusportaan ylittävästi suunnittelijalta. Ratkaisevaa tässäkin on se, olisiko rakennuttajalla käytettävissään suora kanneoikeus myös urakoitsijaan sopimussuhteessa olevaa suunnittelijaa kohtaan. Oikeustila ei kuitenkaan ole selvä, kuten edellä on todettu. Jos vastuu tulee kysymykseen, suunnittelijan ja rakennuttajan välistä vastuuta on arvioitava kummankin asetelmaan liittyvän sopimuksen perusteella. Rakennuttaja ei saisi välittömän sopimussuhteen ylittävästi päästä oikeudellisesti parempaan asemaan kuin minkä rakennuttajan ja urakoitsijan välinen sopimus mahdollistaa, ja toisaalta suunnittelija ei saisi rakennuttajan suoran kanneoikeuden myötä joutua huonompaan asemaan kuin urakoitsijan ja suunnittelijan välisen sopimuksen perusteella.

Rakennusurakan erityispiirteiden osalta voidaan todeta, että oman haasteensa sopimusketjuihin liittyvän yhteisvastuun asiayhteyteen asettavat rakennusurakalle toisinaan ominaiset pitkät alihankintaketjut. Rakennuttaja ei aina välttämättä edes tiedä, kuka virheen aiheuttanut aliurakoitsija tosiasiassa on. Tämä pyritään käytännössä usein ratkaisemaan sopimuksellisesti niin, että rakennuttaja vaatii urakoitsijaa hyväksyttämään käyttämässä aliurakoitsijat rakennuttajalla ja lisäksi kieltämään aliurakoitsijoiden ketjutuksen ilman erillistä hyväksyntää niin, että alihankintaketju pysyy rakennuttajan hallittavissa mittasuhteissa. Ongelma on kuitenkin yhteis-

²⁵⁰ Edellä esitetysti ks. esim. *Hoppu*, LM 2007 s. 929–930.

vastuusuhteidenkin kannalta relevantti silloin, kun sopimuksellisesti tällaisia mahdollisuuksia ei ole erikseen estetty.

Lopuksi on vielä esitettävä eräitä huomioita artikkelin rajauksen johdosta. Ensinnäkin on otettava huomioon, että tässä kirjoituksessa tarkastelu on rajattu kahteen velalliseen ja yhteen velkojaan perustuvaan yhteisvastuusetelmaan. Tosiasiassa useampaankin velalliseen perustuva yhteisvastuu on mahdollinen, ja silloin yhteisvastuu voi syntyä myös edellä kuvattujen vastuusuhteiden yhdistelmänä. Esimerkkinä tällaisesta yhteisvastuusta voitaisiin mainita tilanteet, joihin liittyy sekä suunnittelua, materiaalien valmistusta että erilaisia työnsuorituksia. Konkreettisesti esimerkiksi pinnoitteisiin liittyvä virheellisyys voi yhtä lailla aiheutua pinnoitteen valmistajan toimesta, suunnittelijan materiaalivalintojen vuoksi, tai pinnoituksen toteutuksessa urakoitsijan toimesta. Vastaavasti esimerkiksi vedeneristys voidaan sekä suunnitella, toteuttaa että valmistaa puutteellisesti. Esimerkkejä on lukematon määrä.

Toiseksi tarkastelu on rajattu vahingonkorvausvelkaan, joten vahingonkorvauksen kanssa vaihtoehtoiset velkojan oikeuskeinot on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Kuten edellä on esitetty, omanlaisiaan erityispiirteitä voi kuitenkin liittyä esimerkiksi sopimussakkoihin, hinnanalennusvaatimukseen ja yleisemminkin erilaisten vahinkolajien välisiin rajapintoihin. Tilanteet ovat moninaisia, eikä niihin tässä yhteydessä ole mahdollisuutta syventyä. Myös tässä suhteessa vastuusetelmien moniulotteisuus on otettava huomioon yhteisvastuuta koskevia vastuukysymyksiä tarkasteltaessa.

4 VASTUUN JAKAUTUMISESTA VELALLISTEN KESKINÄISESSÄ SUHTEESSA

4.1 Yhteisvastuun suhde takautumiseen

Edellä on käsitelty laajasti yhteisvastuun edellytyksiä ja määräytymistä erilaisissa vastuusuhteissa. Yhteisvastuuseen liittyy myös keskeinen lisäkysymys siitä, miten vastuu viime kädessä jakautuu velallisten kesken. Tarkasteltavaksi tulee seuraavassa ensin se, mikä merkitys takautumisoikeudella on yhteisvastuun määrittelyssä. Tämän jälkeen kiinnitetään tarkemmin huomiota siihen, miten yhteisvastuu vaikuttaa takautumisoikeuden määräytymiseen erilaisissa vastuusuhteissa ja mikä on takautumisoikeuden laajuus. Artikkelin viimeisessä luvussa kiinnitetään huomiota eräisiin yhteisvastuuseen ja takautumiseen liittyviin prosessuaalisiin näkökohtiin.

Yhteisvastuu edellyttää edellä kuvatusti kahden rinnasteisen vahingonkorvausvelkasuhteen olemassaoloa. Normatiivisesti yhteisvastuun määrittelmään ei ole tapana kytkeä takautumista.²⁵¹ Yhteisvastuuhan jo sanana kuvastaa enemmänkin *vastuun* rinnasteisuutta vahingonkärsijän kannalta kuin sen viimekätistä jakautumista vahingonkorvausvelallisten kesken. Vastaavasti yhteisvastuutilanteiden hahmottaminen myös velvoiteoikeudellisesti itsenäisten velvoitesuhteiden kautta johtaa sen korostumiseen, että yhteisvastuun perusteena olevat velvoitesuhteet velkojan ja velallisten välillä ovat erillisiä mahdolliseen takautumisen perusteena olevaan velallisten keskinäiseen suhteeseen nähden.²⁵² Sanotusta seuraa, ettei yhteisvastuun määrittelyyn oikeastaan vaikuta, syntykö takautumisoikeutta lainkaan.²⁵³ Huomio on keskeinen, sillä kysymys takautumisoikeuden olemassaolosta ei välttämättä ole ylipäättään aivan yksioikoinen. Kysymys voi siten määritelmällisesti olla yhteisvastuusta, vaikka velallisten kesken ei olisi takautumismahdollisuutta.

Määritelmällisen merkityksen vaikutus hahmottuu erityisen selvästi silloin, jos velkoja on esittänyt korvausvaatimuksen vain yhtä vahingonkorvausvelallista kohtaan. Reaalista näkökulmasta voi kieltämättä olla vähemmän luontevaa puhua yhteisvastuusta, jos vaatimus on alun perinkin esitetty vain yhtä kohtaan ja takautumismahdollisuutta ei syystä tai toisesta ole olemassa.²⁵⁴ Jos oikeutta takautumiseen ei ole, kysymys näyttäytyy käytännössä aivan tavallisena korvausvastuuna – ainoa ero velallisen näkökulmasta on se, että vastuuta *olisi voinut* olla jakamassa toinenkin vastuutaho. Aineellisoikeudellisesta näkökulmasta asialla ei tästä huolimatta ole merkitystä yhteisvastuun määrittelyn kannalta, vaan

²⁵¹ Ks. esim. *Norros* 2012 s.203–212, *Saarnilehto* 2007 s. 185–186, *Hemmo* 2005 s. 117–118 ja *Virtanen* 2011 s. 324–326, joissa tarkastelu kiteytyy juuri rinnasteisen korvausvastuiden olemassaoloon ja takautumista käsitellään selvästi erikseen, jos lainkaan. *Wrede* 1942 s. 21 toteaa nimenomaisesti että kaikissa tilanteissa takautumisoikeutta yhteisvastuun perusteella ei synny. *Hemmo* 2005 s. 117 vastaavasti lähtee siitä, että velallisten keskinäistä suhdetta on pidettävä erillisenä velkojaan kohdistuvaan suhteeseen nähden. Sen sijaan esim. *Saxén* 1975 s. 325 pitää regressiä yhteisvastuun ”tärkeänä ainesosana”, mutta kannanotto kuvastanee pikemminkin kysymysten keskeistä yhteyttä toisiinsa kuin määritelmällistä edellytystä.

²⁵² Ks. esim. *Wrede* 1942 s. 121 ja *Hemmo* 2005 s. 117.

²⁵³ Hieman samantyyppisellä logiikalla esim. *Kaisto* 2015 s. 46 katsoo, ettei oikeustoimen tunnusmerkistöön ”ole tarpeen lukea, että tahdonilmaisu todella saa aikaan sisältönsä mukaiset vaikutukset”.

²⁵⁴ Tästäkin voidaan erottaa takautumismahdollisuuden olemassaolo oikeudellisesti ja käytännössä. Takautumismahdollisuus voisi oikeudellisesti olla olemassa, mutta käytännössä puuttua esimerkiksi toisen velallisen maksukyvyttömyyden vuoksi. Artikkelissa tarkastellaan kuitenkin lähinnä ensiksi mainittua eli takautumisoikeuden oikeudellista perustetta. Prosessuaalisiin näkökohtiin palataan luvussa 5.

kysymys on enemmänkin prosessuaalinen.²⁵⁵ Havaintoa tulisi kenties siksi ennemminkin pitää reaalisena argumenttina sen puolesta, että takautumismahdollisuuden tulisi yhteisvastuutilanteissa olla olemassa. Tältä osin asiaan palataan jäljempänä.

Takautumismahdollisuus ei siten vaikuta yhteisvastuun määrittelyyn siinänsä. Toisinpäin vaikutus on sen sijaan suurempi, sillä yhteisvastuun peruste saattaa vaikuttaa takautumisoikeuden määräytymiseen. Suomen oikeudessa ei ole takautumisesta sellaista nimenomaista yleissäännöstä, joka kattaisi kaikki yhteisvastuuseen perustuvat takautumistilanteet, vaan takautumista voidaan lähestyä varsin laajasti eri vastuumuotojen ja -perusteiden näkökulmasta. Sen vuoksi takautumista ei lähtökohtaisesti ole syytä ymmärtää kovinkaan yhtenäiseksi saamisoikeuden tyypiksi. Esimerkiksi Norroksen mukaan ”[k]yse on pikemmin joukosta toisiaan jossakin määrin muistuttavia ja normipohjaltaan erilaisia saamisoikeuksia, joita yhdistää se sisällöllinen piirre, että saamisoikeuden peruste liittyy jollakin tavalla suoritukseen, jonka takautumisoikeuden perusteella velkova on tehnyt velallisen puolesta”.²⁵⁶

Takautuminen voi tällaisena laajasti ymmärrettynä saamisoikeutena perustua nimenomaisiin säännöksiin, kuten vahingonkorvauslakiin tai suoraan sopimukseen, tai vastaavasti yleisiin edunpalautusta koskeviin periaatteisiin. Keskeinen säännös vahingonkorvausvelkojen näkökulmasta on vahingonkorvauslain 6 luvun 3 §, jonka mukaan ”[k]orvausvelvollisten kesken korvausmäärä on jaettava sen mukaan kuin harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon kunkin korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä, vahinkotapahtumasta ehkä saatu etu ja muut seikat” ja edelleen ”[s]illä, joka on maksanut vahingonkorvausta yli oman osuutensa, on oikeus saada kultakin muulta korvausvelvolliselta, mitä hän on tämän osalta maksanut”.

Joissakin tilanteissa on siis selvää, että yhteisvastuun velvoiteperusta vaikuttaa takautumisoikeuden jäsentymiseen. Jos yhteisvastuu perustuu vahingonkorvauslakiin, takautumisoikeuskin syntyy vahingonkorvauslain perusteella edellä kuvatun säännöksen mukaisesti.²⁵⁷ Jos yhteisvastuusta on nimenomaisesti sovittu velallisten ja velkojan kesken yhteisellä sopimuksella, on viimekätisestä vastuunjaosta velallisten kesken vastaavasti yleen-

²⁵⁵ Prosessuaalisten seikkojen pitämisestä erillään aineellisoikeudellisista oikeuskysymyksistä ks. esim. *Kaisto* 2015 s. 46 ja 558.

²⁵⁶ *Norros* 2012 s. 250.

²⁵⁷ Yleisesti takautumisesta vahingonkorvauslain mukaan ks. esim. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 270–273 ja *Norros* 2012 s. 255–257.

sä sovittu. Tällöin viimekätinen vastuu jäsentyy sopimuksen mukaisesti.²⁵⁸ Takautumisoikeuden *peruste* näyttäytyy tällaisessa tilanteessa varsin suoraanvivaana kysymyksenä, joskin takautumisoikeuden *laajuuden* määräytymiseen voi silloinkin liittyä hankalampia arviointitilanteita. Tähän palataan erikseen jäljempänä.

Toinen takautumisoikeuden perusteen kannalta vastaava asetelma liittyy sopimusketjuihin, kun esimerkiksi urakoitsijan ja aliurakoitsijan mahdollisessa yhteisvastuussa rakennuttajaa kohtaan viimekätinen vastuu määräytyy urakoitsijan ja aliurakoitsijan välisen sopimuksen perusteella ja sen mukaisesti.²⁵⁹ Yhteisvastuun rooli takautumisen jäsentymisessä ei mainitussa tilanteessa käytännössä ole kovin olennainen: sopimusketjuun perustuvassa yhteisvastuussa osapuolten viimekätiset vastuut ovat joka tapauksessa samat kuin jos yhteisvastuun mahdollisuutta ei alun alkaenkaan olisi ollut. Silloinkaan, jos rakennuttaja olisi esittänyt vaatimuksen suoraan aliurakoitsijaa kohtaan, kysymys takautumisesta ei liene käytännössä kovin merkityksellinen, koska on epätodennäköistä, että aliurakoitsijan vastuu virheestä vyöryttyisi viime kädessä urakoitsijalle. Kun viimekätinen vastuunjako määräytyy tällä tavoin suoraan itsenäisen sopimuksen perusteella, on oikeuskirjallisuudessa pidetty täsmällisempänä puhua *takautuvasta vahingonkorvausvaatimuksesta* varsinaisen takautumisoikeuden sijaan.²⁶⁰ Periaatteessa kysymys voi kuitenkin yhtä lailla olla yhteisvastuuseen perustuvan vastuun viimekätisestä jakautumisesta.

Takautuminen ei kuitenkaan kaikissa suhteissa perustu nimenomaiseen normiin, kuten sopimukseen tai vahingonkorvauslain 6 luvun 3 §:ään. Yhteisvastuuasetelmat voidaan tästä näkökulmasta jakaa kolmeen ryhmään: (1) sellaiseen nimenomaiseen yhteisvastuusitoumukseen perustuvaan yhteisvastuuasetelmaan, joka perustuu yhteisvastuuta koskevaan sopimukseen, mutta jossa ei kuitenkaan ole erikseen sovittu takautumisesta; (2) kahteen erilliseen sopimusperusteiseen normiin perustuvaan yhteisvastuuasetelmaan, jossa velalliset eivät ole keskenään sopimussuhteessa; sekä (3) sopimuksen ja deliktin yhdistelmään perustuvaan yhteisvastuuasetelmaan. Näissä asetelmissa takautumista koskeva kysymys ei määräydy suoraan sopimuksen tai vahingonkorvauslain perusteella, koska takautumiseen ei ole otettu kantaa velallisten keskinäisessä suhteessa eikä yhteisvastuun peruste nojautu vahingonkorvauslain yhteisvastuusäännökseen.

²⁵⁸ Vastaavasti Hagström 2011 s. 715.

²⁵⁹ Vastaavasti Norjan oikeuden osalta ks. Tørum 2006 s. 445–449.

²⁶⁰ Takautuvista vahingonkorvausvaatimuksista sopimusketjussa ks. Norros 2012 s. 262–266. Pohjoismaisesta näkökulmasta esim. Lindskog 2014 s. 367 tosin pitää tällaistakin takautumista eräänä takautumisvaatimuksen muotona.

Tältä osin voidaan todeta, että oikeuskirjallisuudessa on ensinnäkin keskusteltu eräänlaisesta yleisestä takautumisoikeudesta. Yleisellä takautumisoikeudella tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan toisen puolesta suoritettu velvoite pääsääntöisesti oikeuttaisi takautumiseen.²⁶¹ Keskustelu liittyy pääasiallisesti siihen, onko takautumista pidettävä yleisenä pääsääntönä vai poikkeuksena pääsääntöön, jonka mukaan takautumista ei synny ilman erityistä perustetta.²⁶² Yleistä takautumisoikeutta koskeva keskustelu ja oikeuskäytäntö liittyvät kuitenkin pääasiassa tilanteisiin, joissa velan suorittaneella ei ole ollut myös omasta puolestaan velvollisuutta maksun suorittamiseen velkojaa kohtaan ja maksu on yleensä suoritettu takautumisvaatimuksen esittäjän omasta aloitteesta.²⁶³

Yhteisvastuussakin on tavallaan kysymys toisen puolesta suoritettavasta velvoitteesta, mutta huomionarvoista on, että yhteisvastuuseen perustuvassa takautumisessa on selvää erityispiirteitä edellä käsiteltyyn asiayhteyteen nähden. Kumpikin velallinen on ensinnäkin myös itse vastuussa koko velvoitteen suorittamisesta, ja toiseksi maksaja määräytyy yleensä velkojan johdolla. Olennaisinta yhteisvastuun kannalta yleistä takautumisoikeutta koskevassa tarkastelussa onkin kenties se, että takautumisoikeutta on varsin yksimielisesti oikeuskirjallisuudessa pidetty perusteltuna silloin, kun siihen on erityinen peruste.²⁶⁴ Keskeinen kysymys liittyy siksi nyt tarkasteltavana olevassa asiayhteydessä siihen, voidaanko takautumista pitää yhteisvastuuseen siinä määrin kiinteästi liittyvänä pääsääntönä, että takautu-

²⁶¹ Määrittelystä ks. *Norros* 2012 s. 267.

²⁶² Poikkeuksena hahmottamisen kannalta on ollut esim. *Wrede* 1942 s. 178, jonka mukaan takautumisoikeus on olemassa vain silloin, kun siitä määrätään laissa tai kun siihen muuten on erityisiä perusteita. Asiaa viimeisimpänä tarkastellut *Norros* 2012 s. 267–272 päätty kuitenkin problematiikkaa koskevan oikeuskäytännön pohjalta siihen, että yleinen takautumisoikeus on oikeudessamme voimassa oleva periaate.

²⁶³ Ks. *Norros* 2012 s. 267–272 ja Norroksen käsittelemät tapaukset KKO 1939 II 120, KKO 1973 II 28, KKO 1933 II 340, KKO 1988:12 ja KKO 1999:85. Ratkaisussa KKO 1939 II 120 takautumisoikeus perustui siihen, että V oli maksanut S:n puolesta S:n ostaman tilan kauppahinnan. Ratkaisussa KKO 1973 II 28 puolestaan A oli maksanut avopuolionsa B:n puolesta B:n hyväksi tulleita maksuja. Ratkaisussa KKO 1933 II 340 oli kysymys velan maksamisesta toisen henkilön puolesta ja tilanteeseen sovellettiin perusteettoman edun palautusta koskevia sääntöjä. Ratkaisussa KKO 1988:12 käsiteltiin panttaukseen perustuvaa takautumista tilanteessa, jossa velallisen velka oli peritty kolmannen asettamasta pantista. Ratkaisussa KKO 1999:85 kysymys oli siitä, että yksityishenkilö oli ottanut velallisen vastataksaan luotosta, joka oli tullut yhdistyksen käyttöön ja toiminut ikään kuin vastuun välikätenä. Tässä tapauksessa maksun suorittanut oli siis itsekkin velallinen. Viimeksi mainittua ratkaisua on kommentoinut mm. *Halila* 1999 s. 41. Ks. myös *Halila* 2006 s. 160.

²⁶⁴ Esimerkiksi *Wrede* 1942 s. 22 ja 178, joka yleisesti ottaen suhtautuu yleiseen takautumisoikeuteen kielteisesti, mainitsee nimenomaisesti yhteisvastuun toimivan sellaisena erityisenä perusteena, jonka perusteella takautumisoikeuden on katsottava syntyvän. Ks. myös *Norros* 2012 s. 208.

miselle voitaisiin pääsääntöisesti katsoa olevan peruste myös silloin, kun yhteisvastuu ei perustu sopimukseen tai lain määräykseen. Yhteisvastuuseen perustuvaan takautumisoikeuteen itsenäisenä periaatteena syvennytään siksi seuraavassa tarkemmin.

Vastaavasta näkökulmasta takautumista voisi pyrkiä jäsentämään myös perusteettoman edun palautuksen kautta. Perusteettomalla edulla tarkoitetaan varallisuussiirtoa, joka on siirtynyt *ilman perustetta* oikeussubjektilta toiselle.²⁶⁵ Perusteettoman edun palautuksen on yleensä katsottu edellyttävän (1) edun syntymistä, (2) edun perusteettomuutta sekä (3) edun ja kustannuksen välistä syy-yhteyttä, eli sitä, että etu on nimenomaan syntynyt toisen kustannuksella.²⁶⁶ Yhteisvastuuseen perustuva takautuminen voitaisiin periaatteessa hahmottaa perusteettomana etuna silloin, kun toinen yhteisvelallisista on yksin korvannut koko vahingon vahingonkorvausvelkojalle, jos kummallakin velallisella on ollut velvollisuus korvauksen suorittamiseen.²⁶⁷ Edunpalautusmuotojen normatiivisten käyttöalojen on toisaalta oikeuskirjallisuudessa esitetty olevan keskenään osittain päällekkäiset,²⁶⁸ ja vastaavasti myös tässä suhteessa yhteisvastuulla on erityispiirteitä perusteettoman edun palautuksen tavanomaiseen käyttöalaaan nähden. Tarkastelu kohdistetaan siksi tältäkin osin siihen, voidaanko juuri yhteisvastuun seurauksena syntyvää takautumista pitää yleisenä periaatteena myös erikseen.

²⁶⁵ Esim. *Hakulinen* 1931 s. 39 ja *Aurejärvi* 1983 s. 101 ja 113 ss. ja *Aurejärvi – Hemmo* 2007 s. 161.

²⁶⁶ Ks. esim. *Aurejärvi* 1983 s. 113–121, *Aurejärvi – Hemmo* 2007 s. 161–171 ja *Norros* 2012 s. 83–84 viitteineen. Edun määritelmästä ks. ratkaisu KKO 1990:68 jätevesien vesistöön johtamisesta aiheutuneesta edusta sekä ratkaisut KKO 2009:11 ja KKO 2008:109 maksettujen elatusapujen palauttamisesta. Perusteettomuudesta ks. ratkaisu KKO 1990:174, hyötymisestä toisen kustannuksella KKO 1998:106 sekä haitan ja hyödyn suhteesta KKO 2000:114. Perusteettomuuden ja palautusvelvollisuuden suhteesta ks. ratkaisu KKO 1999:128, jota on kommentoinut *Ekroos*, LM 2000 s. 423 ss. Edunpalautuksesta sopimussuhteesta ks. esim. Vaasan hovioikeus 19.5.2010 S 09/483 (lainvoimainen), jossa oli kyse kiinteistön käyttöä koskevasta riidasta ja perusteettoman edun palautukseen vedottiin sopimusperusteiseen korvausvaatimukseen nähden toissijaisesti.

²⁶⁷ Laajemmin takautumisesta perusteettoman edun palautuksena ks. *Lehtonen*, BLF 2013 s. 73–75.

²⁶⁸ *Norros* 2012 s. 272, joka pitää takautumisoikeutta lähtökohtaisesti ensisijaisena konstruktiona perusteettoman edun palautukseen nähden perustellen kantaa sillä, että takautumisoikeuden sisältö ja hahmotustapa on jossain määrin perusteettoman edun palautusta selvempi.

4.2 Yhteisvastuuseen perustuva takautuminen yleisenä periaatteena

Yhteisvastuuseen perustuvan takautumisoikeuden osalta on ensinnäkin keskeistä ottaa huomioon, että sekä vahingonkorvauslaissa että velkakirjalaisissa yhteisvastuuseen on liitetty takautumisoikeus.²⁶⁹ Minään sopimussuhteiden ulkopuolisena kysymyksenä yhteisvastuuseen liittyvää takautumista ei siten ole syytä nähdä. Yhteisvastuuseen perustuvassa takautumisessa onkin kysymys siinä määrin vahvasta pääsäännöstä, että esimerkiksi Norros pitää yhteisvastuun kontekstissa vahingonkorvauslain 6:3.2 §:n ja velkakirjalain 2.2 §:n mukaista takautumista yleisenä lähtökohtana eikä niinkään edellä kuvattua yleistä takautumisoikeutta koskevan keskustelun osana.²⁷⁰

Muissakin pohjoismaissa on yleisesti lähdetty siitä, että ainakin vahingonkorvauksen kontekstissa yhteisvastuu yleensä johtaa takautumisoikeuteen.²⁷¹ Periaatteen olemassaolon merkitystä varsinkin ruotsalaisessa oikeudessa korostaa tässä yhteydessä se, että Ruotsissa vahingonkorvauslaissa ei ole lainkaan määrätty takautumisesta vaan takautumista pidetään yleisenä lähtökohtana ratkaisun NJA 1937 s. 264 myötä.²⁷² Pohjoismaissa lähdetään toisaalta muutenkin yleisesti siitä, että takautuminen seuraa pääsääntönä tilanteissa, joissa takautumista ei ole erityistä perusteita rajoittaa. Siirtyminen poikkeuksesta pääsäännöksi pohjoismaisella tasolla on liittynyt ennen kaikkea siihen, että takautuminen on eräänlaisen vahingonkorvauksen sijaan alettu hahmottaa pikemminkin velkojan henkilövaihdokseksi.²⁷³ Tähän näkökulmaan palataan myös Suomen oikeuden näkökulmasta jäljempänä.

Kun kysymys on yleisestä periaatteesta, nyt käsiteltävässä sopimusperusteisessa asiayhteydessä kysymys kiteytyy siihen, mikä on vahingonkorvauslain ja velkakirjalain kuvastaman yleisen periaatteen ja sopimusvastuun suhde. Yhteisvastuun perusteen näkökulmasta tätä on tarkasteltu edellä.²⁷⁴ Siinä yhteydessä todettiin, että velkakirjalain ja vahingonkorvauslain kuvastamia periaatteita voidaan lähtökohtaisesti soveltaa myös sopimusperusteisiin vastuusuhteisiin. Vastuuta laajentavaa merkitystä periaatteella ei

²⁶⁹ Velkakirjalain 2 luvun 2.2 § mukaan ”[k]un joku velallisista on maksanut velan, olkoon hänellä oikeus periä jokaiselta toiselta yhteisvelalliselta tämän osuus”.

²⁷⁰ Norros 2012 s. 208.

²⁷¹ Rodhe 1979 s. 116–117, Ussing 1961 s. 17, Jørgensen 1972 s. 276–283 ja Bengtsson 1985 s. 71.

²⁷² Hellner – Radetzki 2010 s. 244–245.

²⁷³ Ruotsissa ks. Lindskog 2014 s. 365–366, Norjan oikeudessa Hagstrøm 2011 s. 713.

²⁷⁴ Ks. luku 2.2 edellä.

kuitenkaan saisi olla. Kuten edellä esitettiin, tämä liittyy muiden syiden ohella siihen, että vaikka velkakirjalain ja vahingonkorvauslain kaltaisia keskeisiä velvoiteoikeudellisia säännöksiä sinänsä voidaankin soveltaa niiden muodollista soveltamisalaa laajemmin, analogia-argumentoinnissa on otettava huomioon, ettei lain muodollisen soveltamisalan ulkopuolella ole kysymys enää samalla tavalla velvoittavasta oikeuslähteestä.²⁷⁵ Siksi myös sopimusoikeudelliset periaatteet on otettava huomioon takautumisoikeuteen liittyvässä arvioinnissa.

Takautumisessa näiden periaatteiden välillä on enemmän jännitteitä kuin yhteisvastuun perustetta tarkasteltaessa. Huomionarvoista on ensinnäkin se, että yhteisvastuun perusteen näkökulmasta velkakirjalain ja vahingonkorvauslain eräänlaisella analogiavaikutuksella on käytännössä varsin rajallinen merkitys, koska sitoumuksia joka tapauksessa arvioidaan itsenäisesti. Mitään varsinaisesti uutta oikeutta ei siis muodostu yhteisvastuun perusteella. Toiseksi yhteisvastuun perustetta tarkasteltaessa korvausvelkojana toimii se vahingonkärsijä, johon korvausvastuun perusteena oleva normi alun alkaenkin kohdistuu. Myöskään vastuun henkilöllinen ulottuvuus ei siis velallisen näkökulmasta laajene.

Takautumisoikeuden oikeusvaikutukset ovat nyt tarkasteltavassa asiayhteydessä kuitenkin olennaisemmat. Takautumisvaatimuksen esittäjälle muodostuu oikeus, jota tällä ei varsinaisesti alun perin ole ollut. Samalla vastuun henkilöllinen ulottuvuus laajenee: takautumisvaatimuksen esittäjään ei ole alkuperäinen korvausvelkoja vaan tälle korvauksen suorittanut toinen velallinen.

Mainitut näkökohdat heikentävät jossain määrin nyt tarkasteltavana olevien asetelmien vertailukelpoisuutta lainsäädännössä huomioituihin vastuuasetelmiin nähden. Velkakirjalaisissa tarkoitettussa tilanteessa takautumisvaatimuksen esittäjä on saman sopimussuhteen osapuoli kuin takautumisvaatimuksen kohteena oleva velallinen, ja vahingonkorvauslaissa vastuu perustuu deliktiin, jossa vastuun henkilöllinen ulottuvuus ei ole sopimusvastuuseen verrattavalla tavalla keskeisessä asemassa. Näin ei sen sijaan välttämättä ole tässä tarkasteltavana olevassa asetelmassa. Jos yhteisvastuu esimerkiksi perustuu kahteen erilliseen sopimusperusteiseen normiin, takautumisvaatimuksen yhteydessä sitoumukseen vetoaa käytännössä sopimuksenulkoinen taho. Tämä voi olla sopimuksen kaksiasianosaisuuden vuoksi ongelmallista.

Reaalisten argumenttien tasolla takautumisoikeutta lienee yleisesti katsottava puoltavan sen, ettei velan suorittamisjärjestys velallisten kesken

²⁷⁵ *Norros* 2012 s. 29.

varsinaisesti ole velallisten omien vaikutusmahdollisuuksien piirissä. Velan suorittaa se, jolta velkoja ensin vaatii suoritusta. Ilman takautumismahdollisuutta viimekätinen vastuu jakautuisi tällä perusteella sattumanvaraisesti. Takautumisen taustalla on nähty toimivan periaate, jonka mukaan kenenkään ei tulisi vapautua vastuusta vain siksi, että vahingon aiheuttamiseen on osallistunut useampi taho.²⁷⁶ Edelleen eräänlaisena argumenttita-son perusteena takautumisen puolesta toiminee myös vastuun ansaitsema-tonta välttämistä koskeva periaate.²⁷⁷ Argumentin painoarvoa heikentänee se, että kummallakin velallisella on joka tapauksessa vastuu koko vahin-gosta. Toisaalta vastuun välttäminen olisi velallisen näkökulmasta jossain määrin sattumanvaraista ilman takautumismahdollisuutta.²⁷⁸

Vastuuasetelma ei aina eroa olennaisesti velkakirjalain tai vahingonkor-vauslain mukaisesta vastuusta. Tästä on kysymys esimerkiksi silloin, kun velallisten sitoumukset velkojaa kohtaan perustuvat samaan sopimukseen ja kysymys takautumisesta on epäselvä siksi, ettei siitä ole erikseen sovit-tu.²⁷⁹ Koska asetelma on konstruktionakin varsin lähellä velkakirjaan pe-rustuvaa yhteisvastuuta, takautumista voitaneen edellä esitetyin perustein lähtökohtaisesti puoltaa, jollei sopimuksesta johdu muuta. Osapuolet ovat tällaisessa tilanteessa tietoisina toisistaan sitoutuneet yhteisvastuulliseen sitoumukseen ja ovat keskenään saman sopimuksen osapuolia velkakirja-laissa kyseessä olevaan asetelmaan vertailukelpoisella tavalla. Yleinen ta-kautumista kuvastava pääsääntö ei tässä suhteessa liene ristiriidassa sopi-musoikeudellisten periaatteiden kanssa. Vastaavaan päätelmään voitaisiin päätyä tilanteessa, jossa takautumisvaatimuksen kohteena olevan velalli-sen korvausvastuun perusteena on delikti. Vastuun perusteena on silloin sopimuksenulkoinen normi, kuten vahingonkorvauslain mukaisessa yh-teisvastuussa ja takautumisessa, eikä sopimuksenulkoinen vastuu ylipää-tään ole vastaavalla tavalla kaksiasiansaissausteeseen sidonnaista kuin so-pimusvastuu.

Erillisiin sopimusperusteisiin normeihin perustuvan yhteisvastuun osal-ta vastaavaan päätelmään tulee sen sijaan suhtautua varauksella. Osapuolet eivät ole toisistaan tietoisina sitoutuneet sellaiseen sopimukseen, johon on suoraan tunnistettavissa varsinaisen sopimusvelkojan lisäksi mahdollisen

²⁷⁶ Virtanen 2011 s. 325.

²⁷⁷ Periaatteesta ks. Hemmo 1998 s. 270–272 ja laajasti Norros 2007 s. 159–161. Tämä toiminee sinänsä vastaavanlaisena argumenttina niin takautumisen perusteen kuin laajuu-denkin arvioinnissa.

²⁷⁸ Vastaavasti takautumista perustellaan toisinaan yleisellä oikeustajulla, ks. esim. Norros 2012 s. 250. Kyseiset argumentit eivät kuitenkaan edellä mainitusti ole painoarvoltaan kovin vahvoja, mikä on otettava huomioon periaatteiden keskinäistä punnintaa harjoittaessa.

²⁷⁹ Ks. Hakulinen 1965b s. 41.

takautumisvaatimuksen esittävä taho. Asetelma on vastaava silloin, kun sopimuksen ja deliktin yhdistelmään perustuvassa yhteisvastuussa takautumisvaatimuksen kohteena on velallisista se, jonka vastuun perusteena on sopimusperusteinen normi. Takautumisoikeuden rajoittamiselle on silloin vahvemmat perusteet sopimusvastuun ensisijaisuuden ja siihen liittyvän kaksiasianosaisuuden periaatteen myötä. Kysymys kiteytyy käytännössä siihen, voiko velallinen kiistää vastuunsa takautumisvaatimuksen esittäjää kohtaan esimerkiksi sillä perusteella, ettei takautumisvaatimuksen esittäjällä ole oikeutta vedota sellaiseen sopimukseen, jossa viimeksi mainittu ei ole osapuolena.²⁸⁰

Huomio kiinnittyy siihen, mikä on takautumisoikeuden *peruste*, kun vaatimuksen esittäjä ei edellä kuvattuihin asetelmiin vertailukelpoisella tavalla ole kytköksissä vaatimuksen kohteena olevaan velalliseen. Oikeuskirjallisuudessa on toisinaan lähdetty siitä, että takautumisvaatimuksen peruste liittyy velkojaan kohdistuvan *korvausvastuun yhtenäisyyteen* velallisten kesken.²⁸¹ Esimerkiksi *Wrede* puoltaa kantaa, jonka mukaan sopimusperusteinen ”yhteisvastuullinen sitoumus sellaisenaan jo sisältää [takautumisoikeuden], ja että maksun suorittanut tällä perusteella ilman muuta saa velkojan oikeuden erityisettä siirrotta tai luovutuksesta”.²⁸² Siksi takautumisoikeuden pitäisi lähtökohtaisesti olla toisen velallisen käytettävissä myös silloin, kun takautuminen ei perustu nimenomaiseen normiin. *Wreden* tarkastelemat näkökohdat vaikuttavat kuitenkin liittyneen nimenomaisiin yhteisvastuusitoumuksiin, joten asiaan on kiinnitettävä tarkemmin huomiota nyt tarkasteltavan asiayhteyden näkökulmasta, kun vastuun perusteena olevat sitoumukset ovat erilliset.

Kysymystä voidaan arvioida sen kannalta, voidaanko sopimusperusteisten normien lähtökohtaisesti katsoa sisältävän sopimuksenulkoiselle taholle oikeuden vedota sopimukseen takautumisoikeuden perusteena silloin, kun yhteisvastuun edellytykset täyttyvät. Aivan sellaisenaan tällaista päätelmää ei voi pitää riittävänä. Perustavanlaatuisen lähtökohta sopimusoidessa on sopimuksen oikeusvaikutusten rajaaminen vain sopimuksen

²⁸⁰ Samaan problematiikkaan on kiinnittänyt huomiota *Hakulinen* 1965a s. 195, jonka mukaan varsinaisista sitoumuksista kolmannen hyväksi on erotettava sellaiset sitoumukset, joissa velallinen vain omaan sopimuskumppaniinsa nähden sitoutuu johonkin kolmatta hyödyttävään veloitteeseen. *Hakulisen* mukaan tällaisessa tilanteesta viimeksi mainitusta ei tule velkojaa.

²⁸¹ *Hakulinen* 1965a s. 373.

²⁸² *Wrede* 1942 s. 22 ja 178, tarkoittaen ilmeisesti kuitenkin *nimenomaisia* yhteisvastuusitoumuksia erotuksena tässä tarkasteltaviin erillisiin sitoumuksiin.

osapuoliin,²⁸³ ellei kysymys ole kolmannen *hyväksi* sopimisesta.²⁸⁴ Periaate ei ole poikkeukseton, mutta pääsääntö on varsin vahva.²⁸⁵

Kuten edellä on esitetty, kolmannen hyväksi sopimisen tunnusmerkistöksi on yleensä katsottu, että sopijapuolet todella ovat tarkoittaneet muodostaa kolmannelle tehokkaan oikeuden. Siksi pelkästään se, että kahden osapuolen välinen sopimus mahdollisesti hyödyttäisikin kolmatta, ei yksinään riitä perustamaan kolmannelle tehokasta oikeutta vedota tähän sopimukseen.²⁸⁶ Kolmatta osapuolta hyödyttävän nimenomaisen tarkoituksen olemassaoloa voi tuskin asettaa yleiseksi lähtökohdaksi nyt tarkasteltavana olevassa asiayhteydessä, etenkin liikesopimuksissa, joissa päinvastoin yleensä pyritään suojautumaan ylimääräisiltä vastuukysymyksiltä. Siksi ei voitane katsoa, että yhteisvastuun sinänsä mahdollistava, mutta kokonaan itsenäinen sitoumus kategorisesti sisältäisi kolmannelle oikeuden vedota tähän sitoumukseen takautumisen perusteena.²⁸⁷

Kuten edellä todettiin, sopimusketjujen yhteydessä on sinänsä katsottu, että suoritusportaan ylittävissä vaatimuksissa alempi suoritusporras voi vedota edukseen molempiin sopimukseen.²⁸⁸ Tämä ei kuitenkaan ole nyt tarkasteltavaan asetelmaan nähden aivan vertailukelpoinen tilanne. Sopimusketjussa kumpikin osapuolista vetoaa vastavuoroisesti sellaiseen sopimukseen, jossa ei ole osapuolena, koska loppukäyttäjät periaatteessa saa oikeuden vedota edukseen alemman suoritusportaan ja välittävän lenkin väliseen sopimukseen, ja vastaavasti alempi suoritusporras voi vedota edukseen välittävän lenkin ja loppukäyttäjän väliseen sopimukseen. Yhteisvastuuseen perustuvassa takautumisessa tällaista vastavuoroisuutta ei sen sijaan ole, vaan ainoastaan takautumisvaatimuksen esittäjä on se, joka vetoaa sopimuksen ulkopuolisena osapuolena sopimukseen.

²⁸³ *Hemmo* 1998 s. 253. Mainittu periaate voidaan johtaa myös sopimusvapauden periaatteesta, ks. *Norros* 2007 s. 2 ja esim. *Taxell* 1972 s. 484. Osapuolilla on siis valta päättää paitsi sopimuksen sisältö, myös se, kehen sitoumus kohdistuu. Ks. myös *Hakulinen* 1965a s. 35.

²⁸⁴ Ks. esim. UNIDROIT PICC 5.2.3 artikla ja *Norros* 2007 s. 279.

²⁸⁵ Poikkeamista puoltavista argumenteista sopimusketjujen kontekstissa ks. *Norros* 2007 s. 283–292.

²⁸⁶ Edellä viitatuksi esim. *Hakulinen* 1965a s. 192–195, *Telaranta* 1990 s. 446 ja *Norros* 2015 s. 97. Vastaavasti norjalaisessa oikeudessa ks. *Tørum* 2006 s. 377 ss., joka on lähestynyt asiaa vastakkaisesta suunnasta vahingonaiheuttajan näkökulmasta – ratkaisevana Tørum pitää sitä, onko vahingonaiheuttaja tarkoittanut tehdä sitoumuksen myös muuhun tahoon kuin sopimus Kumppaniinsa nähden. Ruotsissa ks. esim. *Adlercreutz* 2002 s. 142–145.

²⁸⁷ Vastaavasti edellä viitattu *Hakulinen* 1965a s. 195. Samansuuntaisesti ks. myös Norjan oikeudessa *Hagstrøm* 2011 s. 717, joka pitää takautumista perusteltuna pääsääntönä mutta ei kategorisena oikeutena.

²⁸⁸ Edellä esitetysti ks. esim. *Norros* 2007 s. 292.

Huomio kiinnittyy sen sijaan takautumisvaatimuksen perusteena olevan sitoumuksen *sisältöön*. Takautumisvaatimuksen esittäjä vetoaa käytännössä velallista sitovaan normiin alkuperäisen velkojan sijasta, joten kysymys jäsenyytensä velvoiteoikeudellisesti eräänlaisena velkojan henkilövaihdokseksi.²⁸⁹ Velkojan henkilövaihdosta pidetään yleisesti mahdollisena silloin, kun vaihdoksen kohteena olevan saamisoikeuden siirrettävyydelle ei ole rajoituksia osapuolten välisessä sopimuksessa.²⁹⁰ Takautumisoikeuden syntymistä voitaisiin siksi puoltaa eräänlaisena pääsääntönä, jos toisin ei ole sovittu, silloinkin kun velallisten vastuu velkojaa kohtaan perustuu erillisiin sopimusperusteisiin normeihin.²⁹¹

Tarkastelua ei silti ole syytä kokonaan irrottaa korvausvastuun yhtenäisyydestä, sillä velkojan saamisoikeus ei tarkalleen ottaen siirry velalliselle aivan sellaisenaan.²⁹² Takautumisoikeuden laajuushan ei välttämättä kohdistu koko korvausvelkaan, toisin kuin velkojan alkuperäinen saamisoikeus.²⁹³ Koska kysymys tässä yhteydessä on käytännössä vahingonkorvausvaatimuksesta, otetaan korvausvastuun arvioinnissa huomioon uuden velkojan eli takautumisvaatimuksen esittäjän myötävaikutus vahinkoon, mikä saattaa vaikuttaa korvausvastuun laajuuteen vähentävästi.²⁹⁴ Siirtymisen ei siksi varsinaisesti edellytä erillistä oikeustoimea velkojan puolelta, koska siirtyminen perustuu korvausvastuun yhtenäisyyteen.²⁹⁵

Saamisoikeuden siirtymiseen on toisinaan esitetty liittyvän eräänlainen ajallinen ulottuvuus, erityisesti silloin, kun kysymys on *molemminpuolisesti velvoittavasta* sopimuksesta. Tällaiseen sopimukseen perustuvaa saamisoikeutta ei välttämättä voi siirtää ennen kuin saamisoikeus on erääntynyt, sillä jos saatava samalla sisältää suoritusveloitteen, siirto

²⁸⁹ Vastaavasti pohjoismaisesta näkökulmasta Ruotsissa ks. *Lindskog* 2014 s. 365–366, Norjan oikeudessa esim. *Hagström* 2011 s. 713.

²⁹⁰ *Norros* 2012 s. 233 ss. ja *Kaisto – Lohi* 2013 s. 204–205. Pohjoismaisesta kirjallisuudesta ks. esim. Norjassa *Hagström* 2011 s. 884–885, Tanskassa *Werlaff* 2011 s. 162 ja *Eyben – Mortensen – Sørensen* 2014 s. 39.

²⁹¹ Tällaisesta pääsäännöstä Ruotsissa ks. *Lindskog* 2014 s. 368–370, jonka mukaan pääsääntöä tukee myös se, että velallisten keskinäinen vastuunjako määräytyy siten muuten kuin velkojan johdolla. Vastaavasti Norjan oikeudessa *Hagström* 2011 s. 713.

²⁹² Esim. *Hakulisen* 1965a s. 373 mukaan takautumisessa nimenomaisesti ei ole kysymys velkojalta siirtyneestä oikeudesta, vaan vaatimuksen peruste on korvausvastuun yhtenäisyydessä. Edellä esitetyn mukaisesti pelkän korvausvastuun yhtenäisyyden ei voida katsoa perustavan takautumisoikeutta nyt tarkasteltavana olevassa asiayhteydessä, kun takautumisvaatimuksen kohteena olevan velallisen vastuu perustuu itsenäiseen sitoumukseen alkuperäistä velkojaa kohtaan.

²⁹³ Takautumisoikeuden laajuuden määräytymiseen palataan tarkemmin seuraavassa alaluvussa 4.3.

²⁹⁴ Ruotsissa vastaavasti ks. *Lindskog* 2014 s. 376.

²⁹⁵ Vastaavasti *Wrede* 1942 s. 135.

voisi merkitä velallisen vaihtumista.²⁹⁶ Velallinenhan ei pääsääntöisesti voi vaihtua ilman velkojan suostumusta.²⁹⁷ Tässä tarkastelussa lähdetään kuitenkin siitä, että kysymys on eräänlyyneestä saatavasta, koska vahingonkorvausvelkaan perustuvan saamisoikeuden siirtyminen ennen korvausvelan syntymistä ei muutenkaan loogisesti tule kysymykseen.

Keskeistä on siis huomata, että takautumisen kohteena oleva saamisoikeus siirtyy velkojalta eikä välttämättä sisälly yhteisvastuun perusteena olevaan sitoumukseen kategorisesti. Tämä johtaa eräisiin keskeisiin rajoituksiin takautumisoikeuden kannalta. Saatavan siirrettävyys edellyttää ensinnäkin yleensä, että saamisoikeuden sisältö pysyy samana.²⁹⁸ Vahingonkorvausvelkojen kontekstissa se, *kehen* sitoumus kohdistuu, ei välttämättä ole tässä suhteessa merkityksetöntä. Esimerkiksi liikesuhteissa velallisen kannalta saattaa olla merkitystä sillä, toimiiko velkojana pitkäaikainen yhteistyökumppani asiakkaan muodossa vai takautumisvaatimuksen yhteisvastuun perusteella esittävä kilpailija.²⁹⁹

Tämän ei kuitenkaan suoranaisesti voida katsoa estävän saamisoikeuden siirtymistä. Esimerkiksi *Norroksen* mukaan velallisen voidaan sopimusoikeudellisen lojaliteettiperiaatteen perusteella edellyttää sietävän vähäisiä muutoksia suoritusvelvollisuuden sisältöön saamisoikeuden siirtyessä velkojalta toiselle,³⁰⁰ minkä lisäksi on myös otettava huomioon, että velallisella on käytännössä ollut sopimusta tehdessään mahdollisuus sopia siihen liittyvien saamisoikeuksien siirrettävyyden rajoittamisesta.³⁰¹ Jos sopimukseen liittyvän saamisoikeuden siirtymistä ei ole rajoitettu, velallisen voitaneen olettaa ottaneen huomioon se, että sopimukseen perustuva saamisoikeus voi siirtyä toiselle velkojalle, eli tässä tapauksessa takautumisvaatimuksen esittäjälle.

²⁹⁶ *Wrede* 1942 s. 128.

²⁹⁷ Esim. *Norros* 2012 s. 241, *Kaisto – Lohi* 2013 s. 206 ja *Wrede* 1942 s. 121.

²⁹⁸ Ks. esim. *Kaisto – Lohi* 2013 s. 204 ja *Norros* 2012 s. 223. Pohjoismaisesta näkökulmasta vastaavasti ks. *Lindskog* 2014 s. 245 ja *Gomard* 2009 s. 71.

²⁹⁹ *Norros* 2012 s. 225 viitteineen. Velanmaksua koskevan sopimuksen asiayhteydessä samansuuntaisesti ks. *Telaranta* 1990 s. 449–450, jonka mukaan kysymyksessä on ennen kaikkea kiinnitettävä huomiota sitoumuksen antaneen velallisen tarkoitukseen. Suoraan ei voida olettaa, että sitoumus sisältäisi oikeuden myös kolmannelle vedota sitoumuksen sisältöön.

³⁰⁰ *Norros* 2012 s. 227. Samansuuntaisesti *Kaisto – Lohi* 2013 s. 204–205, jotka kuitenkin katsovat saman lopputuloksen seuraavan pikemminkin siitä, että velvoite jo itsessään usein on sellainen, että velkojan henkilöllinen vaihtuminen saa sen sisällössä aikaan pieniä muutoksia.

³⁰¹ *Kaisto – Lohi* 2013 s. 205.

Jos saamisoikeuden siirtyminen sen sijaan esimerkiksi edellyttää velallisen suostumusta, niin saamisoikeuden ei voine katsoa siirtyvän tällaisen sopimuksen vastaisesti.³⁰² Eräänlaisena poikkeuksena tällaiseen pääsääntöön on tosin oikeuskirjallisuudessa yleisellä tasolla esitetty pidettäväksi tilannetta, jossa saatava on jo eräännytetty alkuperäisen velkojan toimesta.³⁰³ Tällaista näkemystä puoltanee tässäkin asiayhteydessä joukko reaalisia argumentteja. Kun vahingonkorvaussaatavan eräännyttämiss päätös on tällöin joka tapauksessa tehty alkuperäisen velkojan toimesta, edellä esitetty argumentti velvoitteen ankaroitumisesta velkojan henkilövaihdoksen vuoksi ei vastaavassa määrin toimi perusteena saamisoikeuden siirtymisen rajoittamiselle. Kuten edellä on esitetty, takautumisoikeutta voidaan myös pääsääntöisesti pitää perusteltuna yhteisvastuuta koskevien yleisten periaatteiden nojalla. Viime kädessä tämä riippuu sopimusvapauden periaatteen vuoksi siirtymistä rajoittavan ehdon tapauskohtaisesta ulottuvuudesta. Eri asia on tietysti se, olisiko velalliselle varsinaisesti hyötyä näin laajasta rajoituksesta saamisoikeuden siirrettävyyteen, koska alkuperäinen velkoja on kuitenkin tässä tapauksessa se, joka tekee päätöksen saatavan eräännyttämisestä.³⁰⁴

Eräännyttämistoimi voisi muodostua merkitykselliseksi toistakin kautta, nimittäin saamisoikeuden epävarmuuden näkökulmasta. *Wrede* on pohjinnut sitä, voiko saamisoikeus siirtyä, jos sen olemassaolosta vallitsee riittävä epävarmuus. Siirtymisen estävästä epävarmuuden asteesta olisi *Wreden* mukaan kysymys silloin, ”jos [saamisoikeus] on täysin epävarma, niin että on epävarmaa, onko saamisoikeus syntyväkään ja mikä sen kohde on”. Pelkät saamisoikeutta koskevat ehto- ja aikamääräykset eivät kuitenkaan estäisi siirtymistä, eikä myöskään se, että saatavasta on oikeudenkäynti vireillä.³⁰⁵

³⁰² *Norros* 2012 s. 225. Pohjoismaisessa kirjallisuudessa vastaavasti ks. esim. *Hagstrøm* 2011 s. 887–888, *Eyben – Mortensen – Sørensen* 2014 s. 55 ja *Gomard* 2009 s. 115. Tästä näkökulmasta myös edellä luvussa 2.2 esitetty maininta konsulttisopimuksessa, jossa siis oli nimenomaisesti sovittu, että konsultti *ei* ollut yhteisvastuussa muiden urakan osapuolten sopimusrikkomuksista, voinee saada merkitystä.

³⁰³ *Kaisto – Lohi* 2013 s. 205. Kirjoittajien mukaan erilaisista siirtoon liittyvistä rajoituksista huolimatta ”jo eräänntyneiden maksuerien (saamisoikeuksien) luovutus käy lähes aina päinsä, olipa velvoitteen syntyperuste millainen hyvänsä”.

³⁰⁴ Erityisesti tässä asiayhteydessä myös siirtokiellon sivullisittovuus voi muodostua mielenkiintoiseksi kysymykseksi: esimerkiksi *Norros* 2012 s. 225 katsoo, että *siirronsaajaan* nähden siirto voi olla pätevä, vaikka siirto olisikin kielletty sopimuksessa, ja kysymys sopimuksenvastaisessa siirrossa on enemmänkin velallisen ja alkuperäisen velkojan välisessä suhteessa tapahtuvasta sopimusrikkomuksesta. Nyt tarkasteltavana olevassa asiayhteydessä tähän ei ole mahdollisuutta syventyä.

³⁰⁵ *Wrede* 1942 s. 125.

Tässä suhteessa voitaisiin pohtia, voisiko esimerkiksi velkojan toimesta tapahtuvan eräännyttämistoimen periaatteessa katsoa vähentävän saamis-oikeuden epävarmuutta, jos eräännyttämistoimi indikoisi sitä, että saamis-oikeus ainakin velkojan näkemyksen mukaan on olemassa. Ei kuitenkaan voine päätellä, että pelkkä eräännyttämättä jättäminen tarkoittaisi, että saamis-oikeus olisi täysin epävarma siirtymistä mahdollisesti rajoittavalla tavalla. Lisäksi Wrede vaikuttaa tarkoittaneen siirtymisen estävällä epävarmuuden asteella niin laajamittaista epävarmuutta saamis-oikeuden perusteena olevan velvoitteenkin olemassaolosta, että on epävarmaa, tuleeko saamis-oikeus tuon velvoitteen perusteella tulevaisuudessakaan syntyään. Vahingonkorvausvelan kontekstissa kysymys olisi silloin kenties korvausvaatimuksen ennaikaisuudesta tai muutoin niin täydestä perusteettomuudesta, että saamis-oikeuden eräännyttäminen estyisi alkuperäisenkin velkojan toimesta.

Eräännyttämistoimen merkityksen näkökulmasta on lisäksi otettava huomioon, mikä merkitys takautumisoikeuden kannalta on sillä, jos velkoja on nimenomaisesti vapauttanut toisen yhteisvelallisen korvausvastuusta. Tällaisessa tilanteessa toisen korvausvelallisen velvoite saattaisi lakata korvausvelkojan anteeksiannon johdosta eikä mitään siirtyvää saamis-oikeutta silloin olisi olemassa.³⁰⁶

Pohjoismaisessa kirjallisuudessa on katsottu, ettei velallisten keskinäiseen vastuunjakoon vaikuttaminen tällä tavoin välttämättä ole velkojan määräysvallan piirissä,³⁰⁷ ja eräissä yhteisvastuuasetelmissä tällaista näkökohtaa onkin pidettävä perusteltuna. Jos takautumisesta olisi esimerkiksi nimenomaisesti sovittu sopimuksessa, ei voine katsoa, että velkoja yksipuolisesti voisi vaikuttaa takautumismahdollisuuden olemassaoloon. Vastaavasti esimerkiksi vahingonkorvauslain 6 luvun 2 §:ään perustuvassa yhteisvastuussa takautumisoikeus perustuu lain 6 luvun 3 §:ään, jolloin keskinäiseen vastuunjakoon vaikuttamisen ei voine katsoa olevan velkojan määräysvallassa. Argumentaatiolla on tältä osin periaatteellinen yhteys myös jäljempänä käsiteltävään yhteisvastuun hajautumiseen vanhenemisen perusteella, joka myös perustuu siihen, että velkojan toimesta tapahtuvalla vapauttamisella ei saisi olla vaikutusta velallisten keskinäiseen vastuunjakoon. Nimenomaisissa yhteisvastuusitoumuksissa tällainen näkökohta lienee siksi otettava arvioinnissa huomioon silloinkin, kun takautu-

³⁰⁶ Velvoitteen lakkaamisesta anteeksiannon perusteella ks. esim. *Norros* 2012 s. 386–389, *Kaisto – Lohi* 2013 s. 228 ja *Aurejärvi – Hemmo* 2007 s. 108–110.

³⁰⁷ *Arnholm* 1966 s. 220, jonka mukaan mahdollisen vapautustarkoituksen ei ylipäättään pitäisi vaikuttaa velallisten keskinäisessä suhteessa, koska velkoja ikään kuin mielivaltaisesti pystyisi määräämään toisen oikeudesta.

misoikeudesta ei ole nimenomaisesti sovittu, sillä velalliset ovat oletettavasti tehneet yhteisvastuusitoumuksen tarkoittaen, että takautumisoikeus on olemassa.³⁰⁸

Erillisiin normeihin perustuvan yhteisvastuun asiayhteydessä tilanne on kuitenkin jossain määrin eri, koska takautuminen perustuu saamisoikeuden siirtymiseen ja arviointi on kiinnitettävä nimenomaisesti tuon siirtyvän saamisoikeuden sisältöön. Velalliset ovat alun alkaenkin aiheuttaneet vahingon sellaisessa oikeussuhteessa, jossa vastuu normaalisti kohtaisi velallista yksin, jolloin velkojan anteeksianto näyttäytyy pikemminkin velkojan omasta oikeudestaan disponoimisena. Edellä esitetyt näkökohdat huomioiden erillisiin sitoumuksiin perustuvassa yhteisvastuussa lienee siksi katsottava, että velkojan toimesta tapahtuva anteeksianto lähtökohtaisesti estää takautumisoikeuden. Takautumisen ei tulisi tulla kyseeseen velallisen vastuuta laajentavassa merkityksessä siihen nähden, mitä se on alkuperäisen velkojan ja velallisen välillä, ja velkojan anteeksiannon johdosta tällainen vastuu on silloin lakannut.

Kysymys on yhteisvastuussa olennainen erityisesti silloin, jos korvausvaatimus on korvausvelkojan toimesta eräännytetty vain toisen velallisen osalta, koska on mahdollista, että korvausvelkoja on jättänyt vaatimuksen toista velallista kohtaan esittämättä tarkoituksenaan vapauttaa velallinen korvausvastuusta. Vaatimuksen esittäminen saatetaan edellä mainitusti esimerkiksi nähdä liikesuhteiden kannalta haitallisempaan siihen etuun nähden, minkä korvauksen vaatiminen toisi mukanaan. Velkojan mahdollisen vapautustarkoituksen arviointia ei kuitenkaan voi kytkeä yksinomaan siihen, onko korvausvelkoja *de facto* esittänyt korvausvaatimuksen suoraan yhdelle vai kahdelle velalliselle. Yhteisvastuun tunnusmerkistöön kuuluu olennaisella tavalla se, että velkoja voi päätöksensä mukaan vaatia korvausta keneltä tahansa velalliselta.³⁰⁹ Ei ole syytä päätellä, että korvausvelkoja olisi tarkoittanut vapauttaa toista velallisista vastuusta vain siksi, että on päätyntynyt kohdistamaan vaatimuksen toiseen velallisista. Korvausvaatimuksen kohdistaminen velallisista vain toiseen saattaa yhtä lailla perustua siihen, että velkojan näkökulmasta on yhdentekevää, kumpi korvauksen tosiasiaassa suorittaa, koska korvausvelkoja ei edellä esitetysti kuitenkaan voi saada korvausta kaksinkertaisena.

Yleisesti katsotaan, että sivullisen lahjoitustarkoituksen näyttäminen on takautumisoikeuden estämiseksi velallisen vastuulla silloin, jos sivullinen on tehnyt maksun velallisen puolesta,³¹⁰ joten yhteisvastuun näkökulmasta

³⁰⁸ Samansuuntaisesti *Wrede* 1942 s. 135.

³⁰⁹ *Norros* 2012 s. 205–206.

³¹⁰ *Halila – Ylöstalo* 1979 s. 23–24.

korvausvelkojan tarkoituksen toteennäyttäminen voisi vastaavasti katsoa olevan takautumisvaatimuksen kohteena olevan velallisen vastuulla. Näin vältettäisiin myös korvausvelkojan tarkoituksella spekulointi ikään kuin kategorisena kysymyksenä. Tarkoitus tulisi tarkasteltavaksi vain silloin, jos takautumisvaatimuksen kohteena oleva velallinen vetoaa anteeksiantotar-koitukseen.

Edellä esitetyn valossa voidaan päätyä tulkintaan, jonka mukaan takautumisoikeus on yleisten yhteisvastuuta koskevien periaatteiden perusteella lähtökohtana myös silloin, kun takautumisoikeus ei perustu nimenomaiseen normiin. Tämä on linjassa sen yleisen pääsäännön kanssa, jonka mukaan yhteisvastuuta yleensä seuraa takautumisoikeus. Velallisen oikeutta vedota korvausvastuun perusteena olevaan sitoumukseen voidaan pitää eräänlaisena velkojalta siirtyneenä oikeutena, joka perustuu korvausvastuun yhtenäisyyteen. Yhteisvastuuta koskevien periaatteiden ja sopimusvastuun keskinäisen jännitteen vuoksi takautumisoikeus ei kuitenkaan voi olla laajempi kuin velkojan alkuperäinen oikeus, eikä takautumisoikeutta siksi välttämättä muodostu lainkaan, jos esimerkiksi saamisoikeuden siirtymistä on rajoitettu sopimuksessa.

4.3 Takautumisoikeuden laajuuden määräytymisestä

Takautumisoikeuden perusteen lisäksi velallisten keskinäiseen vastuunjakoon vaikuttaa takautumisoikeuden laajuus. Takautumisoikeuden laajuuden osalta olennaista on se, että yleisesti silloinkin, kun takautumisesta on säädetty nimenomaisesti, takautumisen laajuuteen liittyy usein tapauskohtaista harkintaa. Kysymys on käytännössä monitahoinen, eikä sen tyhjentävään käsittelyyn ole tässä mahdollisuutta.³¹¹ Asiaan liittyviin yleisiin suuntaviivoihin kiinnitetään kuitenkin vielä seuraavassa lyhyesti huomiota.

Takautumisoikeuden laajuuden osalta voidaan ensinnäkin todeta, että velallisten pääluku on yleensä viimesijainen jakoperuste. Vahingonkorvauslain 6 luvun 3 §:n mukaan ”[k]orvausvelvollisten kesken korvausmäärä on jaettava sen mukaan kuin harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon

³¹¹ Paitsi itse vastuunjakoon, myös vastuun solidaarisuuteen voi liittyä tässä suhteessa mielenkiintoisia kysymyksiä. Esimerkiksi *Wrede* 1942 s. 22 lähtee siitä, että myös takautumisoikeus voi olla luonteeltaan joko *pro rata* taikka solidaarinen, tarkoittaen rajanvetoa sen välillä, voiko takautumisvaatimuksen esittäjä joko vaatia jäljellä olevilta velallisilta solidaarisesti kaiken sen, mitä ensiksi mainittu on oman osuutensa ylittävästi suorittanut vai onko takautumisoikeus *pro rata* -perusteista niin, että takautumisoikeus koskee vain jokaisen osuutta erikseen. Tätä kommentoiden ks. *Hakulinen* 1965b s. 48. Asiaan ei kuitenkaan syvennyttä tässä, sillä tarkastelu on rajattu vain kahteen velalliseen pohjautuvaan asetelmaan.

kunkin korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä, vahinkotapah-
tumasta ehkä saatu etu ja muut seikat”. Vahingonkorvauslain esitöiden
mukaan ”säännös ei merkitse, että korvausvelvollisten keskinäinen takau-
tumisvastuu olisi aina pääluvun mukainen”, vaan korvausvastuu on syytä
määrittää pääluvun mukaiseksi silloin, ”[j]os muuhun jakoperusteeseen ei
ole aihetta”.³¹²

Tällainen kanta on omaksuttu myös laajemmin oikeuskirjallisuudessa:
lähtökohtana solidaarisessa vastuussa on pidetty jakoa pääluvun mukaan
silloin, kun muuta perustetta ei katsota kohtuulliseksi. Arvioinnin perusteet
on yleensä kiinnitetty esimerkiksi tuottamuksen tai myötävaikutuksen voi-
makkuuteen liittyviin eroihin.³¹³ Erityisesti pääluvun mukaista jakoa on
katsottu olevan syytä välttää silloin, kun vastuuperusteet ovat velallisten
kesken erilaiset. Jos esimerkiksi velallisista toisen vastuu perustuu tuotta-
mus- ja toisen ankaraan vastuuseen, lähtökohtaisesti tuottamukseen syyll-
listynyttä on pidetty viimekätisesti vastuussa koko vahingosta.³¹⁴ Tätä voi-
taneen pitää perusteltuna olettaen, ettei myös ankaralla vastuuperusteella
vahingosta vastaava ole aiheuttanut vahinkoa tuottamuksellaan. Silloinhan
kummankin velallisen menettelyä lienee pidettävä yhtä moitittavana, vaika
toisen vastuuperuste onkin ankara.

Sopimussuhteissa sovitaan yleensä yhteisvastuun ohella myös erikseen
ainakin pääpiirteittäin siitä, miten vastuun on viime kädessä tarkoitettu ja-
kautuvan. Silloin takautumisoikeuden laajuuden on katsottava määräyty-
vän sopimuksen perusteella. Esimerkiksi urakoitsijan ja aliurakoitsijan
sopimusperusteinen yhteisvastuu määräytyy viimekätisessä suhteessa ali-
urakkasopimuksen perusteella, jolloin käytännössä vastuu jäänee pitkälti
aliurakoitsijan kannettavaksi.

Jos viimekätisestä vastuunjaosta ei ole sovittu, kysymystä on arvioitava
tapauskohtaisemmin asetelmaan liittyvien sopimussuhteiden sisällön nä-
kökulmasta.³¹⁵ Tältä osin voidaan edellä esitetyin varauksin kiinnittää hu-
omiota myös velvoiteoikeudellisen lainsäädännön kuvastamiin periaattei-
siin. Takautumisoikeuden laajuuteen voidaan siten myös sopimusperusteis-
sissä asetelmissa hakea johtoa edellä kuvatuista vahingonkorvauslakiin
perustuvaan takautumiseen liittyvistä periaatteista. Vastaavasti voidaan

³¹² HE 187/1973 vp s. 26.

³¹³ Ks. esim. *Hakulinen* 1965a s. 373 ja *Saxén* 1995 s. 137. Pääluvun mukaisesta jaosta
poikkeamisesta ks. esim. *Routamo – Hoppu* 1977 s. 171–173 ja esim. kirjoittajien viitta-
amat ratkaisut KKO 1960 II 3, KKO 1965 II 20, ja KKO 1968 II 64. Vastaavasti ks. *Ståhlberg*
– *Karhu* 2013 s. 270–273 ja kirjoittajien edellä mainittujen lisäksi viittaamat ratkaisut KKO
1997:99 ja KKO 1991:41.

³¹⁴ HE 187/1973 vp s. 26 ja *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 275.

³¹⁵ Ks. esim. *Routamo – Hoppu* 1977 s. 172–173.

kiinnittää huomiota analogisesti velkakirjalakiin, jossa tosin suuntaviivat vastuunjaon suhteen eivät ole kovin täsmällisiä. Velkakirjalain 2.2 §:n sanamuoto jättää avoimeksi sen, missä laajuudessa vastuu olisi viime kädessä kannettava: laissa viitataan vain oikeuteen periä toiselta velalliselta ”tämän osuus”. Oikeuskirjallisuudessa velkakirjalain mukaisen yhteisvastuun on katsottu jakautuvan velallisten kesken sopimuksen mukaan, ja jollei tällaista sopimusta ole tehty, arviointiin voi vaikuttaa esimerkiksi velkakirjan taustalla ollut tarkoitus. Arviointia varten tulisi joka tapauksessa yksityiskohtaisesti selvittää velallisten väliset suhteet.³¹⁶ Jos muuta jakoperustetta ei pidetä sitoumusten valossa perusteltuna, vastuun katsottaisiin jakautuvan pääluvun mukaisesti.³¹⁷

Edelleen voidaan kiinnittää huomiota siihen, miten erityislainsäädännössä on säädetty yhteisvastuuseen perustuvasta takautumisesta (korostukset tässä). Esimerkiksi ympäristövahinkolain (737/1994) 8 §:n mukaan, ”[j]ollei toisin ole sovittu, korvausvastuu yhteisvastuullisesti korvausvelvollisten kesken on jaettava kohtuuden mukaan ottaen huomioon *vastuun perusteet, mahdollisuudet vahingon syntymisen ehkäisemiseen sekä olosuhteet muutoin*”. Raideliikennevastuulain (113/1999) 6 §:n mukaan ”[y]hteisvastuullisten korvausvelvollisten kesken vastuu jaetaan sen mukaan kuin harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon *korvausvelvollisen osuus vahingon syntymiseen ja muut vahinkoon vaikuttaneet olosuhteet*”. Edelleen kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista annetun lain (1077/2016) 5 §:n mukaan ”[k]orvausvelvollisten kesken korvausmäärä on jaettava ottaen huomioon kunkin *korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä*”. Lainsäädännössä huomio kiinnittyy siis olennaisesti osapuolten lähtökohtaisiin vastuusuhteisiin, vallinneisiin olosuhteisiin, velallisten toimintaan yleisesti sekä yleisesti vahingon syntymiseen vaikuttamiseen ja ehkäisemismahdollisuuteen.

Myös sopimusperusteisiin sitoumuksiin perustuvassa yhteisvastuussa voitaisiin siis edellä esitetyn mukaisesti katsoa, että vastuu jaetaan pääluvun mukaan vain, jos muuta ei katsota perustelluksi. Harkinnassa tulisi ottaa huomioon esimerkiksi tuottamuksen tai myötävaikutuksen voimakkuuteen liittyvät erot. Sopimusperusteisen vastuun kontekstissa voisi lisäksi olla perusteltua ottaa huomioon sopimusasetelman taustalla vaikuttava kaupallinen tasapaino, kuten velallisten suorituksistaan saamien vastikkeiden suhde. Liaksi tätä painoarvoa ei kuitenkaan liene syytä korostaa ottaen huomioon, että sopimusperusteisessa yhteisvastuussa velallisen vastuu jo-

³¹⁶ Ks. esim. *Aurejärvi* 1979 s. 72–72.

³¹⁷ *Hakulinen* 1965b s. 48–49. Vastaavasti *Aurejärvi* 1986 s. 73.

ka tapauksessa rajoittuu tämän omaan sitoumukseen. Vastaavasti on otettava huomioon esimerkiksi sovittelun vaikutus velallisen korvausvastuuseen: jos jonkun velallisen vastuuta velkojaa kohtaan on soviteltu, niin vastuu ei velallisten keskinäisessä suhteessa voi ylittää tätä osuutta, mutta voi ulottua kokonaan tähän soviteltuun osuuteen. Edellä esitetysti on sinänsä mahdollista, että vastuuta sovitellaan jonkin velallisen osalta vasta velallisten keskinäisessä suhteessa, vaikka velkojaan kohdistuvaa vastuuta ei olisikaan soviteltu. Silloin sovittelu vaikuttaa vain velallisten keskinäisessä vastuunjaossa.

Perustellummalta jakoperusteelta sopimusperusteisissa vastuusuhteissa vaikuttaisi siten myötävaikutuksen tai tuottamuksen osuus, huomioiden kunkin velallisen enimmäisvastuu alkuperäistä velkojaa kohtaan. Tästä näkökulmasta huomionarvoinen on edellä käsitelty hovioikeusratkaisu HelHO Nro 2068, jossa hovioikeus konsultin vaatimuksesta määrittäi vastuusuudet myös konsultin ja urakoitsijan keskinäisessä suhteessa. Erityispiirteen mainitussa ratkaisussa konsultin vastuun kannalta muodosti se, että KSE 1995 -ehtojen ei katsottu tulleen sopimuksen osaksi, ja konsultin vastuu ei siksi rajoittunut yleisten ehtojen määrittämään enimmäismäärään. Konsultin vastuu oli tämän johdosta urakoitsijaan verrattuna huomattavassa epäsuhdassa sopimuksesta saatuun vastikkeeseen. Hovioikeuden mukaan ”Vimaren [urakoitsijan] putkiasennuksen virheellisyys on johtunut yhtäläillä Ventconsultin [konsultin] laiminlyönnistä kuin Vimaren virheellisesti toteuttamasta putkien asentamisesta. Vimaren urakasta saaman vastikkeen määrä on kuitenkin huomattavasti suurempi kuin Ventconsultin saama vastike valvonnasta, jonka osalta Vnetconsultin laiminlyönti on tapahtunut. Vimaren saama suurempi etu huomioon ottaen hovioikeus katsoo, että Ventconsultin ja Vimaren keskinäisessä suhteessa Ventconsult vastaa 1/3 osalla ja Vimare 2/3 osalla Asunto Oy:lle maksettavaksi tuomituista korvauksista.”³¹⁸

Takautumisoikeuden laajuuden osalta voidaan myös todeta, että ainakin velallisten keskinäisessä suhteessa edellä käyty keskustelu ensisijaisesta ja toissijaisesta vastuutahosta voinee saada merkitystä, vaikka velkojaan kohdistuvan vastuun näkökulmasta primäärillä tai sekundäärisellä vastuulla ei sinänsä olisikaan ratkaisevaa merkitystä.³¹⁹ Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää vastuusetelmien reaalisesti tarkoitukseen ja varsinkin rakentamiseen liittyvien sopimuksenulkoisten normien osalta myös tällaisten nor-

³¹⁸ HelHO Nro 2068, Dnro S 09/788 (lainvoimainen) s. 17.

³¹⁹ Ruotsissa vastaavasti ks. *Lindskog* 2014 s. 382, joka pitää selvänä, että vastuu kohtaa velallisten keskinäisessä suhteessa ensisijaista vastuutahoa, jos vastuut voidaan erotella ensisijaiseksi ja toissijaiseksi.

mien taustalla olevaan tarkoitukseen. Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 120 a §:ssä määrätään pääsuunnittelijasta, jonka on huolehdittava suunnitelmien muodostamasta kokonaisuudesta. Erityissuunnittelija puolestaan laatii erityissuunnitelman ja vastaa sen sisällöstä. Pääsuunnittelijan ja erityissuunnittelijan tehtävien välisessä rajapinnassa on siinä määrin olennaisia yhtymäkohtia, että myös yhteisvastuu rakennuttajaa kohtaan voi tulla kyseeseen.³²⁰ Säädosvalmisteluvaiheessa on kuitenkin korostettu, että vastuu suunnitelman sisällöstä on suunnittelijalla itsellään.³²¹ Tämänkin voinee omalta osaltaan katsoa tukevan sitä näkökohtaa, että velallisten keskinäisessä suhteessa vastuun tulisi kohdistua siihen, jonka laiminlyönnistä ensisijaisesti on kysymys.

Edellä esitetyn pohjalta esimerkiksi rakennusvalvontaviranomaisen ja urakoitsijan välisessä suhteessa viimekätinen vastuu kohdannee herkemmin urakoitsijaa. Vastaavasti urakoitsijan ja suunnittelijan välisessä suhteessa viimekätisen vastuun tulisi jakautua ottaen huomioon se, oliko yhteisvastuun perusteena yhteinen suunnitteluvirhe vai suunnitteluvirheen ja rakennusvirheen yhdistelmä. Jos kyse on pelkästään suunnitteluvirheestä, suunnittelijan osuus viimekätisestä vastuusta voisi (tämän omien sitoumusten rajoissa) lähtökohtaisesti olla suurempi ottaen huomioon, että virhe on ensisijaisesti suunnittelussa. Suunnitteluhan kuuluu ensisijaisesti suunnittelijalle, kun taas urakoitsijan osalta on saattanut olla kysymys vain huomautusvelvollisuuden laiminlyömisestä. Jos taas kyse on suunnitteluvirheen ja rakennusvirheen yhdistelmästä, vastuu voisi jakautua virheiden vaikuttavuuden suhteessa. Vastuunjakoon tietysti vaikuttaa tässä suhteessa se, että suunnittelijan vastuu rakennuttajaa kohtaan on sopimuksen perusteella yleensä merkittävästi rajoitetumpaa kuin urakoitsijan, koska suunnittelijan suorituksesta saama vastikkeen määrä on pienempi. Lisäksi edellytyksenä on se, että takautumisoikeus ylipäänsä voidaan katsoa tapauskohtaisessa tilanteessa perustelluksi.

³²⁰ Lehtonen, BLF 2013 s. 60–77, joskin on selvyiden vuoksi huomattava, että kirjoitus on laadittu vuonna 2013 eli ennen maankäyttö- ja rakennuslain viimeisimpiä uudistuksia.

³²¹ HE 147/2013 vp s. 7, jonka mukaan ”[p]ääsuunnittelija on rakennushankkeessa keskeinen toimija, ja hänen vastuullaan ovat suunnittelun kokonaisuuden hallintaan liittyvät kysymykset ovat olennaisia rakentamisen laadun turvaamisen kannalta. Kokonaisuudesta vastaaminen ei kuitenkaan tarkoita, että pääsuunnittelija vastaisi jokaisen yksittäisen suunnitelman sisällöstä, vaan suunnitelman laatinut henkilö vastaa aina siitä, että suunnitelma täyttää sille asetetut vaatimukset.”

5 PROSESSUAALISIA NÄKÖKOHTIA YHTEISVASTUUSTA

Artikkelin aihepiiri sijoittuu vahingonkorvausoikeudellisen kysymyksenasettelun myötä ensisijaisesti velvoiteoikeuteen ja kontekstin puolesta rakennusurakkaan, joten prosessuaaliset kysymykset eivät ole tarkastelun keskiössä. Yhteisvastuuseen voidaan kuitenkin havaita liittyvän eräitä prosessuaalisesti relevantteja ongelmakohtia, joita sivutaan vielä lyhyesti seuraavassa. Vaikka prosessuaalisilla seikoilla ei periaatteessa olisikaan vaikutusta aineelliseen oikeustilaan, käsittelyjärjestyksen eri variaatiot saattavat vaikuttaa käytännössä myös aineellisen oikeustilan toteutumiseen.

Prosessuaalisena kysymyksenä yhteisvastuu jäsenyyä käytännössä vahingonkäräjien johdolla. Korvausvelkoja voi valintansa mukaan kohdistaa korvausvaatimuksen yhtä lailla molempiin vastuutahoihin samaan aikaan kuin vain toiseen heistä. Takautuminen puolestaan syntyy yhteisvastuun *seurauksena*, eli kysymys on käsiteltävä yhteisvastuun yhteydessä tai sen jälkeen. Vahingonkorvausvelan kontekstissa kysymys yhteisvastuun ja takautumisen olemassaolosta voi siten käytännössä herätä kolmessa eri vaiheessa: (1) vahingonkorvausvastuun perusteena olevan *veloitteen muodostumisen* yhteydessä, jos yhteisvastuun perusteesta on sovittu alun alkaenkin yhteisesti tai kummankin vastuu perustuu vahingonkorvauslakiin; (2) vahingonkorvausvelkojan esittämän *korvausvaatimuksen* yhteydessä, jos velkoja esittää vaatimuksen molemmille velallisille samaan aikaan, vaikka korvausvastuu perustuisikin erillisiin normeihin; tai (3) vahingonkorvausvelallisen esittämän *takautumisvaatimuksen* yhteydessä, jos vaatimus on ensin esitetty vain toiselle velallisista, joka tämän perusteella on suorittanut korvauksen vahingonkorvausvelkojalle kokonaan ja vasta sen jälkeen esittää takautumisvaatimuksen jäljellä olevalle velalliselle.

Ensiksi mainitussa tyyppitilanteessa sekä yhteisvastuun että takautumisen voisi kuvitella määräytyvän varsin suoraviivaisesti. On kuitenkin mahdollista, että tällaisessakin tilanteessa vahingonkorvausvelkojan ja toisen velallisen välinen prosessi jää kahdenväliseksi, jolloin prosessin ulkopuolella ollut velallinen saattaa takautumisvaatimuksen esittämisen yhteydessä kiistää sen, että yhteisvastuun perustava velvoite on ollut käsillä. Asialegitimaation puuttumisen vuoksi sellaisen velallisen vastuun perustetta, joka ei ole mukana prosessissa, ei voi käsitellä oikeudenkäynnissä. Prosessin tuloksena saadun tuomion oikeusvoima rajoittuu pääsääntöisesti vain jutun asianosaisiin minkä vuoksi kahdenvälisellä prosessilla ei lähtökohtaisesti saada aikaan prosessin ulkopuolelle jäänyttä velallista velvoittavaa tuo-

miota. Tuomiolla saattaa kuitenkin olla tuomioistuimen vapaan todistus-harkinnan perusteella jonkinasteinen todistusvaikutus.³²²

Yhteisvastuulliseen sitoumukseen liittyvän kahdenväliseksi jääneen prosessin tuloksena syntyvän tuomion merkitys käytännössä riippunee näin ollen viime kädessä yhteisvastuun perusteena olevasta sitoumuksesta, eli siitä, *mistä* velalliset ovat yhteisvastuussa. Kysymys voi esimerkiksi olla takauksesta, jossa takaajan sitoumus rajoittuu maksusuoritukseen ensimmäistä velallista velvoittavan tuomion perusteella. Tilanne voi kuitenkin erityisesti vahingonkorvausvelan asiayhteydessä olla eri silloin, jos prosessin ulkopuolelle jääneen velallisen sitoumus koskee yleisluontoisempaa velvollisuutta, kuten huolehtimista siitä, että määrätty suoritus on sopimuksenmukainen.³²³

Nimenomaiset yhteisvastuusitoumukset tai vahingonkorvauslakiin perustuvat yhteisvastuutilanteet ovat joka tapauksessa rakennusurakan osapuolten keskinäisissä suhteissa varsin harvinaisia. Yhteisvastuu jäsentyyneen käytännössä yleisimmin toiseksi tai kolmanneksi mainitun tyyppitilanteen mukaisesti, riippuen siitä, esittääkö rakennuttaja vaatimuksen velallisille erikseen vai samanaikaisesti. Yleisessä tuomioistuimessa prosessi voidaan silloinkin velallisen aloitteesta käydä suoraan kolmen osapuolen välisenä menettelynä,³²⁴ mihin kuitenkin liittyy olennainen huomio rakennusalalla vallitsevista riidanratkaisuun liittyvistä käytännöistä. Paitsi että prosessit joka tapauksessa ovat yleensä kahdenvälisiä,³²⁵ ne perustuvat usein välimiesmenettelyyn.³²⁶

³²² *Frände* ym. 2012 asialegitimaatiosta s. 406, oikeusvoimasta s. 756 ja todistusarvosta s. 738.

³²³ Oikeusvoimavaikutuksesta esim. saamisoikeuksien kuittauksien yhteydessä ks. *Halila* 1961 s. 259 ss.

³²⁴ Ks. oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 18 luvun 5.1 §, jonka mukaan ”[j]os asianosainen sen varalta, että hän häviää asian, haluaa esittää kolmatta vastaan takautumisvaatimuksen tai vahingonkorvausvaatimuksen tai siihen rinnastettavan muun vaatimuksen, hän saa nostaa tällaista vaatimusta koskevan kanteen käsiteltäväksi samassa oikeudenkäynnissä tuon asian kanssa”. Vaatimistaakaan vuoksi velallisen lienee silloin myös vaadittava kannanottoa velallisten keskinäiseen vastuunjakoon. Vaatimistaakasta ks. *Frände* 2012 s. 101 ja 505. Vaatimistaakasta yhteisvastuussa velallisten keskinäisen suhteen kannalta ks. myös KKO 2008:25.

³²⁵ *Halilaa* 2011 s. 6 lainaten: ”Rakennusurakan oikeuskäytännössä ei ole kuin nimeksi sellaisia ratkaisuja, joissa tilaaja olisi samanaikaisesti vaatinut vahingonkorvausta usealta sopijakumppaniltaan. Tavallisestihan suoritusta vaaditaan urakoitsijalta tai suunnittelijalta mutta ei näiltä samanaikaisesti. Peräkkäiset prosessit ovat sen sijaan mahdollisia, samoin se, että maksuvelvolliseksi joutunut urakoitsija kääntyy vaatimuksillaan alurakoitsijoiden puoleen tai että tilaaja esittää vaatimuksia valvojaa kohtaan.”

³²⁶ Toisaalta ks. YSE 92 §, jonka mukaan urakkasopimukseen liittyvien riitojen ratkaisun lähtökohtana on käräjäoikeus, jollei urakkasopimuksessa ole toisin sovittu, minkä myötä muutos aiempien YSE 1983 -ehtojen välimiesmenettelystä ohjannee riidanratkaisun aina-

Välimiesmenettelykin voidaan sinänsä järjestää kolmen osapuolen välisenä, jos asiasta sovitaan erikseen.³²⁷ Käytännössä sopimukset ovat kuitenkin alun alkaen kahdenvälisiä, joten asiasta pitäisi sopia erikseen silloin, kun käsittelyä ollaan aloittamassa. Usein sopimiselle ei ole tällaisessa tilanteessa edellytyksiä.³²⁸ Velkojan näkökulmasta prosessin ulottamisessa toiseenkin velalliseen ei välttämättä muutenkaan ole lisäarvoa, jos kumpikin velallinen joka tapauksessa on vastuussa koko velasta myös yksin. Kahteen velalliseen pohjaava prosessi saattaa johtaa raskaampaan prosessiin velallisten keskinäisten vastuiden välisten rajapintojen selvittelyn vuoksi. Varsinkin erilaisten sopimusketjujen kontekstissa välittävällä lenkillä saattaa myös olla eräänlainen intressiritiriitä puolustautuessaan loppukäyttäjää vastaan ja samalla vaatiessaan vastaavaa korvausta alemmalta suoritusportaalta. Näin käytännössä kumpikin osapuoli saattaa pitää erillisiä kahdenvälisiä prosesseja tarkoituksenmukaisempina. Lisäksi yhteisvastuu voi perustua sopimuksen ja deliktin yhdistelmään, ja jos sopimus-kumppanin kanssa on sovittu välimiesmenettelystä, velkojan ja sopimusvelallisen välinen prosessi käydään silloin erikseen. Kolmas tyyppitilanne lienee siksi käytännössä yleisin, erityisesti erillisiin sitoumuksiin perustuvassa yhteisvastuussa.

Kolmanteenkin tyyppitilanteeseen liittyy eräitä keskeisiä ongelmakohtia. Paitsi että kysymys voi edellä esitetyllä tavalla olla ylipäätään takautumisessa ongelmallinen, käsittelyjärjestys saattaa vaikuttaa takautumismahdollisuuden olemassaoloon erityisesti silloin, jos vain toisen velallisen sopimuksessa on sovittu saamisoikeuden siirrettävyyteen liittyvistä rajoituksista. Jos esimerkiksi vain alkuperäisen velkojan ja takautumisvaatimuksen kohteena olevan velallisen väliseen sopimukseen liittyvien saamisoikeuksien siirrettävyyttä on olennaisesti rajoitettu, takautumisoikeutta ei välttämättä synny, vaikka päinvastaisessa käsittelyjärjestyksessä takautumisoikeus olisi olemassa. Tämä voi käsittelyjärjestyksestä riippuen johtaa josain määrin sattumanvaraisiin lopputuloksiin velallisten keskinäisen vastuunjaon kannalta.

Prosessuaalisia näkökohtia voi lisäksi liittyä myös velallisten keskinäiseen suhteeseen. Riidanratkaisuforumin osalta olennaiseksi muodostuu se, että takautumista koskevat prosessit käsiteltäisiin lähtökohtaisesti yleisessä tuomioistuimessa, elleivät velalliset erikseen sovi välimiesmenettelystä.

kin lähtökohtaisesti yleiseen tuomioistuimeen. Vastaavasti ks. *Ryynänen*, DL 2013 s. 855. Laajamittaisemmissa tai kansainvälisissä hankkeissa välimiesmenettely on tosin käytännössä edelleen pääsääntö, poikkeuksena lähinnä tilanteet, joissa kunta toimii rakennuttajana.

³²⁷ Ks. esim. keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen kohdat 10–13 §.

³²⁸ Samansuuntaisesti ks. *Halila* 2011 s. 6.

Tähän ei välttämättä ole erimielisyystilanteessa edellytyksiä. Koska yleisiä tuomioistuinprosesseja saatetaan kuitenkin käytännössä pyrkiä välttämään samoista syistä kuin yleensäkin liikesuhteissa suositaan välimiesmenettelyjä yleisten tuomioistuinprosessien asemesta, käytännössä kynnyksellä takautumisvaatimuksen esittämiseksi voi olla korkealla.

Rakennusalalla vallitsevat prosessuaaliset käytännöt voivat toisaalta yleisemminkin eriyttää rakennusalan yhteisvastuukysymyksiä aineellisesta oikeustilasta. Välimiesmenettelyihin on historiallisesti kohdistunut jonkin verran kritiikkiä sen johdosta, että oikeuskäytäntö on joidenkin liikejuridisten kysymysten osalta käytännössä vähäistä, koska välimiesmenettelyt ovat tällaisissa asioissa niin laajasti käytössä. Tuomioistuimet eivät ikään kuin pääse käsiksi tiettyihin liikejuridisiin kysymyksiin ollenkaan.³²⁹ Välimiesmenettelyyn liittyy lisäksi usein enemmän luottamuksellisia piirteitä kuin yleiseen tuomioistuinprosessiin,³³⁰ mikä vie välimiesmenettelyjen tuloksena syntyvää oikeuskäytäntöä pois myös oikeustieteen ulottuvilta.³³¹ Välimiesmenettelyn yleisyys vaikuttanee tässä suhteessa myös rakennusalalla.

Käsittelyjärjestyksestä riippumatta yhteisvastuuseen voi yleisemminkin liittyä olennaisia prosessuaalisesti relevantteja erityispiirteitä vastuusuhteen ajallisen eriytymisen vuoksi. Erilliset vastuusuhteet mahdollistavat ensinnäkin ajallisen eriytymisen myös vastuusuhteisiin liittyvien prosessien kannalta, mikä saattaa edelleen korostua muutoksenhaun vaikutuksesta. Oikeudenkäynnit voivat toisinaan olla pitkäkestoisia, ja muutoksenhaku vastaavasti lykkää tuomion lainvoimaa.³³² Jos esimerkiksi yhteisvastuun perusteena oleviin korvausvastuuihin liittyvät prosessit ovat erillisiä, yhteisvastuun perusteena olevat korvausvelat eriytyvät ajallisesti, vaikka oikeudenkäynnit sinänsä olisivat käynnistyneet velallisten osalta samaan aikaan. Jos toisen velallisen vastuu muutoksenhaun tuloksena muuttuu, tämä vai-

³²⁹ Ks. esim. *Liljeström*, JFT 2011 s. 521 viitteinen, joka toisaalta kyseenalaistaa tilanteen ongelmallisuuden. Välimiesmenettelyn ja yleisen tuomioistuinprosessin välisistä rajapinoista ks. esim. *Peltonen*, DL 2015 ja *Koulu* 2007 s. 293 ss., välimiesmenettelystä tuomioistuinkäytännössä ks. *Hemmo*, LM 2008 s. 1058–1076.

³³⁰ Luottamuksellisuudesta välimiesmenettelyssä ks. esim. *Liljeström*, JFT 2011 s. 521 ja *Norros* 2012 s. 36.

³³¹ Ks. esim. *Halila* 2005 s. 63–69 ja *Ryynänen*, DL 2013 s. 855. Välitustuomioiden oikeuslähdeopillisesta painoarvosta ks. esim. *Norros* 2012 s. 36–37, jonka mukaan tyypillinen kanta Suomessa tuntuu olevan, että välitustuomio rinnastuu oikeuslähdeopillisesti oikeuskirjallisuuden kannanottoon, vaikka sinänsä myös astetta painavammalle painoarvolle voisi olla perusteita. Painavamman oikeuslähdeopillisen aseman puolesta ks. esim. *Halila* 2005 s. 64 ja *Timonen*, LM 1990 s. 712–714. Kysymykseen ei kuitenkaan tässä yhteydessä ole mahdollista syventyä.

³³² *Frände* ym. 2012 s. 739.

kuttaa vastaavasti tuon velallisen vastuuseen korvausvelkojaa kohtaan. Tällä on edelleen sekä ajallinen että sisällöllinen vaikutus takautumisvaatimuksen käsittelyyn. Korvausvastuun muuttunut laajuushan määrittää samalla sen enimmäismäärän, mikä velallisen vastuu voi olla velallisten keskinäisessä suhteessa.³³³

Ajallinen eriytyminen saattaa toisaalta saada aikaan oikeusvaikutuksia myös erilaisten passiivisuusseuraamusten muodossa, kuten reklamaatioaikojen alkamisajankohdan ja vanhentumisen katkaisemisen näkökulmasta.³³⁴ Vanhentumislain (728/2003) 19 §:n 1 momentin mukaan vanhentumisaika lasketaan jokaisen velallisen osalta erikseen, jos velallisia on useita.³³⁵ Vastaavasti vanhentumisen katkeamista arvioidaan erikseen velallisten osalta.³³⁶ Vastuusuhteiden erillisyyden myötä velkojan on siis reklamoitava kummallekin velalliselle itsenäisesti ajallaan ja vastaavasti huolehdittava vanhentumisen katkaisemisesta velallisia kohtaan erikseen.

Rakennusurakan kannalta huomionarvoista on tässä yhteydessä se, että yleisesti viivästystilanteiden ei ole katsottu olevan reklamaatiovelvollisuuden piirissä. Näkemystä perustellaan oikeuskirjallisuudessa yleisesti sillä, että viivästys on yleensä velallisen tiedossa eikä reklamointi velkojan toimesta siksi ole tarpeen.³³⁷ Erityisesti monimutkaisissa rakennushankkeissa tällaiseen oletukseen tulee suhtautua varauksella. Viivästykset saattavat

³³³ Samoin voidaan todeta esimerkiksi sovitellun vastuun vaikutuksista, mikä voisi ensi katsannossa näyttäytyä ongelmallisena. Koska korvausvastuu edellä kuvatusti määräytyy kunkin velallisen osalta itsenäisesti, niin sovittelun vaikutus asetelmassa on käytännössä sama kuin muillakin korvausvastuun edellytyksillä. Sinänsä mahdollista on edellä todetusti myös, että vastuuta sovitellaan vain velallisten keskinäisessä suhteessa. Tällaisella sovitellulla ei kuitenkaan ole vaikutusta velkojaan kohdistuvaan vastuuseen, ellei vastuuta ole soviteltu myös velallisen ja velkojan välisessä suhteessa, ks. esim. edellä viitatuksi *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 271.

³³⁴ Yleisesti reklamaatiovelvollisuudesta ks. esim. *Norros* 2012 s. 318–321 ja *Kaisto – Lohi* 2013 s. 237. Reklamointi- ja reklamaatiovelvollisuuden laiminlyönnistä passiivisuusseuraamuksena erotuksena vanhenemisen perusteella syntyvään passiivisuusseuraamukseen ks. *Norros* 2015 s. 20–24.

³³⁵ Tähän liittyy toisaalta olennaisia liittymäkohtia myös vahingonkärsijän näkökulmasta: yleisen vanhenemisajan alkamiseen nimittäin vaikuttaa vanhentumislain 7.1 § 3 kohdan mukaan se, milloin vahingosta ”vastuussa oleva” on ollut vahingonkärsijän havaittavissa. Ks. esim. *Aurejärvi – Hemmo* 2007 s. 133 ja *Norros* 2015 s. 293–299.

³³⁶ Yleisesti ks. esim. *Norros* 2015 s. 7–17. Vanhentumiskysymykset tulisi sinänsä täsmällisemmin mieltää aineelliseksi oikeudeksi, jolla on prosessuaalisen oikeuden kanssa relevantteja *yhtymäkohtia*, kuin varsinaisesti prosessuaalisiksi kysymyksiksi, ks. *Norros* 2015 s. 369–371. Tässä tarkastelu keskittyy juuri näihin prosessuaalisesti relevantteihin näkökohtiin yhteisvastuun kannalta.

³³⁷ Esim. *Norros* 2012 s. 320–321, *Hemmo* 2003c s. 165, elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä suhteessa *Bärlund* 2002 s. 112–119 ja 128. *Hemmo* 2003c s. 165 sinänsä täydentää, että viivästykseen perustuvista *vaatimuksista* on ilmoitettava kohtuullisessa ajassa viivästyneen suorituksen vastaanottamisesta.

toisinaan johtaa muutoksiin aikataulussa, mistä voi aiheutua tulkinnanvaraisuutta sopimuksenmukaisen aikataulun määräpäivien suhteen. Toisaalta tulkinnanvaraisuus saattaa liittyä siihen, vastaako suoritus sisällöltään sovitun määräpäivän edellyttämää tasoa, jolloin vastaavasti voi olla epäselvää, onko tuo määräpäivä saavutettu.³³⁸ Kun viivästys varsinkin laajamittaisissa hankkeissa saattaa johtaa olennaisiin seuraamuksiin velallisen kannalta esimerkiksi viivästyssakkojen muodossa, viivästykseen viittaavan reklamaation merkitystä velallisen kannalta ei tulisi aliarvioida.³³⁹

Vanhentuminen voi vastaavasti herättää joukon jatkokysymyksiä erityisesti silloin, jos yhden velallisen vahingonkorvausvelka vanhenee ja yhteisvastuu tämän seurauksena hajautuu.³⁴⁰ Vanhentumislain 19 §:n 2 momentin mukaan silloin ”kukin jäljelle jäävistä velallisista vastaa vain oman osuutensa suorittamisesta”. Osuudet lasketaan ”siitä määrästä, jonka maksamiseen velalliset ovat alun perin sitoutuneet tai jonka maksamiseen heidät on määrätty”, ja jollei muusta vastuunjaosta ole sovittu tai määrätty, osuudet määräytyvät velallisten pääluvun mukaan.³⁴¹ Hajautumisen vaikutuksesta muiden velallisten vastuu tältä osin lakkaa ja jäljelle jäävä vastuu hajautuu jaetuksi vastuuksi velkojaa kohtaan solidaarisen vastuun sijaan.³⁴²

Mielenkiintoinen kysymys liittyy erityisesti siihen, miten vanhentumislain 19 §:n 2 momentti vaikuttaa tilanteessa, jossa yhteisvastuu perustuu kahteen erilliseen normiin,³⁴³ erityisesti silloin, kun velkoja on alun perinkin esittänyt vaatimuksen vain toiselle velallisista. Vanhentumislaisissa yhteisvastuusta puhutaan sinänsä yleisesti³⁴⁴ eli erottelua ei tehdä sen suhteen, minkä tyyppiset yhteisvastuuasetelmat ovat säännöksen kohteena. Erilli-

³³⁸ Tätä ongelmaa onkin usein sopimuksissa huomioitu asettamalla osapuolille veloitteeksi yhteisesti todeta sopimuksen edellyttämät määräpäivät saavutetuiksi. Ks. esim. FIDIC 1999 Silver Book kohta 10.

³³⁹ Hieman samansuuntaisesti epäillen *Saarnilehto*, LM 2010 s. 6–7. Ks. myös KKO 1998:75, jossa kysymys oli YSE 1983 -ehtoihin perustuvan urakkasopimuksen purkamisesta viivästykseen vuoksi ja tähän liittyvästä huomautusvelvollisuudesta.

³⁴⁰ Ks. esim. *Jokela* 2004 s. 29–46.

³⁴¹ HE 187/2002 vp s. 76 mukaan pääluvun mukaiseen vastuuseen perustuva pääsääntö seuraisi velkakirjalain 2 §:stä. Kuten edellä on esitetty, tällaisesta pääsäännöstä ei kuitenkaan ole syytä tehdä kovinkaan suoraviivaisia päätelmiä, vaan huomiota on kiinnitettävä ennen kaikkea taustalla olevaan vastuuasotelmaan, ja pääluvun mukaista jakoa tulisi pitää pikemminkin toissijaisena jakoperusteena.

³⁴² HE 187/2002 vp s. 76. Hajautuminen jaetuksi vastuuksi on otettu velkakirjalakiin vasta viimeisimmän vanhentumislain uudistamisen myötä. Aiemmin velka sinänsä supistui vanhentuneen saatavan osuuden osalta, mutta jäljelle jäävien velallisten vastuu oli edelleen solidaarista. Muutosta perusteltiin yhteneväisyydellä takauslain 18 §:n kanssa.

³⁴³ Ks. luvussa 3 esitetyt vastuuasotelmat.

³⁴⁴ Vastaavasti esitöiden osalta HE 187/2002 vp s. 76–77, jossa kuitenkin viitataan pääsääntöisesti velkakirjalakiin ja vahingonkorvauslakiin yhteisvastuun perusteena.

siin normeihin perustuvan yhteisvastuun kannalta tähän kysymykseen liittyy kuitenkin olennaisia erityispiirteitä, joihin ei vaikuta kiinnitetyn huomiotia säädösvalmistelussa.

Hajautumista on perusteltu sillä, että velkojan tulee kantaa velan katkaisematta jättämisestä aiheutuvat seuraukset, sillä vanheneminen johtuu käytännössä velkojan laiminlyönnistä.³⁴⁵ Tätä voitaneen tyypillisesti yhteisvastuussa pitää perusteltuna, koska velalliset ovat yleensä selkeästi velkojan tunnistettavissa. Erillisiin normeihin perustuva yhteisvastuuasetelma sen sijaan perustuu jo lähtökohtaisesti erillisiin vastuusuhteisiin, jotka vain tapauskohtaisesti ovat johtaneet samaan vahinkoon.³⁴⁶ Esimerkiksi alihankintaketjuiltaan laajoissa hankkeissa kaikki vahinkoon vaikuttaneet osapuolet eivät välttämättä ole edes vahingonkorvausvelkojan tiedossa,³⁴⁷ ja vaikka olisivat, niin kanneoikeudesta ei välttämättä ole selvyyttä.³⁴⁸

Hajautumista on perusteltu myös vanhentumisen vaikutuksella muihin velallisiin, koska velkojaan kohdistuvan velan lakkaaminen vaikuttaa velallisten keskinäiseen vastuunjakoon takautumisen kautta.³⁴⁹ Tätäkin näkökohtaa voitaneen tyypillisesti pitää yhteisvastuussa perusteltuna. Erillisiin normeihin perustuvassa yhteisvastuuasetelmassa tällaisen perusteen vaikutus kuitenkin heikkenee, koska edellä todetusti takautumisoikeuden olemassaoloa ei ylipäätään voi pitää itsestään selvänä. Lisäksi velalliset ovat joka tapauksessa aiheuttaneet korvausvastuun kohteena olevan vahingon sellaisessa itsenäisessä vastuusuhteessa, jossa lähtökohtaisestikin vastuu kohdistuisi yksinomaan kyseessä olevaan velalliseen. Kysymys on vain tapauskohtaisesta rinnasteisuudesta.

Problematiikkaa voidaan valottaa sopimusketjuun perustuvan yhteisvastuun kontekstiin sijoittuvalla esimerkillä, joskin kysymys on ylipäätään yhteisvastuun näkökulmasta ongelmallinen silloin, kun yhteisvastuu perustuu erillisiin normeihin. Vastuuasetelma voisi muodostua varsin erikoisek-

³⁴⁵ HE 187/2002 vp s. 76.

³⁴⁶ Rakennusurakan kontekstissa edellä mainitusti esim. aliorakkausuhteissa rakennuttaja ei välttämättä ole edes tietoinen kaikista niistä aliorakoitsijoista, joihin vaatimuksen mahdollisesti voisi kohdistaa, jos suora kanneoikeus olisi olemassa.

³⁴⁷ Tämä saattaa sinänsä vaikuttaa vanhentumislain 4 §:n mukaisen yleisen kolmen vuoden vanhentumisajan alkamisen arviointiin. Ks. esim. KKO:2016:11, jossa arvioitavana oli velkojan selonottovelvollisuus vanhentumisajan alkamisen näkökulmasta. Vanhentumislain 7 § 2 momentin perusteella korvausvelka vanhenee joka tapauksessa kymmenessä vuodessa ”sopimusrikkomuksesta taikka vahinkoon johtaneesta tai edun palautuksen perustana olevasta tapahtumasta”, jollei sitä tällä välin katkaista.

³⁴⁸ Ks. erityisesti luvuissa 3.3 ja 3.4 käsitellyt sopimuksen ja deliktin yhdistelmään sekä sopimusketjuihin liittyvät yhteisvastuuasetelmat.

³⁴⁹ HE 187/2002 vp s. 76. Aiemman vanhentumissääntelyn taustasta vastaavasti *Wrede* 1942 s. 243.

si, jos rakennuttaja huolehtisi vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisemisesta urakoitsijaa kohtaan, mutta ei katkaisisi vanhentumista sel- laista vahingon aiheutumiseen vaikuttanutta aliurakoitsijaa kohtaan, jonka osalta rakennuttajan kanneoikeudesta ei ylipäätään ole varmuutta, ja ura- koitsija tällä perusteella pyrki vetoamaan rakennuttajaa kohtaan siihen, että rakennuttajan mahdollinen kanneoikeus aliurakoitsijaa kohtaan olisi vanhentunut. Problematiikkaa korostaa tässä nimenomaisessa esimerkissä se, että urakoitsijan ja aliurakoitsijan välisessä suhteessa aliurakoitsija to- dennäköisesti olisi se, joka vastuun kantaisi velallisten keskinäisessä suh- teessa, joten aliurakoitsijan osuus kattaisi käytännössä koko vahingon. Urakoitsija olisi siten käytännössä vapautunut korvausvastuusta vanhentumisen aikaansaaman hajautumisen perusteella. Lopputulos olisi varsin eri- koinen sekä rakennusurakan yleisten vastuusasetelmien että vanhentumis- säännösten reaalisen tarkoituksen näkökulmasta.

Yhteisvastuun hajautumista vastaan edellä tarkoitettussa asetelmassa pu- huu siis joukko reaalisia näkökohtia. On kuitenkin otettava huomioon, että velan vanhentumista pidetään korostuneen lakisidonnaisena ilmiönä eikä tosiseikastosidonnaisuudella tai reaaliin näkökohtiin tukeutuvalla argu- mentaatiolla ole tässä suhteessa vastaavaa painoarvoa kuin vahingonkorvaus- oikeudellisessa tarkastelussa.³⁵⁰ Lain sanamuoto viittaa *yhteisvastuuseen* yleisellä tasolla, eikä tarkastelu esitöissäkään rajaudu nimenomaisiin yh- teisvastuuasetelmiin, kuten velkakirjalain tai vahingonkorvauslain piirissä oleviin asetelmiin. Hajautumiseen suhtaudutaan ylipäätään esitöissä varsin ankarasti.³⁵¹ Kysymys palautunee lopulta siihen, voidaanko erillisiin nor- meihin perustuvaa yhteisvastuuta käsitteellisesti aina pitää yhteisvastuuna myös vanhentumislain merkityksessä, etenään silloin, kun velkoja ei yli- päättään ole esittänyt korvausvaatimusta kuin toiselle velallisista. Kysymys saattaa silloin velkojan näkökulmasta olla vain ”hypoteettisesta” yhteis- vastuusta, koska epävarmuutta saattaa edellä kuvatulla tavalla liittyyä niin kanneoikeuden olemassaoloon kuin velallisen henkilöönkin.

Tältä osin voidaan todeta problematiikan olleen esillä myös viimeaikai- sessa hovioikeuskäytännössä. Hovioikeus on todennut 20.10.2016 anne- tuissa asfalttikartelliratkaisuissa seuraavasti (korostukset tässä): ”Ennen vahingonkorvausasiassa annettua tuomiota yhteinen vastuu velasta on sel- vää vain, kun sellaisesta vastuusta on sovittu. Muutoin oikeudenkäynnin

³⁵⁰ Ks. *Norros* 2015 s. 368–369.

³⁵¹ Lain esitöissä esimerkiksi todetaan nimenomaisesti, että ”[s]ellaista sopimusehtoa ei voida pätevästi tehdä etukäteen, jossa velkojalle annettaisiin oikeus vapauttaa yksi velal- linen vastuusta samalla kun kanssavelalliset jäisivät täyteen vastuuseen”, mikä kuvastaa varsin ankaraa suhtautumista yhteisvastuun hajautumiseen, ks. HE 187/2002 vp s. 76.

ulkopuolisten tahojen osalta ei voida puhua yhteisvastuullisuudesta. Sen vuoksi myöskään vanhentumislain 19 §:n 2 momentin säännöstä ei voida soveltaa kaikissa tilanteissa, joissa yhteisvastuullinen korvausvastuu *saattaa* tulla kyseeseen. Muussa tapauksessa sellaisessa tilanteessa, jossa useampi taho saattaisi mahdollisesti joutua korvausvastuuseen samasta vahingosta, vahingonkäräjän tulisi kääntyä heistä jokaisen puoleen ennen vanhentumisajan päättymistä välttääkseen riskin osan vahingonkorvauksesta menettämistä. [– –] Hovioikeus katsoo toisin kuin käräjäoikeus, että velkoja saa kohdistaa vaatimuksensa vahingosta, josta usea taho voisi olla yhteisvastuullisessa korvausvastuussa, valitsemaansa korvausvelvolliseen. Vanhentumisen katkaisemisen laiminlyönti muiden *mahdollisesti* korvausvastuussa olevien tahojen osalta ei aiheuta vastuun supistumista eikä hajautumista eikä siten vaikuta vastaajan korvausvelvollisuuteen.” Hovioikeuden mukaan vanhentumislain säännös soveltuisi vain sellaisissa tilanteissa, joissa useat korvausvelvolliset ovat joko *sitoutuneet* tai heidät on *velvoitettu* yhteisvastuulliseen korvausvastuuseen.³⁵²

Vahingonkorvausoikeudellisesti edellä kuvatulla käsitteellisellä rajanvedolla ei oikeastaan ole merkitystä, koska vastuusuhteita tarkastellaan joka tapauksessa itsenäisesti velallisten osalta. Vanhentumislain piirissä rajanveto sen sijaan voi saada aikaan huomattavia oikeusvaikutuksia. Oikeustilan selvittäminen tältä osin vaatisi tarkempaa tarkastelua, mihin ei tässä ole mahdollisuutta. Kysymys on kuitenkin syytä ottaa huomioon yhteisvastuuseen liittyviä vanhentumiskysymyksiä tarkastellessa. Erillisiin normeihin perustuva yhteisvastuu lienee myös syytä lukea kuuluvaksi niiden oikeuskysymysten joukkoon, jotka tässä suhteessa aiheuttavat jännitteitä joustavan vahingonkorvausoikeuden ja luonteeltaan jäykemmän vanhentumista koskevan sääntelyn välille.³⁵³

6 KOKOAVIA NÄKÖKOHTIA

Artikkelissa on tarkasteltu vahingonkorvausvelkaan perustuvaa yhteisvastuuta rakennusurakan kontekstissa. Yhteisvastuun kannalta ratkaisevaa on se, onko kahdella velallisella rinnasteinen korvausvastuu vahingonkäräjää

³⁵² Ks. Helsingin hovioikeuden tuomiot asfalttikartelliasioissa, esim. HelHO Nro 1489 (S 14/1403) s. 55–56.

³⁵³ Ks. *Norros* 2015 s. 367–369, joka mainitsee muina tähän joukkoon kuuluvina kysymyksinä esimerkiksi sopimus- ja deliktivastuun erottelun, jossa vastaavalla tavalla vanhentumislaki vaatii jyrkkää kannanottoa vastuumuotojen suhteen sellaisissakin kysymyksissä, jotka vahingonkorvausoikeudellisesti olisi perusteltua jättää määräytymään tapauskohtaisesti.

kohtaan. Korvausvastuu määräytyy velallisten osalta itsenäisesti sekä sopimusperusteisessa että sopimukseenulkoisessa suhteessa, joten velallinen vastaa siitä vahingosta, minkä on itse aiheuttanut. Yhteisvastuussa velallisten korvausvastuun peruste voi olla eriävä tai yhtenäinen: ratkaisevaa on se, onko vastuu tapauskohtaisesti rinnasteista. Velvoitesuhteena yhteisvastuu on siksi syytä hahmottaa täsmällisesti itsenäisinä vastuusuhteina, joissa velvoitesuhteita on yhtä monta kuin velallisiakin.

Yhteisvastuuasetelma korvausvelkojan ja kahden velallisen välillä voi perustua vahingonkorvauslakiin, sopimusperusteisiin sitoumuksiin tai sopimusperusteisen ja sopimukseenulkoisen normiston yhdistelmään. Yhteisvastuu edellyttää, että korvausvastuu on rinnasteista myös laajuudeltaan. Yhteisvastuu ei siksi välttämättä tule kysymykseen, vaikka korvausvastuun perusteena oleva *velvoite* olisikin velallisten osalta rinnasteinen, vaan myös veloitteen rikkomiseen vaikuttaneella tuottamuksella ja muilla korvausvastuun edellytyksillä on merkitystä yhteisvastuun arvioinnissa. Vastuusuhteet on viime kädessä ratkaistava todistelun avulla.

Vahingonkorvausvelkaan perustuvaan yhteisvastuuseen liittyy tästä syystä voimakas tosiseikastosidonnainen elementti, mikä on otettava huomioon yhteisvastuuasetelmien jäsentämisessä. Artikkelissa yhteisvastuuasetelmia on jäsennellyt sekä yhteisvastuun perusteena olevan korvausvelan että vastuuasetelman näkökulmasta. Vastuuasetelmien osalta yhteisvastuu voi ensinnäkin perustua vahingonkorvauslakiin tai nimenomaiseen yhteisvastuusitoumukseen, jolloin yhteisvastuun oikeusperusta on velallisten kesken lähtökohtaisesti yhtenäinen. Nimenomaisten sitoumusten ja vahingonkorvauslain perusteella syntyvät yhteisvastuuasetelmat ovat muita asetelmia suoraviivaisempia, sillä velvoiteperusta on lähtökohtaisesti yhteneväinen. Ratkaisevaa yhteisvastuun kannalta on silloin se, täytyvätkö korvausvastuun edellytykset kummankin velallisen osalta itsenäisesti.

Toiseksi yhteisvastuun perusteena oleva normi voi olla velallisten kesken eri, jolloin vastuuasetelmat voidaan ryhmitellä kolmeen eri kategoriaan sen perusteella, syntyykö yhteisvastuu (1) samaan sopimusvelkojaan kohdistuvien erillisten sopimusperusteisten sitoumusten perusteella, (2) sopimuksen ja deliktin yhdistelmänä, vai (3) sopimusketjun suoritusportaiden välillä. Yhteisvastuun perusteena oleva vahinko saattaa mainituissa suhteissa yhtäältä aiheutua joko yhdestä syystä, joka on kummankin velallisen vastuulla, jolloin kyseessä olisi ikään kuin yksi yhteinen vahinko. Toisaalta korvausvelka voisi aiheutua niin, että kaksi kokonaan erillistä syytä johtaa samaan vahinkoon niin, että lopputuloksena on kuitenkin sama vahinko. Silloin kyseessä olisi ikään kuin kaksi päällekkäistä vahinkoa.

Tällainen jaottelu on pääasiassa systemaattinen, mutta edesauttaa kuitenkin vastuuasotelmaan liittyvien yhteisvastuutilanteiden jäsentämistä.

Ensiksi mainittua erillisiin normeihin perustuvaa yhteisvastuusuhdetta on tässä artikkelissa tarkasteltu yhtäältä valvojan ja urakoitsijan ja toisaalta suunnittelijan ja urakoitsijan näkökulmasta. Sopimusperusteinen yhteisvastuu voi tulla kysymykseen myös ilman nimenomaista yhteisvastuusitoutumusta, mutta velallisen vastuu ei silloinkaan saa poiketa sitä, mihin velallinen on itse sitoutunut. Jos vahinko kuitenkin on yhteinen tai kaksi laiminlyöntiä on saanut aikaan saman vahingon, vastuu on syytä katsoa yhteiseksi.

Erillisiin normeihin perustuva yhteisvastuu voi toiseksi perustua sopimuksen ja deliktin yhdistelmään. Artikkelissa on käsitelty tästä näkökulmasta urakoitsijan ja rakennusvalvontaviranomaisen mahdollista yhteisvastuuta rakennuttajaa kohtaan. Muunlaiset sopimuksen ja deliktin yhdistelmään perustuvat vastuuasotelmat eivät myöskään ole rakennusurakassa poissuljettuja. Korvausvastuun arvioinnissa on kuitenkin otettava huomioon erot vastuumuotojen välillä. Näennäisesti rinnasteiset vahingot eivät siksi vielä tarkoita sitä, että myös korvausvastuu olisi rinnasteista. Deliktin osalta määrääväksi muodostuu edellä sanotun ohella se, soveltuuko vahingonkorvauslaki ylipäätään vahingonkärsijän ja vahingonaiheuttajan väliin suhteeseen. Vastuumuotojen erojen vuoksi vastuun perusteen ohella olennaiseksi muodostuu tässä myös vastuun laajuus.

Kolmanneksi erillisiin normeihin perustuva yhteisvastuu voi tulla kysymykseen sopimusketjussa. Sopimusketjuihin liittyviä yhteisvastuuasotelmia on käsitelty artikkelissa urakoitsijan ja aliurakoitsijan yhteisvastuun näkökulmasta, joskin vastuu voi yhtä lailla tulla kysymykseen myös aineettoman suorituksen osalta esimerkiksi urakoitsijan ja suunnittelijan osalta. Korvausvelan rinnasteisuuden arvioinnissa on paitsi kiinnitettävä huomiota vastuun laajuuteen, myös otettava huomioon korvausvastuun olemassaolo. Vahingonkärsijällä on tosiasiallisesti oltava oikeus esittää vaatimuksia kumpaakin velallista kohtaan. Siksi esimerkiksi sopimusketjua ei ole syytä mieltää yhteisvastuun piiriin kuuluvana vastuuasotelmana, ellei vahingonkärsijällä tosiasiallisesti ole oikeutta kohdistaa joko sopimusperusteisia tai sopimuksenulkoisia vaatimuksia sopimusvelallisen lisäksi alempaan suoritusportaaseen. Viimeksi mainitussa tapauksessa on lisäksi edellytettävä, ettei vahingonkärsijä ole tehokkaasti alemman suoritusportaan hyväksi luopunut oikeudesta esittää korvausvaatimuksia sellaisten vahinkojen perusteella, jotka sopimusrikkomusten ohella voitaisiin katsoa sopimuksenulkoisiksi.

Tarkastelun perusteella voidaan päätellä, että yhteisvastuusta itsessään ei varsinaisesti aiheudu merkittäviä etuja velkojalle. Eräänlaista reaalista

etua voi olla siitä, että vastuussa on kaksi tahoja, jolloin esimerkiksi riski korvauksen saamatta jäämisestä maksukyvyttömyyden vuoksi pienenee. Yhteisvastuussa on kuitenkin oikeastaan kysymys tavanomaisesta velallisen ja velkojan välisestä vastuusta, joka tapauskohtaisesti on rinnakkaista kahden eri velallisen osalta. Yhteisvastuuksi luokittelu ei laajenna velkojan mahdollisuutta korvaukseen, koska oikeutta kaksinkertaiseen vahingonkorvaukseen ei ole kuitenkaan. Velkojan kannalta yhteisvastuu edellyttää päinvastoin sen huomioon ottamista, että korvausta ei voi saada molemmilta. Kuten edellä on esitetty, tähän saattaa liittyä hankalia rajanvetoja erityisesti sopimusperusteisissa suhteissa. Lisäksi yhteisvastuulla voi velkojan näkökulmasta olla merkittäviä prosessuaalisesti relevantteja oikeusvaikutuksia, kuten yhteisvastuun hajautuminen toisen velallisen korvausvastuun vanhentumisen vuoksi.

Velallisten osalta yhteisvastuulla ei ole vastuuta laajentavaa vaikutusta, koska vastuu rajoittuu joka tapauksessa velallista sitovaan velvoitteeseen. Keskeinen oikeusvaikutus sen sijaan liittyy siihen, että vastuu saatetaan takautumisen perusteella jakaa viimekätisessä suhteessa. Takautumisoikeus ei kuitenkaan välttämättä jäsenny aivan suoraviivaisesti. Takautumisen kannalta relevantteja ongelmakohtia liittyy erityisesti takautumisoikeuden perusteeseen ja eräisiin prosessuaalisiin ulottuvuuksiin takautumisoikeuden jäsentymisessä.

Takautumisoikeuden perusteen näkökulmasta on ensinnäkin otettava huomioon yhteisvastuun peruste: jos vastuu perustuu osapuolten väliseen yhteisvastuusopimukseen, myös takautuminen jäsenyy tämän sopimuksen mukaisesti. Edelleen jos yhteisvastuu perustuu vahingonkorvauslakiin, takautuminen perustuu vahingonkorvauslakiin. Yleisten periaatteiden varaan takautuminen jää silloin, jos yhteisvastuusitoumuksen yhteydessä ei ole sovittu takautumisesta, vastuu on perustunut erillisiin sopimusperusteisiin normeihin tai jos toisen velallisen vastuu perustuu sopimukseen ja toisen vahingonkorvauslakiin. Pääsääntöisesti silloinkin voidaan puoltaa takautumisoikeuden olemassaoloa eräänlaisena korvausvastuun yhtenäisyyteen perustuvana saamisoikeuden siirtymisenä. Vastuuta laajentavaa merkitystä takautumisella ei kuitenkaan saisi olla, mikä voi vaikuttaa takautumisoikeuden olemassaoloon erityisesti silloin, jos takautumisvaatimuksen kohteena on velallinen, jonka vastuu perustuu erilliseen sopimusperusteiseen normiin. Esimerkiksi takautumisoikeuden perusteena olevan saamisoikeuden siirrettävyyttä koskevat rajoitukset velallisen ja alkuperäisen velkojan välisessä suhteessa saattavat silloin saada merkitystä.

Yhteisvastuulla ja takautumisella on toiseksi myös prosessuaalinen ulottuvuus. Kysymys yhteisvastuusta voi osapuolten välillä käytännössä ajan-

kohtaistua joko (1) korvausvastuun perusteena olevan veloitteen muodostumisen yhteydessä, (2) vahingonkorvausvelkojan esittämän korvausvaatimuksen yhteydessä, tai (3) vahingonkorvausvelallisen esittämän takautumisvaatimuksen yhteydessä. Takautumisoikeus puolestaan syntyy joko yhteisvastuun yhteydessä tai sen seurauksena. Välimiesmenettelyjen suosion vuoksi rakennusalan tietuystyypisten projektien riidanratkaisumekanismina näistä viimeksi mainittu on käytännössä rakennusurakassa yleinen asetelma.

Prosessuaaliset seikat eivät varsinaisesti vaikuta oikeuskysymysten aineellisoikeudelliseen jäsentymiseen, mutta yhteisvastuun kontekstissa ne saattavat käytännössä muodostua merkityksellisiksi. Rakennusurakassa suositaan käytännössä usein kahdenvälisiä, yleensä välimiesmenettelyyn pohjaavia prosesseja useampaan osapuoleen perustuvan yleisen tuomioistuinprosessin asemesta. Välimiesmenettelyn suosio vie tätä kautta yhteisvastuun kannalta olennaisia kysymyksiä pois korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön ulottuvilta. Toinen seuraus liittyy siihen, että takautumisväitteet käsiteltäisiin lähtökohtaisesti yleisessä tuomioistuinprosessissa silloin, kun velallisten välinen sopimus puuttuu. Tällaisia yleisiä tuomioistuinprosesseja saatetaan käytännössä pyrkiä välttämään samoista syistä kuin välimiesmenettelyjä yleensäkin liikesuhteissa suositaan yleisten tuomioistuinprosessien asemesta. Siksi alalla vallitsevien prosessuaalisten käytäntöjen vuoksi voi olla niin, että yhteisvastuu rakennusurakassa on käytännössä kapea-alaisempi ilmiö kuin mihin aineellisoikeudellisesta näkökulmasta vaikuttaisi olevan mahdollisuus.

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Aarnio, Aulis*: Uusi varallisuus oikeus – vai vanha? LM 2002 s. 515–534.
- Aarsheim, Hanne*: Direktkrav vid 3PL-samarbeten – köparens möjligheter att göra rättigheter och ansvar gällande gentemot logistikern. MarLus 306. Sjørettsfondet 2003.
- Adlercreutz, Axel*: Avtalsrätt I. 12. uppl. Juristförläget i Lund, Lund 2002.
- Aine, Antti*: Sopimusoikeuden ja kilpailuoikeuden yhteispeli. LM 2011 s. 1301–1321.
- Andersson, Håkan*: Skyddsändamål och adekvans. Iustus Förlag, Göteborg 1993.
- Arnholm, Carl Jacob*: Privatrett III. Almindelig Obligasjonsrett. Johan Grundt Tanum, Oslo 1966.
- Aurejärvi, Erkki*: Velkakirja, vekseli ja shekki. Conductio, Helsinki 1979.
- Aurejärvi, Erkki*: Velvoiteoikeuden pääkohtia: velvoitteiden sisältö, perusteettoman edun palautus. Conductio, Helsinki 1983.
- Aurejärvi, Erkki*: Luotto- ja maksuvälineet. Conductio, Helsinki 1986.
- Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika*: Velvoiteoikeuden oppikirja. 3. painos. Edita, Helsinki 2007.
- Bengtsson, Bertil*: Skadestånd: lagstiftning och praxis med kommentarer, Tredje omarbetade upplagan. Liber, Stockholm 1985.
- Bengtsson, Bertil*: Skadeståndsrätt – några huvudlinjer. Norstedts Juridik, Stockholm 1994.
- Bärlund, Johan*: Reklamation i konsumentavtal: en kontraktsrättslig studie av konsumentens reklamation som en förutsättning för att konsumenten skall kunna åberopa näringsidkarens avtalsbrott. Kauppakaari, Helsingfors 2002.
- Ekroos, Ari*: KKO 1999:128. Perusteettoman edun palautus. Oikeustoimi. LM 2000 s. 423–445.
- Erma, Reino*: Sopimusvastuun suhteesta vahingonkorvausvastuuseen sekä vastuun jakautumisesta rakennuttajan, suunnittelijan ja rakennusurakoitsijan kesken rakennustyötä toteutettaessa. Teoksessa Reino Erma – Esko Hoppu: Vahingonkorvauksesta ja sopimusvastuusta rakennusurakassa. Econlaw, Helsinki 1976 s. 61–70. (*Erma* 1976a)
- Erma, Reino*: Urakoitsijan suoritusvirheen vaikutuksista sopimussuhteeseen rakennusurakassa. Teoksessa Reino Erma – Esko Hoppu: Vahingonkorvauksesta ja sopimusvastuusta rakennusurakassa. Econlaw, Helsinki 1976 s. 113–138. (*Erma* 1976b)
- Erma, Reino*: Suunnittelijan vastuu rakentamisessa. Teoksessa Reino Erma – Esko Hoppu: Vahingonkorvauksesta ja sopimusvastuusta rakennusurakassa. Econlaw, Helsinki 1976 s. 139–161. (*Erma* 1976c)
- von Eyben, Bo – Mortensen, Peter – Sørensen, Ivan*: Lærebog i obligationsret II. 4. udgave. Karnov Group, København 2014.
- Frände, Dan*: Prosessioikeus. 4., uud. p. Sanoma Pro, Helsinki 2012.
- Gomard, Bernhard*: Obligationsret. 3. Del. 2. udgave ved Torsten Iversen. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København 2009.
- Hagstrøm, Viggo*: Obligasjonsrett. 2. udgave. Universitetsforlaget, Oslo 2011.
- Hakalehto-Wainio, Suianna*: Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuun peruskysymyksistä. DL 2009 s. 587–605.

- Hakulinen, Y. J.*: Perusteettoman edun palautus – Siviilioikeudellinen tutkimus. Kirjayhtymä, Helsinki 1931.
- Hakulinen, Y. J.*: Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. Toinen, laajennettu painos. Kirjayhtymä, Helsinki 1965. (*Hakulinen* 1965a)
- Hakulinen, Y. J.*: Velkakirjalaki. WSOY, Porvoo 1965. (*Hakulinen* 1965b)
- Halila, Heikki*: Rakennuttajan tiedonantovelvollisuudesta rakennusurakassa. Econlaw, Helsinki 1981.
- Halila, Heikki*: KKO:n ratkaisut kommentein: KKO 1999:85 – Yhdistyksen vastuu sen jaoston ottamasta luotosta. KKO II 1999 s. 39–41.
- Halila, Heikki*: Oikeuskäytännön merkitys rakennusurakkaan liittyvissä kysymyksissä. Teoksessa Heikki Halila – Mika Hemmo – Leena Sisula-Tulokas (toim.): Juhlajulkaisu Esko Hoppu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2005 s. 63–80.
- Halila, Heikki*: Oikeudellistuva urheilu. Talentum, Helsinki 2006.
- Halila, Heikki*: Oikeudellinen asiantuntijalausunto Helsingin käräjäoikeudessa käsitellyssä asiassa, annettu 28.10.2011.
- Halila, Heikki*: Ryytänen, Juha: Urakkasopimuksen muutokset. Sopimusoikeudellinen tutkimus urakkasopimuksen dynaamisuudesta. Vastaväittäjän lausunto. LM 2016 s. 611–621.
- Halila, Heikki – Hemmo, Mika*: Sopimustyyppit. 2. uud. p. Talentum, Helsinki 2008.
- Halila, Heikki – Norros, Olli*: Urheiluoikeus. Alma Talent, Helsinki 2017.
- Halila, Jouko*: Saamisoikeuksien kuittauksesta. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1961.
- Halila, Jouko – Ylöstalo, Matti*: Saamisen lakkaamisesta. 4. uud. p. Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta, Helsinki 1979.
- Havu, Katri*: Kilpailunrajoitus, hyvitysvelan vanhentuminen ja EU-oikeus – huomioita ratkaisusta KKO 2016:11. LM 2016 s. 810–822.
- Hellner, Jan – Radetzki, Marcus*: Skadeståndsrätt. 8.1 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm 2010.
- Hemmo, Mika*: Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteissa: siviilioikeudellinen tutkimus. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1994.
- Hemmo, Mika*: Sopimus ja delikti – Tutkimus vahingonkorvausoikeuden vastuumuodoista. Kauppakaari Oy, Helsinki 1998.
- Hemmo, Mika*: KKO:n ratkaisut kommentein: KKO 2001:2 – Kunnan vastuu rakennustarastuksesta. KKO I 2001 s. 27–29.
- Hemmo, Mika*: KKO 2003:26 – Vastuunrajoituksen ja vastuuvakuutuksen suhde. KKO I 2003 s. 184–186. (*Hemmo* 2003a)
- Hemmo, Mika*: Sopimusoikeus I. 2. uud. p. Talentum, Helsinki 2003. (*Hemmo* 2003b)
- Hemmo, Mika*: Sopimusoikeus II. 2. uud. p. Talentum, Helsinki 2003. (*Hemmo* 2003c)
- Hemmo, Mika*: Vahingonkorvausoikeus. WSOY, Helsinki 2005.
- Hemmo, Mika*: Välimiesmenettely tuomioistuinkäytännössä. LM 2008 s. 1058–1076.
- Hoppu, Esko*: Rakennustyönantajan työnantajavastuu. Teoksessa Reino Erma – Esko Hoppu: Vahingonkorvauksesta ja sopimusvastuusta rakennusurakassa. Econlaw, Helsinki 1976 s. 1–28. (*Hoppu* 1976a)
- Hoppu, Esko*: Urakkasopimuksen osapuolten vastuu kolmatta kohtaan. Teoksessa Reino

- Erma – Esko Hoppu: Vahingonkorvauksesta ja sopimusvastuusta rakennusurakassa. Ecnlaw, Helsinki 1976 s. 47–60. (*Hoppu* 1976b)
- Hoppu, Esko*: Laine, Juha: Rakennusvirheistä. Vastaväittäjän lausunto. LM 1993 s. 651–667.
- Hoppu, Esko*: Oikeudellinen asiantuntijalausunto Vantaan kärjäoikeudessa käsitellyssä asiassa, annettu 8.7.1997.
- Hoppu, Kari*: Virallisen vastaväittäjän lausunto Olli Norroksen väitöskirjasta Vastuu sopimusketjussa. LM 2007 s. 928–979.
- Jokela, Marjut*: Yhteisvastuun hajaantuminen, kun velka vanhentuu yhden velallisen osalta. Teoksessa Ari Saarnilehto – Eva Tammi-Salminen – Jarmo Tuomisto – Lars Björne (toim.): Omistus, sopimus, vaihdanta – juhlaKirja Leena Kartiolle. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta, Turku 2004 s. 29–47.
- Järvinen, Antti – Heikkinen, Kimmo*: KKO 2008:19 – Urakoitsijan lisä- ja muutostyövaatimukset sekä lisäaikavaatimus rakennusurakassa. LM 2008 s. 981–1002.
- Jørgensen, Stig*: Erstatningsret, 2. reviderade udgave. Juristforbundets forlag, Kobenhavn 1972.
- Kaisto, Janne*: Oikeustoimiopin perusteet. Kauppakamari, Helsinki 2015.
- Kaisto, Janne – Lohi, Tapani*: Johdatus varallisuus oikeuteen. 2., uudistettu painos. Talentum, Helsinki 2013.
- Kivimäki, T. M. – Ylöstalo, Matti*: Suomen siviilioikeuden oppikirja, Yleinen osa. 3. uud. p. WSOY, Porvoo 1973.
- Koskela, Timo*: Pääsuunnittelijan sopimusvastuu – käytännön käsikirja. Rakennustieto, Helsinki 2004.
- Koulu, Risto*: Välimieslainkäytön oikeudellinen kontrolli. Helsingin yliopisto, COMI, Helsinki 2007.
- Koulu, Risto – Sisula-Tulokas, Lena – Tepora, Jarno – Turunen, Santtu*: Välimiesmenettely lainkäyttönä ja lainkäytössä 2007. Helsingin yliopisto, COMI, Helsinki 2007.
- Lahdenperä, Pertti*: Allianssiurakka: Kilpailullinen yhden tavoitekustannuksen menettely. VTT tiedotteita 2471. VTT, Helsinki 2009.
- Laine, Juha*: Rakennusvirheistä: tutkimus urakoitsijan virhevastuusta rakennusurakassa. Rakennustieto Oy, Helsinki 1993.
- Laine, Juha*: KKO 2003:26: Sopimus. Sopimuksen tulkinta. Yleiset sopimusehdot. Oikeustoimi. Oikeustoimen tulkinta. LM 2003 s. 1028–1041.
- Laine, Juha*: Urakoitsijan vastuusta itsenäisen apulaisen törkeästä tuottamuksesta. Teoksessa Heikki Halila – Mika Hemmo – Leena Sisula-Tulokas (toim.): JuhlaJulkaistu Esko Hoppu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2005.
- Laine, Ville*: Rakennusurakka (KKO 2008:19). DL 2008 s. 670–693.
- Lehtinen, Tuomas*: Kansainvälisen kaupan liikesopimus ja remburssi. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2006.
- Lehtonen (Perätalo), Katja*: Pääsuunnittelijan vastuu erityissuunnittelijaa kohtaan rakennuttajavetoisessa jaetussa suunnittelussa. Business Law Forum 2013 s. 49–119.
- Lehtonen (Perätalo), Katja*: Vahingonkorvauslaki ja rakennusurakan vastuurelaatiot. Oikeustiede–Jurisprudentia 2015 s. 211–269.
- Liljeström, Robert*: Confidentiality in Arbitration; A Finnish Perspective. JFT 2011 s. 509–521.

- Lindskog, Stefan:* Betalning – Om kongruent infriande av penningsskulder och andra betalningsrättsliga frågor. Norstedts Juridik, Stockholm 2014.
- Liuksiala, Aaro:* Rakennussopimukset – käytännön käsikirja. Rakennustieto, Hämeenlinna 2004.
- Liuksiala, Aaro:* Viivästyssakon ja viivästyistä koskevan vahingonkorvauksen välisestä suhteesta rakennusurakassa – oikaisuja Ari Saarnilehdon kirjoitukseen. DL 2009 s. 851–860.
- Marjasuo, Kati:* Rakennusalan vakioehtojen mukaisesta virhevastuusta seuraavat sanktiot ja sopimusketjujen riskit. Oikeustiede–Jurisprudentia 2013 s. 5–54.
- Mononen, Marko:* Onko sopimusoikeudessamme yhtenäistä vastuuperustetta? LM 2004 s. 1379–1397.
- Mononen, Marko:* Yritysten välinen tuotevastuu. Talentum, Helsinki 2004.
- Muukkonen, P. J.:* Näkökohtia kolmikantakaupoista. LM 1988 s. 633–637.
- Muukkonen, P. J.:* Sopimusoikeuden yleinen lojaliteettiperiaate. LM 1993 s. 1030–1048.
- Mähönen, Jukka:* KKO 1999:124: Ympäristövahinko. Vahingonkorvaus. Korvauksen sovitelu. LM 2000 s. 239–263.
- Norros, Olli:* Vastuu sopimusketjussa. WSOYpro, Helsinki 2007.
- Norros, Olli:* KKO:n ratkaisut kommentein: KKO 2008:62 – Kunnan vahingonkorvausvastuu rakennusurakassa. KKO I 2008 s. 474–477.
- Norros, Olli:* KKO 2008:31 – Voiko urakoitsija joutua vastuuseen yli välittömän sopimussuhteen? LM 2008 s. 644–671.
- Norros, Olli:* KKO 2009:92 – Valmistajan vastuu veneen vahingoittumisesta. LM 2010 s. 432–448.
- Norros, Olli:* Velvoiteoikeus. Sanoma Pro, Helsinki 2012.
- Norros, Olli:* KKO 2013:33 – Vastaako alirahdinkuljettaja yli välittömän sopimussuhteen? LM 2013 s. 937–948.
- Norros, Olli:* Vahingonkorvausvelan vanhentuminen. Talentum, Helsinki 2015.
- Oksanen, Antero – Laine, Ville – Kaski, Kim:* Urakkasopimukset: rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998. Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 2010.
- Peltonen, Jukka:* Tuomioistuimen tehtävät suomalaisessa välimiesmenettelyssä – kokoava tarkastelu. DL 2015 s. 281–295.
- Pihlajarinne, Taina – Havu, Katri – Vesala, Juha:* KKO 2015:17: Osakeyhtiö – Samastaminen. DL 2015 s. 591–602.
- Pönkä, Ville:* Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta. Edita Prima, Helsinki 2008.
- Pöyhönen, Juha:* Uusi varallisuusoikeus. Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 2000.
- Rodhe, Knut:* Lärobok i obligationsrätt, Femte upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm 1979.
- Routamo, Eero – Hoppu, Esko:* Suomen vahingonkorvausoikeus. Econlaw, Helsinki 1977.
- Rudanko, Matti:* Rakennuttajan myötävaikutushäiriöistä rakennusurakassa. Suomalainen Lakimiesyhdistys. Helsinki 1989.
- Rudanko, Matti:* Pohjoismaainen sopimusoikeusajattelu ja kansainvälistyvä sopimusoikeus. LM 2014 s. 1006–1021.
- Ryynänen, Juha:* Urakkariidat hovioikeuksissa. DL 2013 s. 855–879.

- Saarikoski, Michael:* Hinnanalennuksen korvauskelpoisuudesta taloudellisena vahinkona asunnon ja kiinteistön kaupassa. DL 2006 s. 219–239.
- Saarnilehto, Ari:* Vahingonkorvauslaki – Käytännön kommentaari. Edita Publishing, Helsinki 2007.
- Saarnilehto, Ari:* Viivästysvastuun rajoitus rakennusurakan YSE 1998 -ehtojen mukaan. DL 2009 s. 523–539. (*Saarnilehto*, DL 2009a)
- Saarnilehto, Ari:* KKO 2008:31 ja eri korvausjärjestelmät. DL 2009 s. 351–363. (*Saarnilehto*, DL 2009b)
- Saarnilehto, Ari:* Velvollisuudesta reklamoida. LM 2010 s. 3–18.
- Saarnilehto, Ari:* Todistustaakasta vahingonkorvausasioissa. Teoksessa Ari Saarnilehto (toim.): Ehdon sovittelusta, todistelusta, vahingonkorvauksesta. Velvoiteoikeudellisia kirjoituksia I. Turun Yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, Turku 2010 s. 53–102.
- Sandvik, Björn:* Voidaanko kontrollivastuuta pitää sopimusoikeuden yleisenä periaatteena? Kontrollivastuun kehitys ja asema sopimusoikeuden järjestelmässä. LM 2014 s. 651–674.
- Savela, Ari:* Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. Talentum, Helsinki 2006.
- Saxén, Hans:* Skadeståndsrätt. Åbo Akademi, Åbo 1975.
- Saxén, Hans:* Skadestånd vid avtalsbrott: HD praxis i Finland. Juristförlaget, Stockholm 1995.
- Sisula-Tulokas, Lena:* Allmänna principer och transporträtt – direktkravsproblematiken i HD 2013:33. JFT 2014 s. 162–183.
- Stapleton, Jane:* Duty of Care: Peripheral Parties and Alternative Opportunities for Deterrence. Law Quarterly Review 1995 s. 301–345.
- Ståhlberg, Pauli:* Vahingonkorvaus – Vahingonkorvauslain soveltamisala – Saamisen vanhentuminen (D: S2007/513, T: 2574, KKO: 2009:92). DL 2010 s. 515–534.
- Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha:* Suomen vahingonkorvausoikeus. 6. uud. p. Talentum, Helsinki 2013.
- Takki, Tapio:* Konsulttisopimus. Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 1988.
- Taxell, Lars Erik:* Avtal och rättsskydd. Åbo Akademi. Åbo 1972.
- Telaranta, K. A:* Sopimusoikeus. Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 1990.
- Tieva, Antti:* Luottamus, lojaliteettivelvollisuus ja liike-elämän pitkäkestoiset sopimukset. DL 2006 s. 240–251.
- Tieva, Antti:* Kiinteistö- ja rakennusalan pitkäkestoiset liikesopimukset. LM 2009 s. 934–955.
- Timonen, Pekka:* Välimiesratkaisut oikeuslähteenä. LM 1990 s. 698–715.
- Toivonen, Outi:* KKO 2013:33: Kuljetussopimus – Tiekuljetus – Vahingonkorvaus – Vahingon aiheuttajan vastuu. DL 2013 s. 691–705.
- Tulokas, Mikko:* Takuuajan jälkeinen vastuu aliurakoitsijan virheistä. Teoksessa Heikki Halila – Mika Hemmo – Leena Sisula-Tulokas (toim.): Juhlajulkaisu Esko Hoppu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2005 s. 63–80.
- Tørum, Amund Björanger:* Direktekrav ved kjøp, tilvirkning og enterprise – formuerettslige analyser i komparativ belysning. Universitetet i Bergen, Bergen 2006.
- Ussing, Henry:* Obligationsretten – Almindelig del. 4. udgave ved A. Vinding Kruse. Juristforbundets Forlag, København 1961.

- Villa, Seppo*: Samastaminen: KKO 2015:17. LM 2015 s. 533–542.
- Virtanen, Pertti*: Vahingonkorvaus – laki ja käytännöt. Edita, Helsinki 2011.
- Werlauff, Erik*: Skyldforhold. Obligationsrettens grundbegreber. 2. udgave. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København 2011.
- Wilhelmsson, Thomas – Rudanko, Matti*: Tuotevastuu. 2. painos. Talentum, Helsinki 2004.
- Wrede, R. A.*: Velvoiteoikeuden yleinen osa: luentoja mukaan, neljäs painos. Toim. Lars Wasastjerna. Lainopillisen tiedekunnan kustannusliike, Helsinki 1942.
- Yli-Villamo, Harri – Petäjäniemi, Pekka*: Allianssimallit. Rakentajan Kalenteri 2013. Rakennustieto, Helsinki 2013 s. 57–66.
- Ylöstalo, Matti*: Takauksesta. 2. uud. p. WSOY, Porvoo 1969.
- Ämmälä, Tuula: Lojaliteettiperiaatteesta eräiden sopimustyyppien yhteydessä. Teoksessa Ari Saarnilehto (toim.): Lojaliteettiperiaatteesta – Vastapuolen edun huomioon ottamisesta eri oikeuden aloilla. Turun yliopisto, Turku 1994 s. 3–51.

Virallislähteet

- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain ja asuntokauppalain 7 luvun 7 §:n muuttamisesta, HE 147/2013 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi, HE 187/1973 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle velan vanhentumista ja julkista haastetta koskevan lainsäädännön uudistamisesta, HE 187/2002 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle velkakirjalainsäädännöksi, HE 92/1945 vp.

RT-kortisto ja yleiset ehdot

- FIDIC International Federation of Consulting Engineers: Conditions of Contract for EPC/ Turnkey Projects, 1st Ed (FIDIC 1999 Silver Book)
- FIDIC International Federation of Consulting Engineers: Conditions of Contract for Design, Build and Operate Projects, 1st Ed (FIDIC 2008 Gold Book)
- RT 13-10214: Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot KSE 1983.
- RT 13-10574: Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot KSE 1995.
- RT 13-11143: Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot KSE 2013.
- RT 16-10193: Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1983.
- RT 16-10660: Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998.
- RT 80271: Sivu-urakan alistamissopimus.

OIKEUSTAPAUKSET

Korkein oikeus

KKO 1930/R73
KKO 1932/M26
KKO 1933 II 340
KKO 1939 II 120
KKO 1939/334
KKO 1947:103
KKO 1950 II 28
KKO 1950/102
KKO 1955 II 78
KKO 1960 II 3
KKO 1965 II 20
KKO 1968 II 64
KKO 1968 II 67
KKO 1973 II 28
KKO 1973 II 84
KKO 1980 II 70
KKO 1983 II 120
KKO 1983 II 92
KKO 1984 II 18
KKO 1984 II 225
KKO 1987:23
KKO 1988:11
KKO 1988:12
KKO 1988:20
KKO 1990:68
KKO 1990:78
KKO 1990:79
KKO 1990:174
KKO 1991:41
KKO 1992:162
KKO 1992:165
KKO 1992:178
KKO 1992:3
KKO 1993:130
KKO 1995:81
KKO 1996:47
KKO 1997:49
KKO 1997:99
KKO 1998:75
KKO 1998:106

KKO 1999:6
KKO 1999:19
KKO 1999:85
KKO 1999:128
KKO 2000:114
KKO 2001:2
KKO 2001:128
KKO 2003:26
KKO 2003:61
KKO 2003:98
KKO 2007:5
KKO 2008:19
KKO 2008:25
KKO 2008:31
KKO 2008:61
KKO 2008:62
KKO 2008:91
KKO 2008:109
KKO 2009:11
KKO 2009:92
KKO 2013:33
KKO 2013:49
KKO 2014:61
KKO 2015:17
KKO 2016:11
KKO 2016:79
KKO 2017:14

Hovioikeus

HelHO Nro 2068, 11.8.2010, S 09/788 (lainvoimainen)
HelHO Nro 2025, 29.6.2011, S 10/95 (lainvoimainen)
HelHO Nro 95, 30.1.2015, S 13/2580 (lainvoimainen)
HelHO Nro 1489, 20.10.2016, S 14/1403
Vaasan hovioikeus 19.5.2010 S 09/483 (lainvoimainen)

Ruotsin korkein oikeus

NJA 1937 s. 264
NJA 1950 s. 650
NJA 1961 s. 425
NJA 1964 s. 177
NJA 1966 s. 248
NJA 1976 s. 458
NJA 1988 s. 226
NJA 1992 s. 740 I

Katja Perätalo

NJA 1992 s. 740 II

NJA 1997 s. 44

NJA 2007 s. 758

NJA 2009 s. 104

NJA 2009 s. 16

NJA 2014 s. 760

Tanskan korkein oikeus

UfR 2014 s. 2042

JOINT AND SEVEREL LIABILITY IN THE CONTEXT OF CONSTRUCTION PROJECTS

The article discusses the notion of joint and several liability in the context of construction projects, i.e. whether parties of a construction project can be held jointly and severally liable for damages towards another party of the same project. Joint and several liability is discussed within the primary scope of *claims*, meaning that joint and several liability on a general level is not in the focus of the article. The topic of the article is within general law of obligations, and the context is construction law. The joint and several liability scenarios are thus discussed primarily on a level of general principles and normative rules, but the context of such principles is specific liability scenarios in the construction industry.

The article concludes that if simultaneous liability for a claim exists between the claimant and two defendants to the full extent of the claim, then the liability can be considered joint and several. Joint and several liability can, in this regard, be formed by three alternative ways: either (1) by express contractual obligations or by application of tort law sections concerning joint liability, (2) by two parties having undertaken a similar contractual obligation towards the claimant, and then breaching such obligation, or (3) by two parties breaching different obligations, whether tort or contract, if such breach leads to the same loss or damage. These types of liability settings are first discussed in more detail the context of joint and several liability between a contractor and a designer, a contractor and a supervisor, a contractor and a subcontractor, and then on a broader level in construction. Attention is also given to specific liability settings within a construction project that would enable the possibility of joint and several liability in the first place. This means that for example chains of contracts seem less probable for a context of joint and several liability, as under Finnish law, direct claims between links of the chain are generally not allowed, albeit that the possibility still exists and depends on factual circumstances.

The article also discusses the final division of liability between the two jointly and severally liable parties. Without a possibility for regressive division of liability, the division of liability would be rather arbitrary, considering that the claimant can address the claim towards either of the liable parties at their discretion. It is concluded that whilst mostly a right of recourse does exist, this is not always the case, and in any event the extent of the recourse depends on the contractual obligations forming the

basis of the liability setting. Finally, the article goes on to discuss procedural issues related to joint and several liability in the context of construction, which also impose certain features to be considered.